

บทความวิจัย

การรื้อฟื้นภิกขุณีสังฆของฝ่ายเดราท เดือน คำดี

ห ดังพุทธศตวรรษที่ ๒ พระพุทธศาสนาแตกแยกออกเป็น ๒ นิกาย คือ นิกายเดราทกับนิกายมหายาน นิกายมหายานได้แพร่ขึ้นไปทางอินเดียภาคเหนือ เข้าสู่ทิเบต จีน เกาหลี เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่น เวียดนาม และไต้หวัน ได้ตั้งมั่นอยู่ในประเทศไทยเหล่านั้น บางครั้งเรียกนิกายฝ่ายเหนือ ภิกขุณีที่สังกัดฝ่ายมหายานก็ยังคงแพร่หลายสืบต่อกันมาในประเทศไทยเหล่านั้นตราบเท่าทุกวันนี้ ส่วนพระพุทธศาสนาที่นิกายเดราทได้แพร่ขยายลงไปทาง

ขินเตี้ยภาคใต้ไปตั้งมั่นอยู่ที่เกาะลังกาและได้แพร่ไปยังประเทศไทยตั้งแต่ยังคือ ประเทศไทยม่า ประเทศไทย ประเทศไทยกัมพูชา เป็นต้น บางครั้งเรียกว่านิกรายฝ่ายใต้ ภิกษุณีที่มีอยู่ในเกาะลังกาได้รับลี้บดหอกมาจากภิกษุณีในประเทศไทยในเดียตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓ (พ.ศ. ๒๒๗) ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชโดยพระนางสังฆมิคตาธรรมร่วมตัวยคนนี้ได้ไปประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์ขึ้นที่เกาะลังกาและปรากฏว่าภิกษุณีที่ตั้งมั่นอยู่เฉพาะที่เกาะลังกาหรือครีลังกานในปัจจุบันที่ลี้บดหอกมาโดยมีพระนางอนุพัติกิษุณีเป็นรูปแรกของครีลังกานคระทั้งถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๗๐) เมื่อเกาะลังกาถูกครอบครองโดยกษัตริย์ใจพัทมิพจากอินเดียได้นับถือศาสนา Hinayana ภิกษุณีสงฆ์ที่เกาะลังกาที่ค่อยๆ อับเฉพาะด้วยให้บรรยายกาศสังคրามภายในคือการแย่งชิงราชสมบัติของกษัตริย์ลังกา และสังคրามกับกองทัพที่มาจากการยกประเทศคือกองทัพพัทมิพจากอินเตี้ยได้แต่การยึดครองของชาติตะวันตกที่นับถือลัทธิอิน พอกขึ้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ภิกษุณีสงฆ์ก็พบสูญลับไป

๑. การรื้อฟื้นพระพุทธศาสนาขึ้นในประเทศไทยรีลังกา

เมื่อพุทธศักราช ๒๒๗๒ พระเจ้าวิชัยพากุ๊เอกราชาถับศีนมาได้แล้ว จึงโปรดให้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้นมาใหม่ แต่เมื่อถ้าจะไปทั่วเกาะลังกาแล้ว ก็พบแต่ความว่างเปล่า ไม่ปรากฏว่ามีภิกษุณีสงฆ์และพระภิกษุสงฆ์เหลืออยู่เลย คงมีเหลืออยู่แต่สามเณรรูปเดียวซึ่ง เวลาดิวิต สารนังกร สามเณรรูปเดียวไม่สามารถจะให้กุปสมบุตบุตรฟื้นฟูพระศาสนาได้ จะฟื้นฟูได้ต้องมีพระสงฆ์ สามเณรสารนังกรจึงทูลพระเจ้าวิชัยพากุ๊ แนะนำให้รื้อฟื้นภิกษุสงฆ์ขึ้นมาใหม่ก่อน เมื่อพระเจ้าวิชัยพากุ๊ได้ข่าวจากพากพ่อค้าชาวชวาลัคนา ที่ทำการค้าขายที่เกาะลังกานั้นว่า พระพุทธศาสนาในประเทศไทยสลาย มีความเจริญรุ่งเรืองตีแพร่หลาย มีอยู่ทั่วทุกตำบลและเป็นพระพุทธศาสนาในกิจกรรมทางการค้าและเชื่อถือพระภิกษุสงฆ์จากประเทศไทยไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่เกาะลังกา เหตุการณ์นี้ทรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายของประเทศไทยสลาย คณาราชทุกคนจะรีบไปประเทศไทยในรัชสมัยของพระเจ้าบรมโกศ^๑ ราชทุตแห่งลังกาได้ทูลขอพระเจ้าบรมโกศให้ส่งคนมาลงจากประเทศไทยไปประกอบพิธีกุปสมบุทแก่กุตบุตรชาวเกาะลังกา เพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ในระหว่างนั้นพระเจ้าวิชัยพากุ๊ทรงรีบตัดสินใจให้แก่พระบรมโกศจึงทรงรอเหตุการณ์ที่เกาะลังกาเพื่อให้แน่พระราชนฤทธิ์ทั้งก่อนว่า

^๑ สมเด็จพระบรมวงศ์เธอพระยาดำรงราชานุภาพ, เรื่องประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาที่บีบ, คณะสงฆ์พิมพ์ในงานพระเมรุสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ณ พระเมรุหลวงวัดเทพศิรินทราราวาส, (พระนคร: กรมศิลปากร ๒๕๐๓), หน้า ๑๐-๑๐๐.

กษัตริย์องค์ใหม่ชื่นครองราชย์แล้วจะมีประสังค์ เช่นเดียวกัน ต่อมา พุทธศักราช ๒๔๙๐ พระเจ้ากิตติราชาถึงแก่ชั้นครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์ใหม่ของดังกล่าวได้ส่งราชทูตมาประทศ สยามช้าอีกเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๔ เพื่อเป็นการยืนยันพระประสังค์เดิมใน การรื้อฟื้นวิกิชุสังฆ์ชั้นในเกาลังกาสีบีบไป พระเจ้าบรมโกศจึงโปรดให้คณะราษฎรและคณะสังฆ์สยามจำนวน ๒๕ รูป มีพระบุษราดีเคราะแห่งวัดธรรมารามเป็นหัวหน้าคณะ ประกอบด้วย พระวิกิชุอีก ๑๙ รูป และสามเณร ๗ รูป ออกเดินทางไปยังเกาลังกา คณะสังฆ์สยามเมื่อเดินทางถึงเกาลังกาแล้ว ได้บรรพชาอุปสมบทกุลบุตรชาวเกาลังกา ณ พัทธสีมาวัดบุปผาราม (มาลาวดี) ในวันชึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๙ พ.ศ. ๒๔๙๖ ชุดแรกชึ้น ชั้นสามเณรสรณักรและคณะ อีก ๕ รูป ก็ได้รับการอุปสมบทเป็นวิกิชุสุคุณนี้ต่อไป จนถึง พ.ศ.๒๔๙๘ ได้มีพระวิกิชุที่ได้รับการอุปสมบทโดยพระบุษราดีเคราะจำนวน ๗๐๐ รูปสามเณร ๓,๐๐๐ รูป ลึบต่อก้าพระวิกิชุสรณักรก็ได้รับสถาปนาชั้นเป็นพระลังฆราชาของประเทศไทยรีลังกา จากนั้นมาพระวิกิชุสังฆ์ชาวลังกาได้ทำการอุปสมบทกุลบุตรชาวลังกาเองลึบต่อกันมาตราบเท่าทุกวันนี้ คณะสังฆ์คณะนี้เรียกว่านิกายสยามวงศ์ คณะสังฆ์จากสยามเป็นคณะแรกที่ได้ปรือฟื้นวิกิชุสังฆ์ในลังกา และต่อมา ก็มีพระวิกิชุสังฆ์จากประเทศไทยพม่าและรวมมุขวังค์ได้ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในลังกาตามลำดับ ตั้งนั้น พระวิกิชุสังฆ์ในลังกาจึงมี ๓ นิกายคือนิกายสยามวงศ์ นิกายรามัญวังค์ และนิกายอมราวดีวงศ์หรือรัมมะนิกาย^{๑๒} แต่ในการรื้อฟื้นพระวิกิชุสังฆ์ในลังกาไม่ปรากฏว่ามีการรื้อฟื้นวิกิชุนี้สังฆ์แต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากวิกิชุนี้เกรวاثที่ลึบต่อก้าหังพุทธกาลมีอยู่เฉพาะในเกาลังกาเท่านั้น ไม่ปรากฏว่ามีวิกิชุนี้สังฆ์ เกรวاثในประเทศไทยลั่นเดียวจึงไม่อาจเป็นประเทศไทยพม่า-รามัญ ประเทศไทยสยามหรือกัมพูชาเมื่อประเทศไทยเหล่านี้ไม่ปรากฏว่ามีวิกิชุนี้เกรวاثเหลืออยู่แต่ที่จะหาวิกิชุนี้สังฆ์ผู้จะเป็นบัวตตินีหรือพระอุปัชฌาย์ในประเทศไทยเดียวได้ จึงไม่มีการรื้อฟื้นวิกิชุนี้สังฆ์เกรวاثชั้นอีก ส่วนในทางประเทศไทยนิเดีย ในห้วงเวลาด้านพระพุทธศาสนาพร้อมด้วยพระวิกิชุสังฆ์ได้เดือนหายไปจากนิเดียแล้ว ตั้งนั้น วิกิชุนี้สังฆ์ในศรีลังกาจึงเป็นอันขาดตอนสูญสิ้นไปอย่างแน่นอนตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๗ เป็นต้นมา

สภาพการณ์ในศรีลังกาตั้งแต่ถูกกษัตริย์โจฬะแห่งอินเดียตีครองครอง พ.ศ.๑๕๑๐ ชาวพุทธถูกบีบบังคับให้เปลี่ยนศาสนา พระวิกิชุสังฆ์และวิกิชุนี้สังฆ์ถูกไล่ล่าและห้ามบวช พิธีกรรมและกิจกรรมศาสนาพุทธก็ค่อยๆ เสื่อมหายไปจากชีวิตประจำวันของชาวเมือง ราช-

^{๑๒} ปัจจุบันในศรีลังกามีพระมุขของสังฆ์แต่ละนิกายมีตำแหน่งที่น่าสังนวยกเป็นประธานมหาสังฆสมัชช บริหารการคณะสังฆ์ มหาสังนวยกในแต่ละนิกายจะมีอนุสังนวยกเป็นตำแหน่งผู้ช่วย และมีกรรมการสังฆ์บริหารมหาสังฆสมัชชาราม ๔๐ รูป

สำนักชื่นับถือลัทธิชื่นลังห้ามการประกอบพิธีกรรมทั้งหลายขันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา แต่ตั้งข้อรังเกียจผู้ประการศตนาว่าเป็นพุทธศาสนา ผู้ใดบวชเป็นภิกษุหรือภิกษุณีจะได้รับโภช พร้อมกันนั้นก็ได้ยกย่องเชิญค่าสนาขึ้นมาแทน โดยการรือฟันระบบบรรณาৎท่างๆ ขึ้นมา สนับสนุนประชาชนให้นับถือบุชาเทพเจ้าของขึ้นมา เมื่อพระพุทธศาสนาขาดการคุปถัมภ์บำรุง มีแต่การถูกขจัดขัดขวาง ราชสำนักไม่ให้ความสำคัญและไม่นับถือเดียวแล้ว ประชาชนชั้นสูงก็ละทิ้งศาสนาไปด้วย เหลือแต่ชนชั้นต่ำที่อยู่ตามชนบทห่างไกลเมืองหลวง ยังให้การนับถือ แต่ก็เป็นการนับถือปฏิบัติแบบ陋ๆ ไม่มีการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง จึงเป็นเช่นเดียวกับต้นไม้เมื่อแก่นและรากพังทำลาย ก็เหลือแต่กากฝากรอแต่วันตาย สังคมครีดังกานิ่งกว่างเว้นจากพระพุทธศาสนาที่มิ่งทั่วโลก ประชาชนที่หันไปนับถือลัทธิความเชื่อย่างอื่น ที่เรียกว่าลัทธิ “คณินนันท์เสส” แทน ลัทธินี้ประกอบพิธีกรรมหนักไปทางไสยาสต์ ทำนายโชคชะตา หัวหน้าลัทธิผู้ทำพิธีกรรมส่งวิญญาณผู้ตาย และทำพิธีการแต่งงานให้ประชาชนทั่วไป เจ้าลัทธิที่เป็นมารา婆ะมีภาระยาอยู่กันเป็นครอบครัวอย่างชาวบ้านทั่วไป แต่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแทนพระสงฆ์ อาศัยอยู่ตามวัดและสำนักในหมู่บ้านทั่วไปในเกาะลังกา เมื่อไม่มีพระภิกษุสงฆ์ ชาวบ้านผู้มั่นคงในพระรัตนตรัยก็สามารถคิด ๕ คิด ๙ ปฏิบัติตนบำเพ็ญพรตภารนาเป็นอุบาสก อุบาลิกา นุ่งห่มขาวไปตามสภาพ

2. ความพยายามรื้อฟื้นภิกษุณีสังฆชื่นในประเทศไทย

ต่อมาระหว่างพุทธศักราช ๒๔๒๘-๒๔๔๐ นางสาวแคเรนริน เดอ อัลวิส คุณติลล-เก (Mary Katharene de Alwis) ชื่นเกิดในครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์ แต่เธอ มีความสนใจในพระพุทธศาสนา เนื่องจากในครีดังกานิ่งรูปแบบการบวชสติรีแล้ว เธอจึงเดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาและปฏิบัติธรรมที่ประเทศไทย แต่ก็ไม่สามารถพิธีกรรมที่ด้วยสماทางศีล ๑๐ จากพระภิกษุสงฆ์พม่าได้ซึ่งใหม่กว่าสุกขุมามารี (Nun of Ten Precepts) อยู่ในพม่า เป็นเวลา ๑๕ ปี เธอกลับถึงครีดังกานิ่งพุทธศักราช ๒๔๔๖ ได้ก่อสร้างสำนักเทศศีลมาตา ขึ้น ที่เมืองแคนตี ดำเนินชีวิตแบบเทศศีลมาตา ได้เผยแพร่วิธีการบวชแบบเทศศีลมาตา จนมีผู้สนับสนุนไปทั่วครีดังกานิ บ้านมีจำนวนเทศศีลมาตาประมาณ ๒,๕๐๐ คน^๓ สตรีชาว

^๓ Ven. Bhikkhuni Bhadra, *Higher Ordination and Bhikkhuni Order in Sri Lanka*, (Mahendra Senanayake Sridevi Printers (Put) Ltd/Stilanka, 2001), p. 24. เทศศีลมาตามีเครื่องแบบใส่เสื้อแขนยาวสีเหลือง ครองผ้าผืนใหญ่คล้ายจีวร แต่ไม่เย็บเป็นกรงทรงตั้ง เช่นจีวรของพระภิกษุ เทศศีลมาตามีจิตสำนึกอยู่เสมอว่าตนเป็นอุบาสก อุบาลิกา ตนไม่ใช่นักบวช ไม่ใช่สามเณร ไม่ใช่สิกขามาหรือภิกษุณี

ความพยายามเข้าสู่เพศบรรพชิตรของสตรีชาวคริสต์ลัองกานในชั้นแรก ก็คือการถือรูปแบบทศ-กีลามาตาเท่านั้น เพราะพุทธศาสนาที่นับถือพระพุทธศาสนาเดร瓦ทในคริสต์ลัองกาโดยทั่วไปมีความรู้สึกตัวอยู่เสมอว่ากิจธุณีสังฆ์ขาดตอนไปนานแล้ว การอุปสมบทเป็นกิจธุณีต้องบวชจากสังฆ์ ๒ ฝ่าย ก็คือ จากฝ่ายกิจธุณีสังฆ์ แล้วจึงเข้าพิธีบวชในฝ่ายพระกิจธุสังฆ์ เมื่อไม่มีกิจธุณีสังฆ์เป็นผู้บวชให้แล้ว ก็ไม่อาจจะบวชเป็นกิจธุณีได้ จึงได้ยึดเอารูปแบบทศกีลามาตาตามอย่างพระนางอนุพ้าที่ก่อนจะได้บวชเป็นกิจธุณีนั้น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อ ๓-๔ ทศวรรษ (พ.ศ.๒๕๐๐-๒๕๓๐) ก่อนเข้าสู่บุคโลกาภิวัตน์ ลตรีชาวคริสต์ลัองกาที่วัยแรงงานสนับสนุนของชุมชนการศิทธิมนุษยชน และกลุ่มศิทธิสตรี ที่เป็นชาวตะวันตก ได้พยายามหาวิธีการรื้อฟื้นการอุปสมบทเป็นกิจธุณีขึ้นอีก ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ ได้มีการพัฒnarูปแบบนักบวชสตรีขึ้นด้วยการพยายามเรียกร้องให้ทศกีลามาตาได้รับการรับรองสถานภาพเป็นนักบวชสตรีในทางกฎหมายและเป็นที่ยอมรับทางลัองกานแม้ทางการคุณสังฆ์และทางราชการจะไม่รับรองก็ตาม

ต่อมา พ.ศ.๒๕๑๗ กลุ่มสิทธิสตรีและทศศีลมาตราได้รณรงค์เรียกร้อง ให้มีการบดบังกิกษณ์ชั้นไปทั่วครึ่งกา โดยอ้างว่าเพื่อพัฒนาสตรีในด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิทธิทางศาสนา ซึ่งทำให้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมครึ่งกาเปลี่ยนแปลงไป และมีกิจกรรมใหม่หลายอย่าง เช่นการจัดประชุมสงฆ์นานาชาติและการจัดตั้งสถาบันการศึกษาของทศศีลมาตรา รวมทั้งการจัดประชุมอภิปรายเรื่องการรื้อฟื้นการบดบังกิกษณ์และการแสวงหาทศนะสนับสนุนจากนักประชัญมาราვสจากสถาบันการศึกษาและชั้นเรียนต่างๆ เป็นต้น เทิดชื่นตามคำเรียกร้องของกลุ่มสตรีนิยมเหล่านั้น จากการพยายามเรียกร้องให้สตรีมีสิทธิและเสรีภาพโดยต้องขัดความอคติทั้งหลายต่อสตรี และยกเลิกการกีดกันทางการศึกษาทางกฎหมาย จารีต ประเพณี ให้สตรีมีสิทธิที่ห้ามกันกับบุรุษ และเพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิในเรื่องต่างๆ รวมทั้งความยุติธรรมและสิทธิทางวิญญาณ หรือสิทธิในทางศาสนา ต้องมีการอนุมัติให้มีนักบวชสตรีได้

กลุ่มสตรีนิยมในครีสตังกาโดยเฉพาะกลุ่มสตรีที่มาจากตะวันตกที่ได้มีบทบาทช่วยเหลือสตรีชาวครีสตังการด้วยการชูธงเสนอปัญหาระดับความเสมอภาคทางศาสนาขึ้น ซึ่งเป็นข้อเสนอที่สอดคล้องกับความพยายามของกลุ่มทศศิลามาตากฎญี่แล้ว และในขณะเดียวกันทศศิลามาตากลายวิ เกิดในเยอรมัน ถือลัทธิเมริกันคนหนึ่งชื่อว่า อารยเขมา (Khema of Germany) ที่ได้วิ่งเต้นสนับสนุนข้อเสนอันนี้ไปยังองค์กรนานาชาติอย่างแข็งขัน ซึ่งเป็นการสืบทอดเจตนาการณ์ของลุธมานเจรี จากนั้น ทศศิลามาตาก็ได้รวมกลุ่มกันหาสมาชิก ร่วมกัน

ก่อตั้งองค์กรเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาทศศิลามาต้าให้ได้รับการศึกษา มีความก้าวหน้า พร้อมกับความพยายามรื้อฟื้นการอุปสมบทภิกขุณีชั้นให้จงได้ในขณะเดียวกัน ดร.ヘಮา คุณติเลเก (Dr. Hema Gunatilake) หนึ่งในกลุ่มติธิสตรีนั้นได้เดินทางไปประเทศจีน เกาหลี เพื่อแสวงหารูปแบบและความเป็นไปได้ ที่จะให้มีวิธีบวชภิกขุณีตามจารีตของฝ่ายธรรมชาติ และในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) นั้นเอง นางศิริมาโว บันдарานายake (Mrs. Sirimavo Bandaranaike) นายกรัฐมนตรีที่ริบูงแห่งคริสต์จักรก็ได้มอบที่ดินให้สร้างสำนักเพื่อการศึกษา ของทศศิลามาต้าชั้นตามที่พากเชื่อขอร้อง และสถานที่แห่งนั้นก็ได้ก่อตั้งเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาและพัฒนาทศศิลามาต้า ที่ทศศิลามาต้าสามารถจัดการศึกษาและจัดโครงการต่างๆ ทางการศึกษาและทางสวัสดิการสังคมได้ ในสังคมนั้นเป็นเครื่องข่ายและเป็นศูนย์กลางของทศศิลามาต้าในท้องถิ่นและทศศิลามาต้าจากนานาประเทศ เช่นประเทศไทยและอินเดีย เป็นต้น ต่อมา ด้วยการสนับสนุนของบุคลากรบางกลุ่มในกระทรวงพระพุทธศาสนา ทศศิลามาต้าจึงสามารถขยายช่วยการทำงานตั้งเป็นสมาคมทศศิลามาต้าจนแพร่หลายเข้าไปในหมู่บ้านหลายจังหวัด

นอกจากนี้แล้วทศศิลามาต้ายังได้รับการสนับสนุนให้ได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐ และของเอกชนทั้งในและนอกประเทศ ทศศิลามาต้าได้พัฒนาบทบาทเข้าร่วมองค์กรนานาชาติ หลายองค์กร เช่น องค์กรติธิมนุษยชน องค์กรสมาคมสงฆ์นานาชาติ เป็นต้น ด้วยความพยายามอย่างไม่ลดละ เสียตัวคัดค้านต่อต้าน การปฏิเสธ และการวิพากษ์วิจารณ์ การบวชเป็นภิกขุณีอย่างก่อหน้า โดยนักประชญ์มาราวาสชาวพุทธและนักวิชาการในสถาบันการศึกษาชั้นสูงก็คือฯ เงียบไป

๓. ปัญหาการรื้อฟื้นภิกขุณีสังฆ์ชั้นในประเทศศรีลังกา

เท่าที่กลุ่มติธิสตรีและทศศิลามาต้าได้พากเพียรพยายามเรียกร้องขอให้ “มหาสังฆ-สมาคมและรัฐบาล” ของคริสต์จักรอนุรักษ์ติธิการรื้อฟื้นการอุปสมบทภิกขุณีชั้น แต่ก็ไม่ได้รับการขานตอบ ในที่สุด พ.ศ.๒๕๑๑ คณะผู้สนับสนุนทศศิลามาต้าคือพระศรัตตราฯ รัตนสารเดระ (Havenpola Ratanasara) และพระสุมังคลเดระ (Sumangala) ถยานนิกาย จึงได้ทำการคัดเลือกทศศิลามาต้าที่เห็นว่ามีคุณสมบัติพร้อม จำนวน ๑๑ คน เดินทางไปอุปสมบทเป็นภิกขุณีชุดแรกที่วัดชีให้ สร้างเมริกา^๔ แต่แล้วก็เกิดมีปัญหาว่าภิกขุณีเหล่านี้ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นภิกขุณีคริสต์จักร เพราะจากคณะกรรมการที่เป็นนิกายมหายาน แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ให้การสนับสนุนถือว่าพวกนั้นประลับความด้วยความช่วยเหลือ

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

ของภิกษุสังฆ์ฝ่ายมหายานในได้หัน ที่ทำให้การรื้อฟื้นภิกษุณีสังฆ์ที่ขาดหายไปเป็นเวลา ๔๖๑ ปี กลับคืนมาสู่ケーやลังกาได้อีก ปัจจุบันมีทศศิลามาตามากเป็นภิกษุณีตามวิธีการรื้อฟื้นแบบใหม่ที่เรียกว่า “ภิกษุณีนานาชาติ” บ้าง “ภิกษุณีนานานิกาย” บ้าง ประมาณ ๓๐๐ รูป^๔ แล้ว แต่เนื่องจากขัดติ่มหาสังฆสมากม แต่ทางราชการของคริลังกา การรื้อฟื้นภิกษุณีสังฆ์ขึ้นในคริลังกาจึงประสบปัญหาการไม่ได้รับการยอมรับสถานภาพภิกษุณีจากฝ่ายพระภิกษุสังฆ์และรัฐบาลศรีลังกาในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากการบวชภิกษุณีในคริลังกาปัจจุบันไม่ใช่แต่เป็นปัญหาทางกฎหมายหรือปัญหาทางสังคมเท่านั้น แต่เป็นปัญหาทางพระธรรมวินัยด้วยตั้งนั้น การรื้อฟื้นการบวชภิกษุณีขึ้นในคริลังกา ก่อให้เกิดปัญหาอย่างน้อย ๓ ปัญหา คือ

- ๑) ปัญหาทางพระธรรมวินัย
- ๒) ปัญหาสถานภาพของภิกษุณีหรือปัญหาทางกฎหมาย และ
- ๓) ปัญหาการให้การต้อนรับสุนัขภิกษุณี

1) ปัญหาทางพระธรรมวินัย

ในการรื้อฟื้นภิกษุณีสังฆ์ขึ้นของคริลังกาด้วยการรื้อฟื้นภิกษุณีสังฆ์และภิกษุสังฆ์ฝ่ายมหายาน ซึ่งเป็นปัญหาทางธรรมวินัย ที่พระภิกษุสังฆ์ฝ่ายเดร瓦ทถืออย่างเคร่งครัดตลอดมา ไม่สามารถจะเป็นที่ยอมรับของภิกษุสังฆ์ฝ่ายเดร瓦ทได้ เพราะถือว่าภิกษุณีสังฆ์เดร瓦ทสูญเสินไปแล้ว แม้จะนับถือภิกษุณีที่ดำเนินการโดยสังฆ์ ๓ นิกาย คือ นิกายมหายานแบบจีน นิกายมหายานแบบทิเบต และนิกายเดร瓦ทที่ได้ดำเนินไปแล้วหลายครั้ง กล่าวคือ การจัดการอุปสมบทนานาชาติ ครั้งที่ ๑ เมื่อ พุทธศักราช ๒๕๓๓ จัดการอุปสมบทภิกษุณีขึ้นที่วัดชีไหลด ลอสแองเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นวัดสาขาของวัดโพกวังชาน ประเทศได้หัน ฝ่ายมหายานแบบจีน เจ้าภาพผู้จัดพิธีการอุปสมบทภิกษุณีครั้งนี้คือ พระชิงหุน มหาเถระ เจ้าอาวาสวัดโพกวังชาน ได้หัน พิธีการอุปสมบทภิกษุณีครั้งแรกแบบนานาชาติ นี้มีการประชุมสังฆ์ ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายมหายานกับฝ่ายเดร瓦ท ศรีลังกา ผู้สนับสนุนการอุปสมบทภิกษุณีแห่งคริลังกาได้ส่งทศศิลามาเข้าร่วมบวชภิกษุณีในพิธีนี้ ๑๑ คน แต่พอถึงวันเข้าพิธีอุปสมบทจริงทศศิลามาไม่พร้อมที่จะบวช ขอถอนออกไป ๖ คน คงเข้าพิธีอุปสมบทได้ ๕ คน ในการอุปสมบทภิกษุณีครั้งนี้มีสตรีเข้าบวชจำนวนมากกว่า ๑๐๐ รูป อันที่จริงการอุปสมบทภิกษุณีของวัดโพกวังชานฝ่ายมหายานนั้น

^๔ สัมภาษณ์ Bhadra Bhikkhuni เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ สำนักภิกษุณี วัดทันบุลธรรมราษฎร์มหาวิหาร แคนดี้ ประเทศศรีลังกา

ดำเนินการมาเป็นประจำปีอยู่แล้ว ในครั้งนี้เนื่องจากพระภิกษุฝ่ายธรรมชาติแห่งศรีลังกาแจ้งความประสงค์ขอเข้าร่วมอุปสมบทด้วย เจ้าภาพก็ไม่ขัดข้อง เพราะเป็นความประ岸นาดีของท่านซึ่งอนุญาติแล้ว ที่ต้องการจะสร้างองค์กรภิกษุณีสงฆ์เผยแพร่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก เนื่องจากการอุปสมบทภิกษุณีเป็นของใหม่ในฝ่ายธรรมชาติจึงทำให้ทศศิลามาตากลุ่มแรกรู้สึกกังวลมากว่าเป็นการบวชที่ถูกต้องหรือไม่ เกรงว่าการอุปสมบทจะเป็นโมฆะและเกรงใจมหัศจรรย์สักวันนี้จะไม่ได้มีพระภิกษุบ้างรูปชានาคีรีลังกาประจำปีที่สิ้นสุด เมริการบลอบช่วยให้กำลังใจ จึงยอมเข้าพิธีอุปสมบท แต่ครั้นกลับไปถึงประเทศศรีลังกาแล้ว กิษุณีทั้ง ๖ รูปก็กลับเข้าสู่สภาพทศศิลามาตามเดิม ไม่ได้ปฏิบัติศาสนา กิจกรรมพุทธบัญญัติว่าตัวจะสังฆกรรมตามแบบภิกษุณีสงฆ์ธรรมชาติพึงถือปฏิบัติ ทศศิลามาตากลาย เช่นเดียวกับเมริการบลอบช่วย ชื่อเช่นเดียวกับที่ได้เข้าพิธีบวชเป็นภิกษุณีในครั้งนี้ด้วย

อันที่จริงเรื่องการอุปสมบทศรีเพื่อเป็นนักบวชที่เป็นสามเณร์ก็ต้องเป็นภิกษุณีก็ต้องฝ่ายมหายานนั้นได้มีสตรีชาวตะวันตกเช่นเมริกัน สตรีชาวเยอรมัน และออสเตรเลียหรือชาติอื่นๆ โดยเฉพาะสตรีจากทางยุโรปเดินทางมารับการบวชอยู่เสมอโดยเฉพาะอย่างยิ่งในนิกายมหายานแบบทิเบต ซึ่งชาวตะวันตกนิยมมาก และเนื่องจากในนิกายมหายานแบบจีน ภิกษุณีสงฆ์ไม่ได้ขาดตอน คาดตามพระปรมุขสงฆ์แห่งทิเบตจึงทรงแนะนำให้ชาวตะวันตกที่บวชเป็นสามเณร์แบบทิเบตแล้วประสงค์จะบวชเป็นภิกษุณีไปอุปสมบทเป็นภิกษุณีได้ที่ได้หันพระในนิกายวัชรยานแบบทิเบตไม่เคยมีภิกษุณีสงฆ์ ส่วนสตรีชาวต่างด้วยเช่นเดียวกับภิกษุณีจากภิกษุณีสงฆ์เวียดนาม อนึ่งก่อนหน้าการอุปสมบทภิกษุณี “แบบนานาชาติ” ที่สหรัฐอเมริกามีนาน ก็มีภิกษุณีฝ่ายมหายานปฏิบัติธรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนาอยู่ทางตะวันตก เช่น ที่ประเทศแคนาดาและอเมริกาเป็นต้นอยู่แล้ว แต่ยังไม่ปรากฏแพร่หลายเป็นกตุล์เป็นคันธ์เชื่อมโยงกัน จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๒๖ ให้มีการอุปสมบทศรีเป็นภิกษุณีครั้งใหญ่ในอเมริกาแบบนานาชาติ เป็นครั้งแรก ณ วัดพระพุทธเจ้าหมื่นองค์ (Ten-Thousand Buddhas) ในแคลิฟอร์เนีย ซึ่งเป็นวัดฝ่ายมหายาน ผู้เป็นประธานดำเนินการรือว่า พระธรรม โดยการบวชจากสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายมหายานและธรรมชาติร่วมกันทำการอุปสมบท แต่ยังไม่เป็นที่รู้กันมากนัก และเมื่ออุปสมบทแล้วก็ถูกปฏิบัติเป็นนิกายมหายานไป

การจัดการอุปสมบทนานาชาติ ครั้งที่ ๒ เมื่อตรุษกับวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่สารนาถ ประเทศอินเดีย โดยการสนับสนุนของสมาคมมหาโพธิชินเดียและสมาคมสังฆนานาชาติ สาขาเกาหลี การบวชภิกษุณีครั้งนี้ คณภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายมหายานจากประเทศเกาหลี

^๑ นัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, นักบวชหญิงในต่างแดน (กรุงเทพ: สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒), หน้า ๔๔-๕๓.

เป็นเจ้าภาพจัดพิธีอุปสมบทที่นี่ มีผู้เข้าอุปสมบทเป็นภิกษุณีจำนวน ๓๐๐ คน^๙ มีทศศิลมาตาจากคริสต์จักรจำนวน ๑๐ คน เข้าร่วมพิธีอุปสมบทครั้งนี้ พิธีเริ่มตัวโดยพระสงฆ์ธรรมราษฎรคริสต์ลัจ加เป็นผู้ให้การบรรพชาแก่ทศศิลมาตาทั้ง ๑๐ คน เป็นสามเณรในตอนเข้า จากนั้นคณะภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์เกาหลีให้การอุปสมบทเป็นภิกษุณีตามแบบของมหายาน พิธีอุปสมบทเป็นการประชุมสงฆ์ฝ่ายมหายานทั้งหมด ๒๙ รูป

การจัดอุปสมบทนานาชาติ ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๕-๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๑ ที่พุทธคยา ประเทศไทยเดียว โดยการสนับสนุนของพระชิ้งหยุนมหาเถระแห่งวัดโพกวังชาน ประเทศไทยเดียว^{๑๐} เป็นการอุปสมบทภิกษุณีครั้งใหญ่ที่สุดและเป็นการประชุมคณะสงฆ์ประกอบพิธีมานานนานิภัย คือ พระสงฆ์จากฝ่ายมหายานแบบจีน จากฝ่ายมหายานแบบทิเบตและฝ่ายธรรมราษฎรคริสต์ลัจ加 และมีพระสงฆ์จากประเทศต่างๆทั่วโลกกว่าทั้งพระภิกษุสงฆ์สัญชาติจากประเทศไทยด้วย ๓ รูป เข้าร่วมพิธีอุปสมบทที่นี่เป็นการอุปสมบทเป็นภิกษุและภิกษุณี และมีผู้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นภิกษุณี จำนวน ๑๙๙ รูป เฉพาะทศศิลมาตาจากคริสต์ลัจ加 จำนวน ๒๐ คน ใช้เวลาอุปสมบทนานถึง ๒ วัน จึงเรียกว่าพิธี

การจัดการอุปสมบทนานาชาติ ครั้งที่ ๔ เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ณ วัดโพกวังชาน ประเทศไทยเดียว เป็นการจัดอุปสมบทแบบนานาชาติ และนานานิภัย เป็นการอุปสมบท ๓ ชั้น ที่เรียกว่า “Three Platform Ordination” คือ ชั้นแรกเป็นการบรรพชา มีทั้งเป็นสามเณรและเป็นสามเณรี ชั้นที่ ๒ เป็นอุปสมบทภิกษุและภิกษุณี และชั้นที่ ๓ คือ การรับศีลโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมของฝ่ายมหายานโดยตรง ในการอุปสมบทนี้มีการประชุมสงฆ์โดยภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ทั้ง ๓ นิกาย คือ นิกายมหายานแบบจีน นิกายธรรมราษฎร ลัจ加 และนิกายมหายานแบบทิเบต ร่วมกันในพิธีอุปสมบท ใช้เวลาในการอุปสมบทนี้ ๑ เดือน จึงเรียกว่า เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ และในการอุปสมบทนี้ มีทศศิลมาตาจากคริสต์ลัจ加เข้าอุปสมบทเป็นภิกษุณี ๓๐ รูป การอุปสมบทภิกษุณีของฝ่ายมหายานทุกครั้งข้างต่อไปเป็นการดำเนินการตามหลักวินัยของนิกายธรรมคุปตะ ซึ่งเดิมเป็นสาขาหนึ่งของนิกายพุทธที่นี่ แต่ในปัจจุบัน แต่ภิกษุและภิกษุณีสงฆ์นิกายธรรมคุปตะตั้งเดิมไว้ตั้งแต่เดิม สูญไปนานแล้ว

ส่วนภาษาที่ใช้สอดคล้องกับภาษาจีนและสันสกฤตเป็นหลัก มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาสิงคโปร์ ภาษาอินเดีย และภาษาเกาหลีเป็นต้น ประกอบกัน แต่ไม่มีการใช้

^๙ Yasodhara, *Newsletter on International Buddhist Women's Activities*, vol. 18 no. 2, January-March, 2002, p.14.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ภาษาบาลีของฝ่ายเดร瓦ทเดย ส่วนสถานที่สำหรับพิธีอุปสมบทที่เรียกว่าพระอุโบสถนั้น ได้มีการสมนติเอกภายในอาคารหลังหนึ่งของวัดจีนที่พุทธศาสนานั้นเอง พระอุปสมบัติในการอุปสมบทก็คือ พระชิงหยุ่นมหาเดระ และพระวิกิชุ่มหายานจีนนิกายอีก ๒ รูป ทำหน้าที่เป็นกรรม瓦沙จารย์และอนุสาวนาจารย์ มีการสอบตามอันตรายิกธรรมเช่นเดียวกับฝ่ายเดร瓦ท แต่ไม่มีการรักษาหัตถนาสต นาคหรือผู้จะบวชเข้ามาเป็นชุดใหญ่ ชุดหนึ่งมากกว่า ๑๐ คน ขึ้นไป ในการอุปสมบทเป็นวิกิชุ่นแบบนานาชาติ ซึ่งมีการผสมผสานหลายนิกายเข้าด้วยกัน โดยไม่กล่าวถึงคุณสมบัติของลิขิทนานารักษาก่อนอุปสมบท ๑๖ ครับ ๒ ปีแล้วอย่างไร มีพระวิกิชุ่มจากประเทศไทยเข้าร่วมในพิธีอุปสมบทนี้ด้วยและในการอุปสมบทนี้มีการรับคีดพระโพธิสัตว์ ๔๙ ชั้น เป็นขันสุดท้ายแล้วจึงถือว่าการบวชเป็นวิกิชุ่นสมบูรณ์^{๑๐} แต่อย่างไรก็ต้องทำการอุปสมบทครั้งนี้ไม่ปราภูมิว่า มีพระวิกิชุ่มในประเทศไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาเดร瓦ทเช่นประเทศไทย พม่า ประเทศไทย ประเทศไทย พม่า นำผู้ประสังค์จะบวชเป็นวิกิชุ่นเข้าร่วมอุปสมบทในพิธีอุปสมบทนานาชาติทั้ง ๔ ครั้ง แม้จะปราภูมิว่ามีสตรีไทยบางคนเข้าร่วมอุปสมบทเป็นสามเณรีและวิกิชุ่นด้วย แต่ก็เป็นความพยายามส่วนบุคคล

การจัดพิธีอุปสมบท ครั้งที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่วัด หัมบุลละ (Dambulla) ประเทศไทยครีลังกา เป็นการอุปสมบทวิกิชุ่นโดยวิกิชุ่นสังฆ์และพระวิกิชุ่มสังฆ์เดร瓦ทแห่งครีลังกาโดยตรง และเป็นการอุปสมบทเพื่อเป็นการรือฟันวิกิชุ่นสังฆ์บันเกะลังกາที่เคยมีแต่ขาดตอน ว่ากันไปเป็นเวลา ๙๐๐ กว่าปี โดยการนำของพระวิกิชุ่นรือว่าสูมังคลมหาเดระ สยาม-นิกาย และพระชัมมโลกาอนุนัยกธรรมชั้นเป็นผู้ดำเนินการให้มีการรือฟันการบวชวิกิชุ่นมาตั้งแต่เริ่มต้นทั้งที่นอกประเทศไทยครีลังกาและในประเทศไทยครีลังกา ทั้งนี้โดยอ้างเหตุผลที่ต้องจัดบวชวิกิชุ่นขึ้นเองที่ครีลังกาต่อมากว่าเพื่อแก่ปัญหาการเดินทางไปรับการอุปสมบทจากต่างประเทศ ซึ่งไม่ประทัยด้วยในพิธีกรรมการอุปสมบทวิกิชุ่นครั้งนี้มีทศศิลามาต้าเข้าพิธีบวช ๓๐ คน มีพระวิกิชุ่มสังฆ์เข้าร่วมพิธีมากกว่า ๑๐๐ รูป ตั้งแต่นั้นมาพระสูมังคลมหาเดรสนิกาย ก็จัดให้มีพิธีอุปสมบทให้ทศศิลามาต้าเป็นวิกิชุ่นทุกปี และในการอุปสมบทคราวนี้ได้มีวิกิชุ่นรุ่นแรกที่ไปรับการอุปสมบทที่วัดชีให สาธารณรัฐเชก (พ.ศ.๒๕๓๑) และรุ่นที่อุปสมบทกับพระสังฆ์มหายาน เก้าหลี ที่สาธารณรัฐเชก (พ.ศ.๒๕๓๗) ก็ได้มา

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน ประพจน์ ชัศวีรุพีพาก, การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เดร瓦ทและคัมภีร์มหายาน, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (พระนคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๓๑๐.

^{๑๑} Bodhgaya International Full Ordination Ceremony, February 15-23, 1998, p. 3.

เข้าพิธีอุปสมบทช้าอีกด้วย โดยข้างว่าเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันและเพื่อความมั่นใจ ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเพื่อไม่ให้เกิดความรังเกียจกันว่าเป็นกิจธุณานานิกาย หรือนานาสังฆาส

ในการร่วมสังฆกรรมการอุปสมบทกิจธุณีทุกรังที่ผ่านมา เกิดปัญหาทางธรรมวินัยมีคำวิพากษ์วิจารณ์และคำติชมมาอย่างชั่งในฝ่ายเดร瓦ทถือว่าเป็นปัญหาที่ไม่มีใครสามารถจะตอบและตัดสินได้ โดยให้เหตุผลว่า เพราะไม่มีใครเป็นเจ้าของพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้า พระองค์เดียวเท่านั้นที่จะแก้ปัญหาได้ การอุปสมบทเป็นสังฆกรรมที่ต้องทำให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยที่เป็นพุทธบัญญัติ การบวชเป็นกิจธุณีสำเร็จได้ด้วยพุทธบัญญัติเท่านั้น ปัญหาที่มาจากการบวชชื่นเป็นสังฆกรรมของสังฆ์ต่างนิกายนั้นจัดเป็น “นานาสังฆาส” ชื่นได้ในใจจัดชื่นขาด เป็นมติเดียวขาดไปแล้วว่ามายานกับเดร瓦ทถือว่าข้อปฏิบัติแตกต่างกันและไม่ร่วมสังฆกรรมกัน เพราะฝ่ายเดร瓦ทยึดถือตามประเดิมการไม่ถอนสิกขบทเดือนน้อยในสังคายนาครังที่ ๑ นั้น เป็นหลักสำคัญ^{๑๑} นิกายมายานไม่ยึดถือประเดิมนี้ จึงสามารถแก้ไขสิกขบทและอนุโถมชักข้อปฏิบัติไปตามที่ต้องถือได้เสมอ แต่ถือศีลพระโพธิสัตว์เป็นสำคัญ สำคัญกว่าศีลในพระปฏิโมกข์ ส่วนเดร瓦ทถือว่าอย่างไรที่มีในพระไตรปิฎกตั้งแต่สังคายนาครังที่ ๑ ที่เป็นพุทธพจน์กว่าได้อย่างไร ต้องถือตามนั้นไม่เบลี่ยนแปลง^{๑๒} เพราะสิกขบทที่ว่าเลิกน้อยนั้น เป็นเรื่องจะเอียดอ่อนที่ประชุมสังฆ์ในการประชุมสังคายนาได้สอดคล้องเป็นมติสังฆ์กว่าไม่ถอน แล้ว ดังนั้นกิจธุณีที่ผ่านการอุปสมบทจากกิจธุณีสังฆ์และกิจธุณีสังฆ์ต่างนิกายต่างสังฆกันฝ่ายเดร瓦ทจึงตั้งคำถามว่าจะเป็นกิจธุณีได้อย่างไร ฝ่ายเดร瓦ทถือว่าการบวชเช่นนี้เป็นโมฆะ พระที่ ธรรมโถก (T. Dhammaloka) หนึ่งในผู้ให้การสนับสนุนและนำการรื้อฟื้น กิจธุณีสังฆ์คริลังกาได้ประกาศทำทายมหานายกทั้ง ๓ นิกายว่า “การที่มหานายก-สมัคคปะรากศไม่รับรองการอุปสมบทศรีเป็นกิจธุณีในคริลังกาหรือนอกประเทศ ในสายเดร瓦ทนั้นทำไม่ได้ ถึงประกาศไปเป็นทางการก็ไม่มีผล เพราะการคัดค้านสังฆกรรมทั้งหลายทั้งปวงจะมีผลทางธรรมวินัยต้องไปคัดค้านในที่ประชุมสังฆ์ในสี่มาที่ทำสังฆกรรมในขณะที่พิธีอุปสมบทเท่านั้น เพราะการบวชสำเร็จด้วยสังฆ์ ๑๐ รูปขึ้นไป พระมหานายกเดร瓦ททั้งหลายไม่ได้อยู่ในที่ประชุมสังฆ์ในที่สังฆกรรมการอุปสมบทนั้น การประท้วงจึงไม่มีผล ดังนั้น การอุปสมบทกรรมป่องสำเร็จได้ “ไม่มีอันตราย” การทำทายตอบโดยมหาสังฆนายกหรือสังฆ์ฝ่ายปาก戎และรัฐบาลอย่างนี้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๔๑ และไม่ปรากฏว่ามีพระมหาสังฆนายกเดรรูปโดยอุปสมบทโดยไม่ได้โดยตัวเอง ดังนั้น การประกาศห้ามบวชศรีเป็นกิจธุณีโดยมหาสังฆสมัคคปะ ไม่ว่าจะผ่านทางถือสารเช่นวิทญุราจายเดิมหรือแม้จะเป็นหนังสือด้วย

^{๑๑} วินัย. ๑๐/๑๔๑/๑๔๓

^{๑๒} วินัย. ๓/๘๑๔/๓๐๒

ลักษณะอักษรที่ไม่สามารถหยุดยั้งฝ่ายสนับสนุนการบัวภิกขุนิได้ เพราะฝ่ายสนับสนุนภิกขุนิ ตอบโต้ว่าเป็นการกระทำการนักสืบ ฉะนั้น การอุปสมบทภิกขุนิจึงดำเนินมาทุกปีโดยกลุ่มฝ่ายสนับสนุนแต่ก็เป็นเรื่องส่วนบุคคลไป

๒) ปัญหาทางกฎหมายหรือสถานภาพของภิกขุนิ

ในประเทศไทยลังกา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งของประเทศไทย ในประเทศไทยลังกามีกระทรวงพระพุทธศาสนารองรับการกิจทางพระพุทธศาสนาและการปกครองสังฆโดยมหा�สังฆสมาคม ซึ่งประกอบไปด้วยพระมุขของนิกายทั้ง ๓ นิกาย คือ สยามนิกาย รามัญนิกาย อมรเด็นนิกาย ในตำแหน่งมหा�สังฆนายกเป็นประธานร่วมกันและมีกรรมการที่เป็นมหาเถระซึ่งได้รับเลือกจากคณะกรรมการสงฆ์ทั้ง ๓ นิกาย เป็นกรรมการมหาสังฆสมาคมรวมแล้ว ๔๐ รูป กระทรวงพระพุทธศาสนาเป็นส่วนราชการรองรับส่วนของงานและกิจกรรมของคณะกรรมการสงฆ์และพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้ยึดถือตามมติมหาสังฆสมาคมว่า “ภิกขุนิสูญลิ้นไปแล้ว การบัวภิกขุนิจึงเป็นเรื่องไม่ชอบ เพราะขัดหลักพระธรรมวินัย” ดังนั้น จึงไม่ออกกฎหมายรับรองสถานภาพของภิกขุนิแต่ปัจจุบัน การรื้อฟื้นภิกขุนิสงฆ์ชื่นมาในปัจจุบัน ฝ่ายภิกขุสงฆ์และรัฐบาลถือว่าเป็นการกระทำการส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยพระธรรมวินัย เป็นการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับพุทธบัญญัติ แม้จะมีพระภิกขุบางรูปในนิกายสยามวงศ์ที่ทรงอำนวยทางการเมืองขณะนี้เป็นผู้ให้การสนับสนุนหาสถานที่ตั้งสำนักภิกขุนิและจัดพิธีอุปสมบทภิกขุนิชื่นตามประดงค์ของตนได้โดยอ้างพุทธพจน์และกฎหมายหรือลิทธิมนุษยชนมาสนับสนุนก็ตาม แต่ก็เป็นการกระทำไปบนความไม่รับรู้ไม่ยอมรับเป็นทางการของมหาสังฆสมาคมและรัฐบาล มหาสังฆสมาคมถือว่าเป็นการสร้างความขัดแย้งชื้นในคณะกรรมการสงฆ์ จึงได้มีคำกล่าวถึงการบัวภิกขุนินี้ว่าเป็นการกระทำการสังฆภากและอนันตริยกรรม

๓) ปัญหาการให้การสนับสนุนภิกขุนิ

ปัญหานี้เนื่องจากปัญหาข้อที่ ๑ และปัญหาข้อที่ ๒ ซึ่งมีผลทำให้สังคมครีลังกาหรือทางรัฐรู้สึกไม่สบายใจที่จะให้การสนับสนุนอย่างออกหน้าออกตาเป็นลำดับต่อไปนั้น เนื่องจากเหตุผล๒ ประการ คือ

๑) ในภาครัฐบาลเนื่องจากการรื้อฟื้นการอุปสมบทภิกขุนิชื่นด้วยความพยายามของฝ่ายสนับสนุนโดยได้รับอุปสมบทครั้งแรกและครั้งต่อๆมาจากสังฆฝ่ายมหายานนอกประเทศไทยเพื่อแก้ปัญหาว่าภิกขุนิสงฆ์เดร瓦ทขาดตอนสูญลิ้นไปแล้วนั้นไม่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายมหาสังฆสมาคม ซึ่งเป็นผู้นำองค์กรการปกครองคณะสงฆ์สูงสุดในครีลังกาที่

ถือว่าการรื้อฟื้นวิกิชุณีสังฆ์ชื่นมาอีกเป็นการบัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติและกระทำในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ออนุญาต จึงไม่ยอมรับว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย

๒) ในทางภาคเอกชน เมื่อมหาสังฆสมาคมและรัฐบาลไม่ให้การรับรองว่าเป็นการอุปสมบทที่ถูกต้อง ประชาชนที่เคยเข้าร่วมและให้การสนับสนุนไม่เชื่อมั่นในสถานะของวิกิชุณี จึงต้องนิ่งเฉยหรือเกิดความรู้สึกไม่สบายใจจากวิกิชุณีเหล่านี้ผ่านการอุปสมบทอย่างถูกต้องตามธรรมเนียมหรือไม่ จึงไม่แสดงความยินดีหรือให้การอุปถัมภ์เท่าที่ควร ถึงจะมีการสนับสนุนบ้างก็เป็นการให้โดยมารยาท ไม่ได้ให้ด้วยความสนใจที่จะร่วมมือให้การอุปถัมภ์บำรุงอย่างจริงจัง แม้พระสังฆ์ธรรมราหทในต่างประเทศก็ไม่เห็นด้วย อย่างที่เห็นได้ชัดคือการคุณสังฆของประเทศพม่าไม่ให้การยอมรับและปฏิเสธอย่างรุนแรง

ปัญหาที่คุณสังฆคริสตังกາไม่ยอมรับการรื้อฟื้นการอุปสมบทวิกิชุณีอีกอันเนื่องจากมีประเด็นสำคัญที่ถือว่าวิกิชุณีวงศ์ขาดสูญไปแล้วซึ่งไม่วิกิชุณีสังฆ์ที่จะให้การอุปสมบทแก่สตรีได้อีกแม้จะอ้างว่าไปบวชลีบต่อมากจากวิกิชุณีสังฆ์มายานที่ได้หันก็ตาม ทำให้พระวิกิชุณหัวใจที่จะไปในคริสตังกາตั้งข้อรังเกียจพระสังฆ์ผู้สนับสนุนการอุปสมบทวิกิชุณีนี้โดยอ้างว่าในการอุปสมบทที่ทางฝ่ายมายานจัดขึ้นนั้นได้ทำไปตามแบบของมายาน แต่ไม่ใช่ตามแบบธรรมราหททุกขั้นตอน ดังนั้น วิกิชุณฝ่ายธรรมราหทบางรูปที่เข้าร่วมในพิธีก็ไม่พั่นการตั้งคำถามเหล่านี้ว่า

๑) เมื่อทางฝ่ายมายานเป็นฝ่ายจัดการอุปสมบทผู้เข้าพิธีอุปสมบทตามแบบมายานนั้น ก็จะเป็นวิกิชุณีฝ่ายมายาน จะเรียกว่าเป็นวิกิชุณีฝ่ายธรรมราหทได้ย่างไร

๒) เมื่อจัดพิธีการบวชวิกิชุณีแบบนานาชาติและนานานิภัยผสมเป็นนานาสังฆารามแล้ว ผลิตผลคือผู้ฝ่ายการอุปสมบทนั้นจะเป็นวิกิชุณีถูกต้องหรือและการอุปสมบทนั้นไม่เป็นโมฆะหรือ และถ้าวิกิชุณีเหล่านั้นไม่สังกัดมายานแบบจีนแล้วจะสังกัดนิกายอะไร

๓) สังฆธรรมที่วิกิชุณีสังฆนานาชาตินานา民族ร่วมกันทำนั้นถูกต้องเป็นปัญหาสำหรับนิกายต่างๆในอนาคตต่อไป เพราะไม่ปรากฏในพระวินัยปิฎกว่าทำได้ สำหรับพระวิกิชุณหัวใจฝ่ายธรรมราหทไม่ถูกต้องเป็นผู้กระทำการหรือบัญญัติสิ่งใหม่ที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติหรือ

๔) พิสูจน์ได้อย่างไรที่อ้างว่าวิกิชุณีสังฆ์มายานในจีน-ได้หันบวชลีบต่อมากจากวิกิชุณี เธรรมราหทแบบลังกาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๐ และลีบวิกิชุณีวงศ์มานะจันถึงปัจจุบันยังคงความเป็นธรรมราหทอย่างไม่ขาดตอน เพราะวิกิชุณีจีนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันประกาศตนเป็นวิกิชุณีฝ่ายมายานมาโดยตลอดและได้เป็นฝ่ายมายานไปแล้ว

(๕) เธรรมราหทถือว่าสังฆธรรมการบวชต้องใช้ภาษาบาลีเท่านั้น การสอนการใช้ภาษาต้องให้ถูกอักษรธรรมราหทเป็นสำคัญ การใช้ภาษาบกพร่องในธรรมชาติเรียกธรรมชาติวิบัติสังฆธรรมที่เป็นโมฆะคือบวชไม่ถูกเรียก หรือบวชไม่ถูก ไม่เป็นวิกิชุณและวิกิชุณ แต่การบวช

กิจมุณีแบบนานาชาติฝ่ายมหาดไทย ใช้ภาษาจีน ภาษาเกาหลี ภาษาอังกฤษ “ไม่ใช้ภาษาบาลี” จะเป็นการนิวัติแบบเดร瓦ทให้ด้อยไว้และจะไม่เป็นภาษาวิบัติไปหรือ

ในการนิวัติกิจมุณีที่พุทธศาสนาครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ นั้นมีการปฏิบัติที่ฝ่ายเดร瓦ท สามารถตั้งคำถ้าในเรื่องวิธีการอุปสมบทว่าตัวยังเรื่องขององค์ประกอบบุคคลหรือไม่ แต่ในเรื่องสีมาและองค์ประกอบสงฆ์ร่วมในพิธีอุปสมบทว่า

๑) การสมนติอาคารหลังหนึ่งในวัดจีนที่พุทธศาสนาให้เป็นพระอุโบสถอย่างไม่คำนึงถึงการสักดิษณ์ จำนวนสังฆ์เข้าพิธีอย่างเดร瓦ทปฏิบัตินั้น ฝ่ายเดร瓦ทจะยอมรับได้อย่างไร

๒) ในพิธีกรรมโดยเฉพาะการอุปสมบท การไม่สนใจเรื่องของหัตถบ้าสและการเพิ่มศีลพระโพธิสัตว์ถือว่าเป็นสิ่งขวางทางการอุปสมบทกิจมุณีแบบมหาดไทยเข้ามาอีกซึ่งเป็นพิธีการอุปสมบทที่ฝ่ายเดร瓦ทไม่เคยปฏิบัติเป็นเรื่องการบัญญัติขึ้นของฝ่ายมหาดไทยเนพะมีไว้หรือ

๓) เรื่องการนิวัติกิจมุณี กรุฑารม ๔ ข้อมีความสำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิ่งข้าบทคุ้มครองกรุฑารมถึง ๑๗ สิ่งข้าบท แต่ในการอุปสมบทที่ฝ่ายมหาดไทยจัดขึ้นทุกปีไม่กล่าวถึงเรื่องนางสิ่งข้าบทคุ้มครอง คือสตรีผู้จะบวชเป็นกิจมุณีต้องรักษาศีลหรืออนุกรรมาธิอีก๖ ข้อ เป็นเวลา ๒ ปีอย่างเคร่งครัดไม่มีด่างพร้อยแต่อย่างใด ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติของผู้ที่จะขออุปสมบทเป็นกิจมุณีได้ และอุปสมบทกิจมุณีได้สองปีต่อหนึ่งรูปเท่านั้น ซึ่งฝ่ายเดร瓦ทถือว่าเป็นขบวนการและขั้นตอนการอุปสมบทกิจมุณีที่จะละเลยไม่ได้ เรื่องนางสิ่งข้าบทในฝ่ายมหาดไทยเองก็ถือปฏิบัติแตกต่างกัน ฝ่ายมหาดไทยในเกาดีมีพิธีการให้ศีลสิ่งข้าบท แต่ในมหาดไทยแบบจีนโดยเนพะในได้หัววัน ไม่มีพิธีให้ศีลสิ่งข้าบท โดยข้างถึงพระวินัยนิกายธรรมคุปต์ ซึ่งมักจะข้างเต้มอว่าเป็นนิกายหนึ่งของเดร瓦ท แต่ในการอุปสมบทเป็นกิจมุณีในเดร瓦ทนั้นผู้ที่จะอุปสมบทเป็นกิจมุณีได้ต้องผ่านขั้นตอนเป็นสิ่งข้าบท ๒ ปีก่อน จึงจะมีคุณสมบัติเข้าสู่พิธีการอุปสมบทเป็นกิจมุณีได้ ในเรื่องนี้ ฝ่ายเดร瓦ทต้องการคำตوبตามพระบารีเท่านั้น

คำถ้าและข้อวิจารณ์เหล่านี้เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงอย่างรุนแรงในการคุณสังฆ์คริสต์ลังกawi ในปัจจุบัน แต่ก็ยังมีผู้จัดการอุปสมบททศศีลมาตราเป็นกิจมุณีทุกๆปี และหัวหน้าคณะกิจมุณีก็ได้พยายามจัดการฝึกอบรมและพัฒนาภิกษุณีให้มีคุณภาพมากกว่าบริษัทชั้นเรื่อยๆ ในทางการปกครองคณะผู้นำภิกษุณีสังฆ์ได้จัดตั้งองค์กรการปกครองภิกษุณีสังฆ์ขึ้นในทุกๆ ตำบล โดยตั้งองค์กรการปกครองภิกษุณีที่เรียกว่า “สังฆาริการี” ขึ้นเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ของภิกษุณี ได้ดำเนินการเข่นเดียวกับองค์กรการปกครองภิกษุสังฆ์ แต่ขณะนี้ องค์กรปกครองของภิกษุณียังคงอาศัยพระภิกษุสังฆ์บางรูปคงอยู่เหลือทำหน้าที่ในการ

วินิจฉัยตัดสินอธิกรณ์ และให้ถือเอาถิกข้าบทบัญญัติของวิกขุแบบเดร瓦ทมาเป็นข้อปฏิบัติ อย่างเคร่งครัด เช่น การอุปสมบท การอุปโภคกรรม การจำพรรษาและการปารานารามทั้ง การรับโภตเป็นต้น เพราะข้างว่าเป็นวิกขุณีเดร瓦ท พร้อมกันนั้นวิกขุณีและทศศิลามาตาก็ได้ดำเนินกิจสังคมสงเคราะห์ เช่นการสอนหนังสือในโรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย รวมทั้งการให้การศึกษาและการอุปสมบทในโรงพยาบาลเป็นต้นด้วย เนื่องสิ่งอื่นใด องค์กรบริหารวิกขุณีสังฆ์คริสตังกาให้ตั้งปณิธานไว้ว่าจะต้องจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรม การอุปสมบทวิกขุณี เดร瓦ทนานาชาติในคริสตังกาขึ้นให้จงได้ ซึ่งได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ (ค.ศ. ๑๙๘๓) แล้วพบว่าเป็นเรื่องเป็นไปได้สูง แม้จะมีเดิมพิจารณ์คัดค้านเนื่องจากการไปรับอุปสมบทมา จากฝ่ายมหาayan ก็ตาม แต่เมื่อผู้สนับสนุนจัดการอุปสมบทวิกขุณีขึ้นในคริสตังกา เสียเงินแล้วเดิมพิจารณ์และคัดค้านต่าง ๆ ก็ค่อย ๆ เสียหายไป แสดงให้เห็นว่าคริสตังกาต้องการอุปสมบทวิกขุณีเอง จึงได้เลือกเอวัดทันบุลธรรมมหาวิหารลยานนิกายเป็นที่ตั้งและเป็นศูนย์การอุปสมบทวิกขุณีคริสตังกาและนานาชาติ เพราะถือว่า “คริสตังกาคือประเทศไทย สำนักงานใหญ่หรือฐานที่ตั้งของพระพุทธศาสนาเดร瓦ทมาตั้งแต่พระพุทธศาสนาเลื่อนหายไป จากอินเดีย พระธรรมทุกตั้งกาภี เป็นผู้นำพระพุทธศาสนาไปสถาปนาในประเทศไทยต่างๆ มีประเทศไทย ภัณฑ์ชาและประเทศไทยที่นี่คริสต์ธรรมราชเป็นต้น ตั้งนั้น ประเทศไทยล่ามีจึง เผ้าคอคายการขึ้นจากคริสตังกาอยู่ตลอดเวลาและคริสตังกาเป็นตัวอย่างในการสอนและปฏิบัติ ธรรมในพระพุทธศาสนา วิกขุสังฆในประเทศไทย ไม่กล้าที่จะเริ่มการอุปสมบทวิกขุณีขึ้นก็ เพราะไม่เคยมีวิกขุณีสังฆมาก่อน”^{๓๓} เหตุผลอีกประการหนึ่งในการจัดการอุปสมบทวิกขุณี ขึ้นโดยกล่าวว่าการรื้อฟื้นวิกขุณีสังฆขึ้นมาจะต้องเป็นเรื่องของคนบุคคลใหม่ที่มีการศึกษาจะ อยู่ให้พวงหัวเก่าอนุญาตันน้อยกว่าพึงหวัง (หมายถึงมหาลัยและมหาวิทยาลัยของคริสตังกา) เพราะท่านพากนี้กตัววิกขุณีจะมาแบ่งความนับถือรวมทั้งลักษณะการและผลประโยชน์ไป การจะรอให้ พระคริสต์มาอุบัติเดียก่อนนั้นจะมีวิกขุณีในพระพุทธศาสนาได้อีกนั้นเป็นเรื่องໄกเดินกิจและ สิ้นหวัง อนึ่ง การรื้อฟื้นวิกขุณีสังฆจะต้องเป็นแบบเดร瓦ทไม่ใช่ชามายาน เพราะวิกขุสังฆ หัวเก่าล้าสมัยไม่ยอมรับการบวชที่ร่วมด้วยวิกขุณีสังฆมายานจากจีนหรือเกาหลี เพื่อ แก้ปัญหานี้ ในขั้นแรกจึงจะเริ่มบวชเป็นสามเณรีร้อไว้ก่อน เพราะบวชสามเณรไม่จำเป็นต้อง บวชด้วยสังฆ ๒ ฝ่าย วิกขุสังฆบวชให้ได้เลย การบวชในสังฆ ๒ ฝ่ายก็เฉพาะขั้นตอนเป็น วิกขุณี ดี.เอ. วีรรัตน์ (D.A. Weeraratne) ผู้นำในการรื้อฟื้นวิกขุณีในคริสตังกากล่าวว่า “พระสังฆในประเทศไทยพุทธศาสนาเดร瓦ทสามารถมีทางเดือกได้ ๓ ทาง คือ ๑) บวชให้วิกขุณี รุ่นแรกให้โดยโดยใช้หลักพุทธพจน์ซึ่งว่า “เรอันุญาตให้วิกขุสังฆบวชวิกขุณี” ๒) ขอความ

^{๓๓} Yasodhara, p.11.

อนุเคราะห์จากภิกษุณีจีนหรือເກา Holden เพื่อช่วยร่วมอุปสมบทให้โดยใช้ริบบิชแบบนานาชาติ แต่ในนานานิกราย ๓) ขอความอนุเคราะห์ภิกษุณีสังฆ์ธรรมราษฎร์ลังกาโดยตรงเพราะขณะนี้ในครีลังกา มีภิกษุณีมากกว่า ๓๐๐ รูปแล้วจึงมีความเป็นไปได้สูงที่จะรือพื้นภิกษุณีสังฆ์จีนในประเทศไทยเหล่านี้”^{๑๔} ดังนั้น ความพยายามขององค์กรภิกษุณีในครีลังกาจึงไม่หยุดอยู่เพียงการได้บัวเป็นภิกษุณีเท่านั้นแต่ได้ตั้งปณิธานที่จะแพร่ขยายภิกษุณีสังฆ์ไปยังนานาประเทศทั่วโลกเพื่อทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา_r่วมกับภิกษุณีสังฆ์ฝ่ายมหาayan ต่อไป

4. ความพยายามรือพื้นภิกษุณีสังฆ์ในประเทศไทย

ประวัติศาสตร์ของชาติไทยเริ่มขึ้นอย่างเป็นหลักเป็นฐาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี พ.ศ. ๑๙๐๐ ประมาณ ๑๐๐ กว่าปีมาแล้ว พระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยเป็นฝ่ายธรรมะแบบลังกาเจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ ประชาชนทุกระดับตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนถึงราชมูรขาวบ้านทั่วไป ทั้งหญิงและชาย เด็กและผู้ใหญ่ ต่างรักษาศีลปฏิบัติธรรม^{๑๕} พระมหาชัยศรีสมัยนี้ทรงสอนธรรมะแก่ประชาชนและเตือนใจอยากรู้ในพระพุทธศาสนา แต่ไม่เคยมีหลักฐานปรากฏว่าตัวบุรุษรือภิกษุณีเข้ามาเกี่ยวข้องโดย

ต่อมมา พ.ศ. ๑๙๒๑ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเป็นเวลา ๔๗๙ ปี^{๑๖} แม้บ้านเมืองจะฝ่าการทำศึกสงครามกับราชอาณาจักรบ้านไก่เรื่องเคียง เช่น ประเทศไทยมีกัมพูชาหรือลาว หรือแม้แต่ประเทศไทยเดิมก็เป็นดินแดนนับถือพระพุทธศาสนาในภัยมหาภานจากจีน ก็ไม่เคยพบหลักฐานหรือบันทึกใดๆในระหว่างนี้ว่ามีรือภิกษุณีมาเกี่ยวข้องกับสังคมไทย แม้แต่ในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าบรมโกศได้ส่งพระสงฆ์สัญามไปช่วยรือพื้นพระพุทธศาสนาที่เกาลังกานการทั้งพระพุทธศาสนาได้พัฒนาการสืบต่อมาตราบทุกวันนี้ ก็ไม่เคยพบหลักฐานใดๆแสดงให้เห็นว่ามีภิกษุณีเกี่ยวข้องกับสังคมไทยหรือกับคนไทยแต่อย่างใด

ในสมัยกรุงชนบุรีเป็นราชธานีเป็นเวลา ๑๕ ปี(พ.ศ.๒๓๑๐-๒๓๒๕) ก็ไม่มีหลักฐานหรือเอกสารใดๆแสดงว่ามีภิกษุณีอยู่ในประเทศไทย นอกจากจะกล่าวถึงสตรีหรือบุรุษของปฏิบัติธรรม รักษาศีล ๙ หรืออุโบสถศีล^{๑๗} บวชผู้ชายห่มขาว รักษาศีล ๙ เรียกว่าแม่ชีบ้าง

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^{๑๕} ถูราษฎร์เชี่ยร์ในเสรียรา โพธินันท์, ภูมิประวัติพระพุทธศาสนา (กรุงเทพ: มหากรุณาธิคุณ, ๒๕๑๕), หน้า ๓๒.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

ตามประชากวบ深化改革 เป็นอุบลาก อุบลศึกษา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๙ มาจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๗๐ จึงได้เกิดการนิยามนิรินทร์ ภาษิต หรืออนิรินทร์ กลั่ง กีเรียก ได้บวชลูกสาวชื่อ สาระ และ จงตี สองคนเป็นสามเณร เพื่อให้เป็น กิจธนีต่อไป โดยอ้างเหตุผล ๓ ประการว่า ๑) เพราะเห็นแก่พระพุทธศาสนาหรือคุณของ พระพุทธเจ้า ๒) เพราะเห็นแก่พระเจ้าแม่น้ำมหาปชาบดีโคตมี และ ๓) เพราะเห็นแก่บิชา แต่มาตราผู้ให้กำเนิดของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายนิรินทร์ ภาษิต ข้างว่าในสมัยนี้สตรีมี ความเสื่อมของค่าเท่าบุรุษ มีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาหั้งตั้งหน้าประพฤติธรรมจริง เท่าเทียม กับชายก็มากหรือตึกว่าชายก็มี ดังนั้น นายนิรินทร์ ภาษิต จึงมั่นใจว่าถ้าคนพยายามต่อสู้ไป จนถึงมีกิจธนีเกิดขึ้นในสังคมไทยได้มีเมื่อใด คนในโลกโดยมากก็จะยินดีกับตนพระธรรมวชิร กิจธนีเป็นตัวอย่างที่ดีได้กลับพื้นคืนชีพขึ้นมาอีก พระธรรมที่ทรงสอนกิจธนีก็จะไม่เป็นหมัน อีกต่อไป จึงได้บวชลูกสาวหั้งสองคนเป็นสามเณร

แต่พุทธิธรรมของนายนิรินทร์ ภาษิตตั้งแต่ต้นมีลักษณะเป็นนักการเมืองและใช้ชีวิตริทาง การเมืองนำเสนอกโดยได้ริจารณ์สถานบันต่างๆในทางตอน แสดงความก้าวหน้าโดยเฉพาะอย่าง ยิ่งก่อจลาจลตีสถาบันสังฆ์ว่าไม่เห็นแก่ลิทธิสตรี เป็นการทำตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อคนละสังฆ์ไทย ในขณะเดียวกันนายนิรินทร์ กลั่ง กีเรียก ข้าราชการสังฆ์บ้างรูปเสนอความคิดเรื่องกิจธนีรวมหั้ง การบริจากที่ดินส่วนตัวให้เป็นวัดของกิจธนีใช้ชื่อว่า “วัดราเร่วงศ์” ในลักษณะใช้เป็นสถานที่ ปฏิบัติการเริงการเมืองตัวอย่าง ระยะแรกแม้จะมีพระกิจธนีสังฆบ้างรูปรับว่าเห็นดีตัวอย่างที่จะบวช กิจธนีและยินดีที่จะเป็นอุปัชฌาย์บวชให้บุตรสาวหั้งสองคนอีกตัวอย่าง ต่อมาก็ขอผลักดันออกไป เรื่อยๆ จนนายนิรินทร์ ภาษิตครอบไม่ได้ จึงได้นำลูกสาวหั้งสองคนไปหาสำนักต่างจังหวัดบวช สามเณร ชื่อนายนิรินทร์ ภาษิต บวชลูกสาวสำนักได้ครรภ์เป็นอุปัชฌาย์ นายนิรินทร์ไม่ได้บวช ให้ครรภ์ แต่ความประภูมิภัยหลังว่าพระอาจ ราสไวย ลังกันนิกายธรรมยุต วัดท้ายตลาด จังหวัดเพชรบุรี ถูกเจ้าคนเมืองให้ลาสิกขาตัวอย่างข้อกล่าวหาว่าเป็นผู้ให้บรรพชาแก่นางสาว สาระ และนางสาวจงตี เป็นสามเณร แต่ตอนหลัง นายอาจ ราสไวย ได้ยื่นคำร้องทุกข์ปฏิเสธ แต่นายนิรินทร์ ภาษิต กีเรียก เคยบอกว่า กิจธนีเป็นผู้บวชให้ลูกสาวหั้งสองคนของตน แต่ พระอาจ ราสไวยก็ถูกให้ลาสิกขาไปแล้วโดยฐานบวชสตรีให้เป็นสามเณร จากพุทธิธรรม ความเป็นนักการเมืองและเป็นอิสรชนนี้เองนายนิรินทร์ ภาษิต จึงกล่าวเป็นผู้ไม่เป็นที่ไว้วางใจ ของคนละสังฆ์ คนละสังฆ์เห็นว่า นายนิรินทร์ตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อคนละสังฆ์ในขณะนั้น ชื่อคนละสังฆ์ได้ออกแต่งการณ์ โดยกระทงธรรมการว่า นายนิรินทร์ ภาษิต ขาดคุณสมบัติคือความ เป็นที่น่าเชื่อถือ ไม่ใช่คนที่สมควรจะมีคุณนี้อย่างที่เคยสังฆ์อีกต่อไป

เรื่องราวการบวชเป็นสามเณรของสาระและจงตีเป็นที่สนใจของประชาชนในยุคนั้นซึ่งได้ วิพากษ์วิจารณ์มีทั้งการคัดค้านและเห็นด้วยเป็นข่าวใหญ่ในหน้าหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นหลาย

ฉบับและติดต่อ กันหลายวัน สาระและงานที่บัวให้ประมาณ ๒๖ เตือนเชษฐ์ถูกทางราชการสั่งให้สึกและคาดโทษกว่าถ้าฝ่าฝืนจะจับกุมและลงโทษ สามเณรีอีก ๙ รูปผู้บัวภายหลังเข้าอยู่สังกัดเดียวกันกับสาระและงานที่กีริบลาสึกออกไป จากเหตุการณ์นี้คณะสังฆได้ออกคำสั่ง เป็นประกาศในพระราชนิรนามญัติการปกครองคณะสังฆ พ.ศ.๒๕๗๒ ห้ามมิให้พระเณรทุกนิกายบัวหูงิให้เป็นสามเณรหรือภิกษุณีอีกต่อไป เพราะผิดพระพุทธนิรนามญัติ ในการต่อสู้เพื่อรื้อฟื้นภิกษุณีสังฆนี้นayanrinทร ภาษิต หรือ กถิ่ง เห็นว่าดูถูกสาวทั้ง ๒ คนของตนยังไม่สมควรลีกจึงต่อสู้กับรัฐบาลถึงที่สุดเรื่องขึ้นถึงอภิรัฐมนตรีสภานิติบัญญัติ ครั้ง แต่ทางราชการไม่สามารถจะเอาผิดคณะนินทร ทางอาญาได้ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๗๒ ในที่สุดที่ประชุมมีมติว่าถ้ารัฐบาลไม่กระทำอะไรให้จริงจังที่เป็นการเดิร์รัศมีของรัฐบาล ตั้งนั้น วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๗๒ เจ้าหน้าที่ของรัฐกีริบลากุมตัวสามเณรพ่องศากจังหวัดนนทบุรี ศาลตัดสินจำคุก แต่นานยินทร ภาษิต หรือ กถิ่ง ได้กราบบังคมร้องขอความเป็นธรรมจากพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลในเรื่องนี้ทำให้รัฐบาลต้องคิดบัญญัติกฎหมายใหม่เพื่อให้ฝ่ายอาณาจักรคุ้มครองฝ่ายพุทธจักร ได้มีการยกร่างพระราชนิรนามญัติการปกครองคณะสังฆขึ้นใหม่ ในที่สุดวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๓ (พ.ศ.๒๕๗๓ ตามระบบปฏิทินใหม่) พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวกีริบลากุมตัวสามเณรพ่องศากจังหวัดนนทบุรี เกิดเมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับคดี ๙ บัวเป็นแม่ชีโดยพระพรมมุนี (ผิน สุวโจน) รองเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหารในขณะนั้น แต่ไม่พอใจเพียงการเป็นแม่ชีเท่านั้น จึงแสวงหารูปแบบการบัวภิกษุณีต่อไป เมื่อทราบว่าพระสังฆ์ธรรมราษฎรในประเทศไทยไม่สามารถจะบัวสตรีให้เป็นภิกษุณีได้ เพราะค้างว่าภิกษุณีสูญวงศ์แล้ว แต่ได้รับการบอกร่างจากพระสังฆ์ฝ่ายมหานิกายขึ้นว่าพระภิกษุณีเย็นเกียรติแนะนำให้ไปบัวเป็นภิกษุณีที่ประเทศไทยได้หัวน ตั้งนั้น พ.ศ. ๒๕๑๙ แม่ชีวารมย กบิลสิงห์ จึงได้เดินทางไปอุปสมบทเป็นภิกษุณีที่ประเทศไทยได้หัวน ได้ชื่อใหม่ว่า “พระมหาโพธิธรรมาจารย์” ชื่นในบทเขียนต่างๆใช้ชื่อว่าสังฆนีวารมย กบิลสิงห์ เมื่อกลับจากได้หัวนแล้ว สงฆนีวารมย กีได้ประจำอยู่ล้านนาปฏิบัติธรรมของตนชื่อ “วัดทรงธรรมกัลยาณี” จังหวัดนครปฐมจนถึงมรณกรรมไปเมื่อถูกทางปี พ.ศ. ๒๕๔๖

^{๑๗} สถาการณ์เรื่องสามเณร วัตตนาเรืองศักดิ์คณะนินทร ภาษิต (สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖-๑๗.

๕. สิทธิสตรีกับการรื้อฟื้นกิจกรรมในประเทศไทย

สิทธิสตรีคืออะไร เมื่อบรรทัดฐานที่สตรีใช้ปฏิบัติเป็นสิทธิหรือเครื่องขึ้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งผู้หญิงพึงมีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีอิสระ สามารถรับผิดชอบตัวเองและสังคม^{๑๙} สิทธิสตรีมีรากฐานอยู่บนสิทธิมนุษยชน เป็นหลักเกณฑ์หรือระเบียบ เน้นในความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันทางเพศหญิงและเพศชาย แต่ละคนในแต่ละด้าน ซึ่งเป็นวิถีทางไปสู่จุดหมายคือผลประโยชน์ของสตรี เพื่อที่จะให้สตรีและผลประโยชน์ของสตรีที่ถือว่าเป็นของสตรี ดำรงอยู่อย่างปลดปล่อย จึงต้องมีการรักษาและควบคุมด้วยอำนาจรัฐคือกฎหมาย ซึ่งหมายถึง การคุ้มครองความเสมอภาค ตามหลักการที่ว่าทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันแห่งความเป็นคน ตั้งนั้นสตรีจึงมีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกับชายในทุกด้าน รวมทั้งในด้านกิจกรรมทางศาสนาด้วย

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานสิทธิแก่สตรีที่จะได้รับประโยชน์จากภารณวินัย เช้าถึงจุดหมายสูงสุดที่พระพุทธศาสนาจะให้เช้าถึงได้ เช่นเดียวกับบุรุษ แม้ว่าการให้สิทธิการบวชเป็นกิจกรรมที่ต้องทรงกระทำด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะเตรียมการวางแผน รูปแบบให้สภากาแฟได้สิทธิสตรีนี้ ดำรงอยู่ด้วยตัวในสภาพสังคมคินเดียวนั้น เพราะสิทธิของสตรีในการศึกษาอบรมจิตใจ เด็กศาสนาพราหมณ์หรือคัมภีร์พระเวทได้ค่อยๆ จำกัดให้แคบลงมาจนปิดตายแล้วในสมัยนั้น เมื่อทรงประทานสิทธิแก่สตรีโดยอนุญาตให้มาตุคามอุปสมบท เป็นกิจกรรมในพระพุทธศาสนาได้โดยทรงประทานครุฑารมให้เป็นวิธีอุปสมบทนกิจกิจกรรมนี้ ดังนี้ได้สืบท่อมา

ปัจจุบันกลุ่มสตรีนิยม (Feminists) ได้เรียกร้องเพื่อให้สิทธิสตรีในด้านต่างๆ ปรากฏเป็นจริงในสังคมและเพื่อปลดปล่อยสตรีเพศจากการเอารัดเอาเปรียบ ความไม่เสมอภาคและความไม่ยุติธรรมเป็นต้นนี้ ซึ่งเริ่มต้นขึ้นมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ตอนปลาย การเรียกร้องของกลุ่มสตรีนิยมได้อ้างหลักการนี้มาเป็นเหตุผลเกี่ยวกับฐานะ สิทธิ หน้าที่ และสิ่งที่สตรีควรปฏิบัติมาแก้ไขปัญหาสตรีในทุกๆ เรื่องทั้งในเรื่องส่วนตัวและในทางสังคมรวมทั้งในด้านกิจกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะในพระพุทธศาสนา ปัญหาเรื่องสิทธิสตรีต้องการบวชเป็นกิจกรรมที่สูญสิ้นไปในฝ่ายเดร瓦หนัน กลุ่มสตรีนิยมได้ดำเนินการเรียกร้องขึ้นที่ประเทศไทย-ลังกาจนในที่สุดทำให้การรื้อฟื้นกิจกรรมนี้ลงมือจริงในคริสต์จักร เมื่อ ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา ดังกล่าวแล้ว

^{๑๙} จีรติ ติงศักดิ์ย์, “สิทธิสตรี ปลดปล่อยสตรีเพศหรือเป็นหนึ่งในบรรดาเพมินิสต์” สตรีทัศน์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ กุมภาพันธ์ – เมษายน ๒๕๕๒, หน้า ๖.

สำหรับประเทศไทย แม้ความคิดเรื่องสิทธิสตรีจะยังไม่แพร่ไปยังทุกส่วนของสังคม แต่ในเรื่องการอุปสมบทกิษัณณีก็ได้ปรากฏขึ้นในสังคมไทยบ้างแล้ว ประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายธรรมชาติเดียวกับประเทศคริสต์ฯ ขณะนักถุ่มสตรีนิยมในสังคมไทยจึงยึดรูปแบบการเรียกร้องสิทธิในการบวชเป็นกิษัณณีต่อรัฐบาลไทยแต่ต่อคนະกิษัติสังฆ์จนเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายได้ออกมาแสดงความคิดเห็น ทั้งในรูปแบบการคัดค้านและการเห็นด้วย การรื้อฟื้นการบวชกิษัณณีในปัจจุบันจึงกลายเป็นปัญหาที่กดดันสตรีเพศไทยบางกลุ่มให้เรียกร้องสิทธิขึ้นขอบธรรมที่พระพุทธเจ้าได้บรรยายให้กับสตรีมีพระนางมหาปชาบติโโคตมีเป็นคนแรก นั้นกลับคืนมาแต่พระกิษัติสังฆ์ไทยได้ถือมติเช่นเดียวกับคนະสังฆ์คริสต์ฯ ว่า “กิษัณณีสูญเสินไปแล้ว” (และ) “การรื้อฟื้นกิษัณณีสังฆ์คืนมาเป็นการผิดพระพุทธบัญญัติ” จึงไม่มีความต้องการใน การรื้อฟื้นการบวชกิษัณณีอีก กลุ่มสตรีนิยมจึงนำเสนอเรื่องนี้ต่อสังคมไทยโดยสนับสนุนให้มีนักบวชสตรีและเรียกร้องให้มหาเถรสมาคมอันเป็นองค์กรสูงสุดปกครองพระกิษัติสังฆ์ไทย อนุญาตบวชสามเณรีและอุปสมบทกิษัณณีได้และเรียกร้องรัฐบาลให้ออกกฎหมายรับรองสถานภาพนักบวชสตรีที่บวชเป็นสามเณรีและกิษัณณีจากต่างประเทศมาแล้ว เช่น หัมมนันทาสามเณรีเป็นต้น และยกเลิกกฎหมายห้ามบวชระเบียบที่ขัดต่อการยกฐานนักบวชสตรีไทยโดย สมมาชิกกุณิสกุ นางระเบียบธันน์ พงษ์พาณิช ประธานอนุกรรมการข้าราชการต้านสตรีในคณะกรรมการ-การสตรีเยาวชนและผู้สูงอายุกุณิสกุได้นำเสนอหลักการและเหตุผล^{๒๐} ว่าปัจจุบันพุทธ-บริษัท ๔ ในประเทศไทยยังมีไม่ครบถ้วนและขาดความเข้มแข็ง มีแต่พระกิษัติสังฆ์และกิษัณณี แม้แต่เด็กก็ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นนักบวช แม้จะมีญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในการปฏิบัติธรรม รวมทั้งต้องการถือสมณเพศ แต่กฎหมายของบ้านเมืองสถาบันสังฆ์ ตลอดจนค่านิยมของสังคมให้ปักกิณโภกาลทั้งหมด ในขณะที่เพศชายได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้บวชเป็นสามเณรหรือกิษัติสังฆ์ได้ การบวชเรียนของเพศชายในสังคมไทย ทำให้สามารถศึกษาเรียนรู้ธรรมคำสั่งสอน ตลอดจนได้รับความรู้ความชำนาญในเรื่องอื่นๆ การบวชเรียนในสังคมตั้งเดิมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เพศชายได้รับโอกาสต้านการศึกษา และสามารถพัฒนาฐานทางสังคมให้สูงยิ่งขึ้นไปได้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้ความเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง ซึ่งรับรองหลักการตั้งกล่าวไว้อย่างชัดเจนในมาตรา ๔ ที่ให้การคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ประชาชนชาวไทยไม่ได้หล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด

^{๒๐} เอกสารวิชาการลำดับที่ ๙ เรื่องการบวชกิษัณณีในประเทศไทย โดยคณะกรรมการต้านสตรี คณะกรรมการวิชาการ กิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ กุณิสกุ, ม.บ.บ., หน้า ๓.

ป้อมได้รับความคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญเสมอ กัน (มาตรา ๕) และมาตรา ๓๐ ได้รับรอง สิทธิที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง ส่วนในมาตรา ๓๙ เป็นการให้สิทธิเสรีภาพแก่ ประชาชนชาวไทยในการนับถือศาสนา รวมทั้งในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติ พิธีกรรมได้ตามความเชื่อถือของตน หากไม่เป็นปฏิบัติที่ต่อหน้าที่ พลเมืองต้องแต่ไม่ซัดค่า ความสงบเรียบร้อยหรือค่าธรรม แสดงสิทธิเสรีภาพนี้ได้รับความคุ้มครองไม่ให้รัฐกระทำการ ใดๆ ที่เป็นการลิด落ติดสิทธิอันควรเมื่อควรได้ด้วย และมาตรา ๒๖ กำหนดให้การใช้อำนาจ โดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญ นอกจากกฎหมายภายในประเทศแล้ว ประเทศไทยยังเป็นภาคีอนุสัญญาของ องค์การสหประชาชาติว่าด้วยการข้าคดการเดือกดูปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ซึ่งส่งเสริมให้รัฐภาคี ให้ความเคารพต่อหัวการเสนอภาคทางเพศอีกด้วยและถือว่าหัวการตั้งกล่าวว่า สองคดล้อง กับพระราชบรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งกล่าวว่าหญิงชายที่ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา ย่อมสามารถบรรลุธรรมได้เสมอ กัน อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าเพศชายและเพศหญิงยังไม่ได้รับ โอกาสในการเข้ามาปฏิบัติตามพระราชบรมคำสั่งสอนอย่างเท่าเทียมกัน เพราะเพศชายสามารถบวช เป็นพระภิกษุได้ กฎหมายซึ่งอนุโฒามขัณบธรรมเนียมประเพณีตั้งเดิมของไทย ทำให้ชาย สามารถบวชได้ ภิกษุและสามเณรมีสถานภาพทางศาสนาและกฎหมายที่ชัดเจน ได้รับการ บำรุงเลี้ยงดู ถนนสันนุนและเคราพนับถือบุชากรับให้จากสังคม แต่เพศหญิงซึ่งมีความ เลื่อมใสศรัทธาต่อการปฏิบัติตามพระราชบรมคำสั่งและมีศักดิ์ศรีที่จะเผยแพร่ พระราชบรมคำสั่ง สอนไม่ได้รับอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุณีจากคนละสังฆ์ไทย ซึ่งอุปสรรคเกี่ยวกับการบวชของ ภิกษุณีเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงในสังคมไทยตลอดมา ถึงแม้ว่าโอกาสทางการศึกษาใน สังคมสมัยใหม่ทำให้ประเพณีการบวชเรียนของเพศชายลดความสำคัญลง แต่การบวชเรียนก็ ยังเป็นวิถีปฏิบัติและเป็นทางออกทางด้านการศึกษาและการดำรงชีพของครอบครัวที่ต้อง โอกาส ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่การบวชของหญิงในพุทธศาสนาของประเทศไทย เป็น “ประคุณที่ปฏิถัติ” สำหรับเพศหญิง นอกจากนี้แล้ว ประธานอนุกรรมการมหิดลตั้นศรีได้ ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิภาวะวิกฤตนานับการ ซึ่งถ้า ไม่เร่งหาแนวทางแก้ไขแล้ว พระพุทธศาสนาอาจเสื่อมถอยและเป็นอันตรายต่อการเดื่อมสูญไป จากประเทศไทย หนึ่งในวิถีดั้นนี้ได้แก่การที่เพศชายผู้บวชเป็นภิกษุสามเณรมีจำนวนลดลง เรื่อยๆ วัดวาอารามที่ญาติโยมมีศรัทธาสร้างไว้ก็ถูกเปลี่ยนวัดร้างถึง ๕,๔๐๐ วัด^{๒๑} และมี จำนวนภิกษุในแต่ละวัดไม่เพียงพอต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ปัจจุบันในประเทศไทย ยังคงปิดกั้นโอกาสของสตรีไทยในทางพระพุทธศาสนาให้เป็นแต่เพียงผู้อุปถัมภ์หรือสนับ

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาท่านนี้ แต่ไม่ได้รับสิทธิและโอกาสในการบรรยายเป็นธรรมทายาททางพระพุทธศาสนา

การรื้อฟื้นการบัวภิกขุณีเป็นไปไม่ได้

จากการที่อนุกรรมการต้านสตรีได้แสวงหาข้อมูลโดยนิมนต์พระภิกขุสงฆ์ผู้ทรงวิชาการและเชิญผู้เชี่ยวชาญทางต้านพระพุทธศาสนาฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายที่คัดค้าน และนักวิชาการฝ่ายสิทธิสตรีมาให้ข้อมูลและศึกษาเอกสารรวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นเรื่องการบัวภิกขุณีในประเทศไทยแล้วได้ประมวลข้อขัดข้องหรือเหตุผลของฝ่ายที่คัดค้านไม่เห็นด้วยกับการบัวภิกขุณี ๙ ข้อ คือ

๑. ประเพณีที่เป็นมาตั้งแต่รับพระพุทธศาสนาในไทยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีภิกขุณีสงฆ์มาก่อน การลีบหอดลายของภิกขุนีได้หายสาบสูญไปแล้ว การบัวภิกขุณีทั้งหมดโดยสังฆ์ ๒ ฝ่าย ซึ่งเรียกว่าอุกโคสงฆ์

๒. พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้รับการทำบูรณะจาก ๓ พุทธบริษัท คือ ภิกขุ อุบลาก อุบลลิกา มาโดยตลอด หากพุทธศาสนาจะเติ่อมก็คงเติ่อมตั้งแต่สมัยสุโขทัยไปแล้ว เพราะพระพุทธศาสนาเข้ามายังประเทศไทยนานนานแล้ว และในประวัติศาสตร์ก็ไม่เคยปรากฏหลักฐานข้างอย่างถึงภิกขุณีสงฆ์เลย

๓. ประกาศสมเด็จพระสัมมราชาธรรมทดวงศินธารติรัตน์ พ.ศ. ๒๔๗๑ ที่ห้ามพระภิกขุ ไทยไม่ให้บัวภิกขุณีเป็นบรรพชิตชั้นเจนอยู่แล้ว ใครฝ่าฝืนถือว่าเป็นเดียนหนามแก่พระพุทธศาสนา

๔. หากมีการบัวภิกขุณีจะทำให้พุทธศาสนาสิ้น滅เกิดการแตกแยกและจะนำความวุ่นวายมาสู่ประเทศไทย

๕. การเกิดขึ้นของภิกขุณีสงฆ์นั้นไม่ถูกต้องตามพระธรรมกิจัย ตั้งนั้นควรยกให้พุทธศาสนาหายสาบสูญไปจากแผ่นดินไทยติกว่าที่จะให้เกิดการมีภิกขุณีสงฆ์โดยผิดหลักการ

๖. ครุฑรม ๔ ประการ ซึ่งกำหนดให้ภิกขุณีต้องจำพรรษาในวัดที่มีภิกขุเป็นเรื่องที่นำไปห่วงว่าจะเกิดอาบัติ เพราะปัจจุบันเพียงแค่สตรีเข้ามาปฏิบัติธรรมในวัดก็มีข่าวปัญหาความสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมระหว่างภิกขุกับสีก้า หากให้สตรีเข้ามาบัวภิกขุณีซึ่งต้องปฏิบัติกิจสัมภาระกันแล้ว เกรงจะเกิดเรื่องไม่ดี จึงทำให้พระพุทธศาสนาเดือดได้

๗. ผู้คนในสังคมไทยก็ไม่เคยมีใครเรียกร้องถึงภิกขุณีสงฆ์อยู่ ๆ ก็มีคนกลุ่มเล็ก ๆ ลูกขี้นมาเรียกร้องสิทธิ โดยห่างกว่าเป็นไปตามสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรีเป็นคนละเรื่องกับพระพุทธศาสนาธรรมชาติปัจจัยกับประชาธิปไตย หากนำมาผสานเป็นกันจะทำให้สังคมแตกแยกกันอย่างรุนแรงนั้นจะมาบังคับให้ในพระพุทธศาสนาไม่ได้

๙. การให้สตรีเข้ามาร่วมบทบาทในการทำนุบำรุงพุทธศาสนา หรือการประพฤติปฏิบัติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ไม่จำเป็นต้องบวชเป็นภิกษุณี การที่ปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องของความมิตรสัมพันธ์ส่วนตัวสามารถจะปฏิบัติได้ในภาวะความเป็นแม่ชี ญาติโยมหรือภาวะใด ๆ ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องบวชเป็นภิกษุณี หากสตรีตั้งใจจะปฏิบัติธรรมควรพัฒนาสถานะบัณฑิตชั้นมา เพราะมีความคล่องตัวมากกว่า และมีรุคผลนิพพานที่ได้รับเหมือนกัน

๑๐. ที่จะมีภิกษุณีจะต้องยกว่าพระราชนูญตีชื่นมารับรองการบวชแยกต่างหาก ออกไป ไม่ให้รวมอยู่ในพระราชนูญตีคณะสังฆ์ ต้องไม่ถูกพระธรรมวินัยโดยให้เป็นภิกษุณีรูปแบบใหม่ ชั้นตอนการบวชต้องเขียนชื่นโดยกฎหมายที่ใหม่ ^{๒๒๒}

จากการสรุปประเดินข้อขัดข้องของการตัดค้านการบวชภิกษุณีในประเทศไทยตั้งแต่ก้าวขึ้นต้น กลุ่มติ�ทิสตรีไทยได้ยกประเดินข้อขัดข้องเหล่านั้นแสดงให้เห็นว่าประกอบด้วย ๒ ลักษณะดังนี้

๑. การบวชภิกษุณีขัดต่อพระธรรมวินัยประกอบด้วย ๓ หัวข้อคือ ๑) การบวชเป็นภิกษุณีขัดต่อพระธรรมวินัย ๒) ความเข้าใจที่คิดเดลี่อ่อนกว่าการบวชภิกษุณีต้องดำเนินโดยสังฆ์สองฝ่ายเท่านั้น ๓) ความเข้าใจที่คิดเดลี่อ่อนกว่าในการบวชภิกษุณีจะต้องบวชในสายมหายานเท่านั้น ^{๒๒๓}

๒. ปัญหาและคุปสรรคด้านกฎหมาย มี ๒ หัวข้อคือ ๑) คำสั่งห้ามบวชภิกษุณีของสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงชินวรดิริวัฒน์ พ.ศ. ๒๔๗๑ และ ๒) การลงโทษอาญาฐานแต่งกายเดียนแบบสังฆ ^{๒๒๔}

ปัญหาและคุปสรรคดังนี้ ทางกลุ่มติ�ทิสตรีได้นำเสนอเหตุผลหักด้วยการชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันมีความเข้าใจเกี่ยวกับการคุปสมบorthภิกษุณีในฝ่ายเดร瓦ทและการรื้อฟื้นภิกษุณีในประเทศไทยคิดเดลี่อ่อน ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจเดียวกันใหม่

การรื้อฟื้นการบวชภิกษุณีเป็นไปได้

กลุ่มติ�ทิสตรีนอกจากจะตั้งใจเพื่อให้สังคมไทยยอมรับความเป็นไปได้ของการคุปสมบorthภิกษุณีในประเทศไทย โดยการจัดตั้งในระดับชาติและนานาชาติให้เชิญองค์กรต้นนาชาติทั้งฝ่ายคุหัสด์และฝ่ายบรพชีต มีพระภิกษุและภิกษุณีทั้งฝ่ายเดร瓦ทและมหายานเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นการแสวงหาแนวทางให้เกิดนักบวชสตรีในพระพุทธศาสนาฝ่ายเดร瓦ทและภิกษุณีสังฆชื่นในประเทศไทยและได้เรียกร้องต่อรัฐบาลไทย

^{๒๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๒๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

เพื่อภาคต้นให้มหาเถรสมาคมรื้อฟื้นการอุปสมบทภิกขุณีชื่นและพร้อมกันนี้ก็ได้ดำเนินการทางการเมืองควบคู่ไปด้วยโดยนำเรื่องเข้าสู่รัฐสภา ซึ่งกุฎิສภาได้ตั้งอนุกรรมการขึ้นที่ด้านสตรีในคณะกรรมการขึ้นที่ด้านการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ ให้ดำเนินการศึกษาและตั้งกระทู้ค่อรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลแจ้งต่อมหาเถรสมาคมเพื่อให้มหาเถรสมาคมชื่นนิ่งเงียบมาตลอดเวลาให้มีมติเกี่ยวกับเรื่องนี้ออกมาให้ได้ ในการเรียกร้องต่อรัฐสภาที่นี้ อนุกรรมการขึ้นได้แสดงเหตุผลต่อฝ่ายที่คัดค้านการบวชภิกขุณีว่าขัดพระราชบัญญัติโดยอ้างพระไตรปิฎกว่า การบวชภิกขุณีในปัจจุบันไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติอย่างใด โดยกล่าวว่า หลักฐานในพระไตรปิฎกปรากฏชัดเจนว่าการบวชภิกขุณี ไม่ขัดกับพระราชบัญญัติอย่างใด โดยมีหลักฐาน^{๒๔} คือ ในริกขุนีชั้นราษฎร์ พระภิน্নบัญญัติ ภาษาไทย เล่ม ๑ หน้า ๓๒๑ บรรทัดที่ ๒ และ ๓ ฉบับปัจจุบันนี้ พระภิน্নบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๓๙ มีใจความว่า ‘ภิกขุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกขุทั้งหลาย อุปสมบทสตรีเป็นภิกขุณีทั้งหลาย’ และ ‘ภิกขุทั้งหลายเพื่อให้อุปสมบทภิกขุณีทั้งหลาย’ ในวินัยบัญญัติของภิกขุสังฆในพระปาฏิโมก্ষ ๒๒๐ ข้อ ๔ ไม่มีข้อใดห้ามภิกขุสังฆ อุปสมบทสตรีเป็นภิกขุณี การปฏิบัติตามของภิกขุณีสังฆเพื่อให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัตินี้ มีปรากฏชัดเจนในนวโกวทกิจบัญญัติ นิสัตติกิจปฎิบัติ ๓๐ จีวรารคที่ ๑ ข้อที่ ๔ และ ข้อที่ ๕ ปฎิบัติบัญญัติ ๔๒ ศึกษาบท โอวาทวรรคที่ ๓ มี ๑๐ ศึกษาบท ทั้ง ๑๐ ศึกษาบทนี้ไม่มีศึกษาบทใดที่ห้ามภิกขุอุปสมบทสตรีเป็นภิกขุณี พระไตรปิฎกเล่ม ๑ หน้า ๔๖-๓๔๙ (ฉบับเดียวกันที่ได้อ้างในข้อ ๑) กล่าวถึงการให้อุปสมบททำหน้าที่แทนบัวตตินี ดังนั้น การอุปสมบทสตรีเป็นภิกขุณีนั้น สามารถทำได้โดยภิกขุสังฆ และขณะเดียวกันก็ได้ให้เห็นว่ามีบุคคลห้ามบวชโดยเด็ดขาด ๑๑ ประเภท และไม่ห้ามโดยเด็ดขาด ๑๐ ประเภท บุคคลไม่ควรให้บวช ๓๒ ประเภท ในบรรดาบุคคลทั้งห้ามทั้งหมดที่ระบุมานั้น ไม่มีลิตรีรวมอยู่เลย และได้อ้างพระไตรปิฎก (เล่ม ๓ มหาชั้นราษฎร์ หน้า ๑๗๓-๑๘๗)^{๒๕} โดยได้จำแนกประเภทนั้นออกได้ดังนี้

๑. ประเด็นความเข้าใจที่คด้าด้วยว่าการบวชภิกขุณีต้องดำเนินโดยลงมือสองฝ่ายเท่านั้นนั้น อนุกรรมการขึ้นที่ด้านสตรีอธิบายว่าพุทธศาสนา หรือแม้แต่ภิกขุสังฆ นักบวช นักปฏิบัติธรรม และแม้จะเข้าใจเรื่องภิกขุณีและการบวชภิกขุณีคด้าด้วยลงมือสองฝ่าย ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คด้าด้วยลงมือสองฝ่าย

^{๒๔} นางระเบียบธัน พงษ์พานิช สมาชิกกุฎิສภาได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลเมื่อวันที่๓๐ตุลาคม ๒๕๕๕ และรองนายกรัฐมนตรี ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม เป็นผู้ตอบกระทู้ในนามรัฐบาล ส่วนพระไตรปิฎกที่อ้างถึงนั้นน่าจะเป็นฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๔.

ถูกต้อง ที่ถูกต้องแต่ต้องทำความเข้าใจใหม่ตามคำกล่าวของวิกิพุธนีศรีดังก้าชื่อวีระรัตน (D.A. Weeraratne) ว่า “ผู้ที่เข้าใจคาดเดล่อนในเรื่องนี้ คงไปติดคำงอยู่กับคำพูดของพระมหินทเกระที่กล่าวว่า เป็นการไม่ถูกต้องที่อาทิตย์ให้การอุปสมบทแก่กิษกุณี พระชนิษฐาของอาทิตย์ คือ พระนางสังฆมิตรตาเดรี อยู่ในประเทศอินเดีย ขอให้ทุกนิมนต์พระนางลงมา เกาะดังก้า” และหลักฐานในพระไตรปิฎกนั้นไม่มีข้อความใดในพระวินัย ที่ห้ามให้พระภิกษุ สงฆ์อุปสมบทกิษกุณี แต่การที่พระมหินทเกระรับสั่งเช่นนั้น คงเป็นเพราะขนะนั้นยังมีกิษกุณี สงฆ์อยู่ และสามารถนิมนต์มาได้เพื่อความสุขของต่อสตรีในการตามอันตรายิกธรรมการบวช กิษกุณีครั้งแรกในสมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธเจ้าทรงประทานอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดี โโคตมีบวชโดยการรับครุฑารม ๙ ประการ ส่วนนางศากิยานีและนางโโคดิยานีซึ่งเป็นข้าราชบริพาร ๕๐๐ นางนั้น พระองค์ทรงมอบหมายให้พระภิกษุสงฆ์บวชให้ ดังปรากฏในกิษกุณี-ขันธะ พระวินัยปิฎกภาษาไทยเดิมที่ ๗ หน้า ๓๒๑ บรรทัดที่ ๒ และ ๓ ฉบับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ มีใจความว่า “กิษกุณีทั้งหลายเราอนุญาตให้กิษกุณีทั้งหลายอุปสมบทกิษกุณีทั้งหลาย” (และ) “กิษกุณีทั้งหลายพึงให้อุปสมบทกิษกุณีทั้งหลาย” พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้กิษกุณีบวชกิษกุณีได้และในสมัยพระพุทธองค์พระภิกษุสงฆ์กับกิษกุณีมีติดต่อ และพระพุทธองค์ได้บัญญัติเพิ่มเติมในภายหลังที่ให้กิษกุณีเข้ามา มีบทบาทในการสอบตามอันตรายิกธรรม และประทานอนุกรรมมาธิการด้านสตรี นางระเบียบวัตน์ พงษ์พานิชได้กล่าวข้างถึงวิปุลสารามหาเกระ พระภิกษุชาวกวีดังกว่าเป็นผู้ดำเนินการให้กิษกุณี องค์กรพุทธศาสนาโดย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการบวชกิษกุณี เป็นผู้ที่ชาวศรีดังก้าให้ความนับถือและเป็นผู้ได้สนับสนุนการบวชกิษกุณีตลอดมาหลังจากที่ได้ตรวจสอบพระวินัยแล้ว กล่าวว่าพระมหาเกระ ๑๐ รูปซึ่นไปเห็นพ้องกันว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องกีอุปสมบทกิษกุณีได้ตามพุทธานุญาตที่ว่า “ตถาคตอนุญาตให้กิษกุณีอุปสมบทกิษกุณีได้” เรื่องการบวชกิษกุณีโดยสงฆ์สองฝ่าย ในพระวินัยไม่ได้ระบุไว้ว่าควรจะบวชกิษกุณีอย่างไรในประเทศที่ไม่มีกิษกุณีสังฆ เมื่อเป็นเช่นนี้กิษกุณีจึงสามารถอุปสมบทกิษกุณีได้

๒. การบวชกิษกุณีนั้น เป็นพิธีกรรมครั้งเดียวที่ทำโดยภิกษุสงฆ์ โดยพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้กิษกุณีซักถามอันตรายิกธรรมกับผู้หญิงที่ต้องการบวชเดียวกัน เมื่อพบว่าผู้หญิงที่ต้องการบวชนั้น มีคุณสมบัติครบถ้วนไม่มีอุปสรรคแล้ว จึงส่งเข้ามาบวชในคณะภิกษุสงฆ์ การที่ให้กิษกุณีเข้ามาซักถามอันตรายิกธรรมนั้น จึงไม่ใช่สังฆกรรม แต่เป็นเพียงขั้นตอนที่จะเตรียมเข้าสู่สังฆกรรม โดยมีกิษกุณีเป็นฝ่ายดำเนินการบวชในขั้นสุดท้าย ข้อความนี้ปรากฏในป้าจิตตี้ของกิษกุณีสังฆ ความเข้าใจที่ว่าวิธีการบวชกิษกุณีต้องดำเนินการโดยสงฆ์สองฝ่ายเท่านั้น จึงเป็นความเข้าใจที่คิดเดล่อนและหากให้กิษกุณีสังฆทำสังฆกรรม อุปสมบทให้ครั้งหนึ่งแล้ว และกิษกุณีสังฆมำทำสังฆกรรมเดียวกันก็ครั้งหนึ่งต้องแสดงว่าสังฆ-

กรรมครั้งแรกนั้นผิดพลาด ต้องมีการยกเลิกสังฆกรรมแรกก่อนจึงจะสามารถทำสังฆกรรม หลังได้ เพราะเป็นการทำสังฆกรรมช้า ความเข้าใจเรื่องการบวชสองครั้ง หรือบวชโดยสองครั้ง ฝ่ายจีงไม่น่าจะถูกต้อง โดยได้ยกเหตุผลมาสนับสนุน กล่าวคือ ในวินัยบัญญัติของวิกขุ สองฝ่ายจีงไม่ได้ต้องบวชสองครั้ง หรือบวชโดยสองครั้งในพระปัจฉิมภูมิ ก๗๗๗ ข้อ ไม่มีข้อใดห้ามวิกขุสองครั้งอุปสมบทครั้งเป็นวิกขุนี่ และการปฏิบัติตนของวิกขุที่เกี่ยวข้องกับวิกขุนี่ ตามพุทธบัญญัตินั้น มีปรากฏชัดเจนในวินัยบัญญัติ นิสัคคิยปัจจิตตีย ๓๐ จีวรบรรค ข้อ ๔ และข้อ ๕ โภสิตบรรค ข้อที่ ๓ ปัจจิตตีย ๔๙ ถิกขាបท โววัทบรรคที่ ๓ มี ๑๐ ถิกขាបท ปัจฉิมเทสโนยะ ถิกขាបทที่ ๑ และ ๒ ทั้ง ๑๕ ถิกขាបทนี้ไม่มีถิกขាបทให้ห้ามวิกขุอุปสมบทครั้งเป็นวิกขุนี่เลย

๓. พรacheวีไภรปีภูกadem ๗ หน้า ๓๔๖-๓๔๙ กล่าวถึงการให้บุปชามาบุญทำหน้าที่แทน ปัจจตินี้ ตั้งนั้นการอุปสมบทครั้งเป็นวิกขุนี่นั้น สามารถทำได้โดยวิกขุสองครั้ง^{๒๒}

๔. ประเด็นความเข้าใจที่คดคดเคลื่อนในการบวชวิกขุนี่จะต้องบวชในสายมหายาน เท่านั้น จากการศึกษาพบว่า เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ผู้หญิงบวช เป็นวิกขุนี่ได้นั้น พุทธศาสนาอย่างไม่ได้มีการแบ่งแยกนิกาย นิกายมหายานเกิดขึ้นในสมัยหลัง ร่วม ๕๐๐ ปี

ในการนำเสนอการเรียกร้องการรื้อฟื้นการบวชวิกขุนี่ในประเทศไทยครั้นนี้ กลุ่มลิทธิสตรี โดยอนุกรรมการฝ่ายด้านสตรี นางระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช ได้อธิบายว่าในพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างระหว่างสายເດරວາທและມหายานนั้น เป็นเรื่องของการตีความพระธรรมไม่ใช่อยู่ ที่การถือปฏิบัติวินัยการบวชของເດරວາທ ความแตกต่างจึงอยู่ที่การตีความพระธรรมที่ขึ้นอยู่ กับบริบทของภูมิประเทศและแนวคิดปรัชญาบางประการเท่านั้น แต่เรื่องของการบวชเป็นเรื่อง ของการถือตามพระวินัย การบวชของวิกขุนี่ถือว่าเป็นการถือตามนิกายธรรม-คุปต์ ซึ่งเป็นนิกายอยู่เบื้องหลังสายເດරວາທ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ประมาณพุทธ-ศตวรรษที่ ๓ นั้น ปรากฏว่ามีการแบ่งแยกนิกาย ในพระพุทธศาสนาถึง ๓๒ นิกาย แต่นิกายหลักที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนนั้นมี ๑๙ นิกาย กล่าวคือ แยกไปจากເດරວາທ ๑๒ นิกาย และแยกไปจากມหายาน ๖ นิกาย พระวินัยฝ่ายจีนที่ถือปฏิบัตินั้นแยกออกไปจากເດරວາທนั้นเอง ความแตกต่างระหว่างເດරວາທและມหายานนั้น กล่าวได้ว่า โดยหลักก็ว่า ๗ นั้น มหายานต่างจากເດරວາທในการอธิบายพระธรรมที่แบ่งยลลีกซึ่ง และก็ว่างข่าว โดยการอธิบาย พระสูตรอธิบายข้อพระธรรมต่าง ๆ ได้พิสูจน์มากขึ้น แต่ข้อธรรมะที่ມหายานหยิบยกขึ้นมา อธิบายขยายความนั้น ล้วนเป็นข้อธรรมะที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาที่เป็นคำสอน ตั้งตีมทั้งสิ้น สายการบวชซึ่งเป็นการลีบสายทางพระวินัย วิกขุนี่สองครั้งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ล้วน

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

มาจากสายเดร瓦ททั้งสิ้น ไม่ใช่จะเป็นนิกายธรรมคุปต์ของจีน หรือนิกายมูลสราสติวาราของทิเบต^{๒๗๗}

ในเรื่องทางกฎหมายนั้น กลุ่มสิทธิสตรีได้แสดงข้อเรียกร้อง โดยที่ให้เห็นปัญหาและอุปสรรคด้านกฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งห้ามบวชภิกษุณีของสมเด็จพระสังฆราชฯ นั้นว่า “นับตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงประคิษฐานพุทธศาสนาไว้ที่พุทธบริษัท ขันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา แต่พุทธบริษัทในประเทศไทยมีเพียงภิกษุ อุบาสกและอุบาสิกา แต่ไม่มีภิกษุณี แม้ในครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ยังทรงตอบผู้มาว่าพระองค์จะเต็จสู่พระบูรพินิพพานก็ต่อเมื่อพุทธบริษัททั้ง ๔ เข้าใจในพระธรรมคำสอน และเผยแพร่พระธรรมให้เท่านั้น และพระองค์ได้ตอบพระอานนท์ว่า ผู้หญิงนั้นมีศักยภาพในการบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกับชาย แต่ศาสนจักรในประเทศไทยกลับมีพระบูรพชาของพระเจ้าวรวงศ์เมโญกรรมหลงชินวรดิริวัณน์ สมเด็จพระสังฆราช ประกาศห้ามพระภิกษุไม่ให้บวชหญิงเป็นบรรพชิต” ในปัจจุบันประกาศฉบับนี้ยังไม่ได้ถูกยกเลิกและยังมีผลบังคับใช้ในพระบูรพชา^{๒๗๘} ติดต่อสัมภาษณ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ แก่ไขเพิ่มเติมโดยพระราชนูญติดต่อสัมภาษณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๓ มาตรา ๔ ระบุให้ประกาศและคำสั่งของสมเด็จพระสังฆราชมีผลบังคับใช้ต่อไป

กลุ่มสิทธิสตรีได้เรียกร้องรัฐบาลต่อไปว่า แม้ว่ารัฐธรรมนูญพุทธศาสนา^{๒๗๙} จะได้ประกาศใช้ครบ ๕ แล้ว ภาครัฐก็ยังเพิกเฉย ละเลยไม่ดำเนินการแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ทั้งยังขัดต่ออนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ที่ประเทศไทยได้ร่วมลงนามเป็นภาคีอนุสัญญาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ รวม ๑๖๕ ประเทศ แต่เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อไป แม้เกี่ยวกับการลงโทษอาญาฐานแต่งกายเดียนแบบสัมภ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๙ ที่บัญญัติว่า ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวังโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือหั้งจำทั้งปรับ^{๒๘๐} นั้นก็จะต้องแก้ไขหรือยกเลิกไปด้วย เพราะกรณีตั้งกล่าวให้เกิดขึ้นแล้ว เมื่อสามเณรไทยที่ได้รับการบวชมาจากการเดินทางไปต่างประเทศ แต่เมื่อได้รับการยอมรับในสถานภาพของนักบวชสหศรีและเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม เช่น หั้มนันทาสามเณรหรือ ฉัตรสุมมาลย์ กบิลสิงห์ เป็นต้น ดังนั้น กลุ่มสิทธิสตรีจึงเรียกร้องว่า สมควรยกเลิกกฎหมายฉบับนั้นเพื่อให้บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา และ

^{๒๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^{๒๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

ปฏิบัติตามความเชื่อถือของตน และเพราะภูมายามาตรานี้เป็นอุปสรรคต่อนักบวชสหัสสรี โดยตรง ไม่เกี่ยวกับต่อการรื้อฟื้นการบวชภิกษุณีในสังคมไทย

แต่เมื่อปั่งໄร์ก์ตาม เมื่อถัดไปเหตุการณ์แล้วจะเห็นว่าในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ นางฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บุตรีของนางวรรมา หรือภิกษุณีวรรมา ภบิลสิงห์ ได้ถูกออกจากราชการเมื่ออายุ ๕๗ ปี ไปบวชเป็นสามเณรในสำนักภิกษุณีชาวครีลังกา ประเทศครีลังกา ได้นามใหม่ว่า “รัมมนันทาสามเณร” กลับมาประจำที่สำนักวัดทรงธรรม กัลยาณีด้วยกันกับนางวรรมา ภบิลสิงห์ผู้เป็นมารดา ในขณะเดียวกันก็มี นางวรรมา วนวิช-เยนทร์ อายุ ๕๕ ปี^{๓๐} สำเร็จการศึกษาจากอสเตรเลียได้เข้าพิธีบวชเป็นสามเณรโดย ภิกษุณีครีลังกาเป็นอุปัชฌาย์ ให้ชื่อใหม่ว่า “รัมมรักขีต” ณ วัดทรงธรรมกัลยาณีชั้งปัจจุบัน ได้ตั้งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและเป็นที่พำนักของสามเณรและภิกษุณีสายครีลังกาและภิกษุณีสายมหาบานจากไทรหัน และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีอุปสมบทเป็นภิกษุณีแห่งประเทศไทย ต่อไป เกี่ยวกับบทบาทของสหัสสรไทยในทางศาสนานั้น รัมมนันทาสามเณรหรือฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์กล่าวว่าผู้หญิงไทยมีฐานะด้อยกว่าผู้ชายไทยอยู่อย่างเห็นได้ชัดเจน ผู้หญิงไทยเป็นเพียงผู้ปฏิบัติศาสนาแต่ไม่มีการเป็นผู้สืบศาสนาในลักษณะเดียวกับผู้ชาย ผู้หญิงไทยจึงถูกจำกัดบทบาทเป็นเพียงอุบาสิกา เป็นที่น่าแปลกใจว่าตั้งแต่ตีตามไม่เคยมีหลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยว่า ผู้หญิงเคยใช้ความพยายามเรียกร้องหรือแสดงความสนใจที่จะให้มีสถาบันภิกษุณีลงมือ

ส่วนวัดดุประสังค์ของการเข้าบวrophชาเป็นสามเณรและเป็นภิกษุณีนั้น รัมมนันทาสามเณร ได้กล่าวว่า “มีเชิงการบวชเพื่อเดินตามรอยหลวงแม่หรือเพราะความคาดหวังของลังกม แต่การบวชของอาทิตยานั้นเป็นไปเพื่อต้องการถวายตัวรับใช้พระพุทธศาสนาเพื่อทำหน้าที่เผยแพร่องรม การที่คนคาดหวังให้เราstanงานต่อจากแม่นั้นเป็นปัญหาสำคัญสำหรับฉีกิต เรายังไม่บวชเพราะหน้าที่แต่จะต้องบวชเพราะความต้องการของตัวเราเอง หากเป็นนักบวชที่ดีไม่ได้ก็อย่าเป็นดีกว่า ถ้าตนบวชก็จะบวชเป็นภิกษุณีเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น”^{๓๑} “ในเมืองไทยยังขาดองค์ประกอบที่จะทำให้เกิดสถานะภิกษุณีลงมือขึ้นได้แต่เชื่อว่ามันใจการบวชนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ข้อขัดข้องที่บอกว่าเรามีภิกษุณีไม่ได้ ก็เพราะความเชื่อถือที่ว่าไม่มีภิกษุณีลงมือแล้วก็จบ ฟูลสตอร์ เราไม่ต้องการให้ฟูลสตอร์ เราต้องการฟูลสตอร์นั้นเป็นเพียงความมี แล้วก็จะมีต่อถ้าเราสืบสานการบวชของไทรหันในสายการบวชของมหาบานจาก

^{๓๐} หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔, หน้า ๑.

^{๓๑} พิมพณรุ๊ หาญสกุล, สามเณรรัมมนันทาผู้บรรยายในพิธีพิมพ์ภิกษุณีไทย : รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (พระนาร: สำนักพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๗-๒๐๗.

การศึกษาทางวิชาการบอกเราได้ว่า สายการบวชจีนได้รับนั้นไปจากลังกา ลังกา กับไทยนั้น สายเดียวกันกับลังกาไปบวชในจีนแล้วทำไม่สำเร็จต่างไปจากไทยล่ะ? ไม่นี่ครรภวิทยาในการคิดแบบนี้เลย ถ้าคุณจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามที่เป็นจริงกิจมุนีที่เมืองจีนก็สืบสานการบวชไปจากขินเดียวเหมือนกัน เมื่อถูกในพระวินัยเราระบุว่าพระวินัยที่ฝ่ายจีนถือเรียกว่า นิกายธรรม-คุปต์หรือนิกายวินัย นิกายธรรมคุปต์เป็นนิกายที่แยกย่อยไปจากนิกายธรรมเดร瓦ท แล้วตรงไหน ล่ะที่เป็นมหายานจริงๆ แล้วสืบทอดไปสายเดียวกันไม่น่าจะมีปัญหา ปัญหานี้อยู่ตรงที่ว่า คณะสังฆ์ไทยจะมีความกดดันที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพราการที่นั่งสบายนตลอดเวลาแล้วต้องขับที่ให้นองสาวขึ้นมาบ่นอีกคนเนี่ยเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ก็ยังเห็นว่าไม่เหลือทางว่าง ยังเชื่อว่า คณะสังฆ์ไทยจะมีสายตาห้าวใจกล้าที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและศาสนา”^{๓๔๒} สามเณรีชัมมนันทามั่นใจว่าการบวชเป็นกิจมุนีสามารถทำให้เกิดขึ้นในเมืองไทยได้ และกิจมุนีแม้จะไปบวชมาจากฝ่ายมหายานจากต่างประเทศแล้วกลับมาประจำอยู่ตามสำนักของตนก็สามารถจะปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ยอมรับได้ แต่อย่างไรก็ตามเหตุการณ์คุปต์สมบกิจมุนีในสังคมไทยตั้งแต่กรณีของนายรินทร์ กลึงบวชลูกสาวให้เป็นสามเณรีเมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่แม่ชีรัมย์ กมิลสิงห์ ไปบวชเป็นกิจมุนีที่ประเทศไทยได้หัวนักลับมาแล้ว เหตุการณ์ของนายรินทร์ กลึง จะเป็นข่าวเรียกวาระและมีการวิพากษ์วิจารณ์และต่อต้านรุนแรงมากกว่า

ความพยายามรื้อฟื้นกิจมุนีของกลุ่มลิทธิสตรีไทย

ปัจจุบันได้มีสตรีไทยไปคุปต์สมบกตเป็นกิจมุนีสายมหายานที่ได้หัวนมากยิ่งขึ้น หลังจากบวชแล้วก็ออกเผยแพร่พุทธศาสนาร่วมกับกิจมุนีชาวตะวันตก มีบางรูปบวชแล้วได้กลับมาประจำตามศูนย์ปฏิบัติงานเป็นผู้นำชุมชนผู้บังคับถือพุทธศาสนาฝ่ายมหายานในประเทศไทย หนึ่งในจำนวนนี้คือ กิจมุนีอัมพิกา คุณรัชกุลหรือเมี่ยงเลี้น ได้บวชอุทิศตนตามรอยพระโพธิสัตว์ กวนอิม เป็นผู้เชี่ยวชาญทางภาษาจีน-ไทย จากสำนักวัดโพกวังชาน ในส่วนของการผู้สนับสนุนการบวชสตรีเป็นกิจมุนีในประเทศไทย ในสายเดร瓦ทนั้นมีผู้ให้การอุปถัมภ์โดยกลุ่มการเมืองต้านสิทธิมนุษยชนและสิทธิสตรีคือวุฒิสماชิก นางระเบียบรัตน์ พงษ์พาณิช ประธานอนุกรรมการธิการต้านสตรีวุฒิสภานเป็นแกนนำได้ประกาศสนับสนุนสถานภาพสตรีในพุทธศาสนาและเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงในการบรรพชาอุปสมบทเป็นสามเณรีและกิจมุนี และพร้อมกันนั้นก็ได้สนับสนุนให้มีการยอมรับสถานภาพของสามเณรีและกิจมุนีในกฎหมาย

^{๓๔๒} ฉัตรสุมาลย์ กมิลสิงห์, นักบวชหญิงในต่างแดน (กรุงเทพ: สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒), หน้า ๔๔-๔๕.

คณะสังฆ์เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางเพศ^{๓๓} โดยได้ทำหนังสือยื่นเรื่องนี้ให้รัฐบาลพิจารณาดำเนินการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ และเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๔๖ วุฒิสมาชิก นางระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช ได้กล่าวถึงผลการศึกษาการบ瓦ชิกขุณีในประเทศไทยว่าการบ瓦ชิกขุณีไม่ขัดต่อธรรมวินัยและเป็นไปตามพุทธานุญาตที่ยังไม่เคยยกเดิมการอนุญาตให้วิกขุสังฆบ瓦ชิกขุณี การพัฒนาการบ瓦ชิกขุณีเป็นการพัฒนาและส่งเสริมเดริgapใน การให้โอกาสสร้างสรรค์ในการปฏิบัติธรรมอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกับผู้ชาย แต่ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคในประเด็นทางด้านกฎหมายที่อย่างไรก็องให้รัฐบาลยกเลิกประกาศ พ.ศ. ๒๔๗๑ ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวารติรัตน์ เพราะจากการศึกษาพบว่า เป็นการประการใช้เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ไม่ได้มีการรับรองในระดับสากล นอกจานั้น กลุ่มสตรีนิยมยังเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมายรับรองสถานภาพวิกขุณี โดยเฉพาะร่าง พ.ร.บ.ส.ง.ว. ที่กำลังจะเข้าสู่การอนุมัติในมาตรา ๔ ว่าควรได้คำว่า "วิกขุณี" เข้าไปในคำ จำกัดความของคำว่าคณะสังฆ์ด้วย นอกจากการดำเนินการทางรัฐสภาแล้ว กลุ่มสิทธิสตรีได้ ดำเนินการให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาบรรจุเรื่องของวิกขุณีลงในหลักสูตรการเรียนด้วย โดยกล่าวว่า "ข้อสรุปทั้งหมดได้รับการยินยอมจากนายกรัฐมนตรี ดร.วิษณุ เครืองาม ที่ดูแลสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งก็ได้เห็นความแนวทางที่เสนอและยืนยันว่าคณะสังฆ์ต้องมีคำตอบ เพราะสังคมต้องการคำตอบที่ชัดเจน ดังนั้นไทยต้องเดิมพิจารณาต่อไป" ที่ต้องการบ瓦ชเพราะออกหัก ผิดหวัง ซึ่งความจริงไม่ใช่ สตรีส่วนใหญ่ที่อยู่บวชเพราะต้องการปฏิบัติธรรมก็มีเป็นจำนวนมาก แต่สังคมไทยปิดโอกาส และเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๖ กลุ่มสิทธิสตรีได้นำ เรื่องการบ瓦ชิกขุณีและการรับรองสถานภาพวิกขุณีในประเทศไทยนำเสนอรัฐบาล และ มหาวิทยาลัยสังฆ์ ๒ แห่ง ได้แก่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหา-จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาผลักดันต่อไป โดยกล่าวว่าที่ผ่านมา การบ瓦ชิกขุณีในประเทศไทยมีข้อจำกัด อีกทั้งเป็นเรื่องของหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่ง เป็นเรื่องของวิชาการ ดังนั้น จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลให้ลึกซึ้งและชัดเจนโดยจะต้องรับฟัง ความคิดเห็นของทุกฝ่าย พร้อมกันนั้น กลุ่มสิทธิสตรี โดยคณะอนุกรรมการศึกษาคณะสังฆ์ ได้ จัดทำเอกสารข้อสรุปของการบ瓦ชเป็นวิกขุณีในประเทศไทย เป็นหนังสือและชีต์รอม ส่งไปยัง ผู้ว่าราชการจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อขอฟังความคิดเห็นของ ข้าราชการและประชาชน ประกอบการเรียกร้องผลักดันต่อไป

๖. ทัศนะของสังคมต่อการรือฟันกิกขุณีสงฆ์

การศึกษาเรื่องกิกขุณีในพระพุทธศาสนา สังคมภาษาณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศแล้ว นักวิชาการในสังคมไทยร่วมสมัย มาวิเคราะห์หาคำตอบของปัญหาในปัจจุบันด้วย จากการสำรวจ ทัศนะของกิกขุณีสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ตั้งแต่พระราชาคนะชั้นสามัญจนกระทั่งถึงชั้นสมเด็จ พระราชาคนะ ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสูงสุดทางการศึกษาของคณะสงฆ์ ตั้งแต่เปรี้ยญธรรม ๓ ประโยค จนถึงเปรี้ยญธรรม ๙ ประโยค เป็นผู้เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎกและทำหน้าที่บริหารการคณะสงฆ์ไทย ดำรงตำแหน่งการบริหารคณะสงฆ์ตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะภาค จำนวน ๑๐๐ รูป จนถึงกรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุด ทางการปกครองคณะสงฆ์ไทย และอีกทัศนะส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นมารวा�สที่ทรงคุณวุฒิสูงสุดทั้งทางโลกและทางธรรม จำนวน ๑๔ ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๒ ฝ่าย ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกิกขุณีในประเด็นต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งไว้ได้แก่ นำมารวิเคราะห์และบันทึกสำหรับการศึกษาเรื่องกิกขุณีเป็นการศึกษาที่หาคำตอบที่มาจากการหลักฐานเป็นสำคัญ แม้จะมีการแสดงทัศนะที่ตั้งอยู่บนหลักฐานข้อมูลที่มีคำตอบชัดเจนแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นพื้นฐาน ต่างแต่ก้าวปัญหาเรื่องกิกขุณีในปัจจุบันเป็นปัญหาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นตามกาลเวลา เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป ทัศนคติของสังคมและค่านิยมของการเข้าสู่ศาสนาที่พอลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย การศึกษาศาสนาในปัจจุบันจึงต้องอาศัยหลักฐานและวิชาการสมัยใหม่หรือศาสตร์ทางสังคมในต่างๆ มาช่วยมองหรือค้นหาประเด็นในแต่ละเรื่องที่ซับซ้อนเหล่านั้น

ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้พยายามตั้งคำถามในเชิงวิชาการ ซึ่งท่านผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ได้แสดงໄภในลักษณะวินิจฉัยซึ่งขาดเป็นคำตอบ และเป็นความเห็นส่วนบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาเรื่องกิกขุณีเป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาที่มีกฎหมายที่ติดตัว แม้จะเป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ตัวยกเพื่อการมองถึงพัฒนาการของสถาบันหนึ่งของสังคมสงฆ์ ซึ่งสัมพันธ์กับกาลเวลาและสถานที่ให้ชัดเจน และความสัมพันธ์นี้ได้พัฒนาไปภายใต้กรอบแห่งธรรมวินัยที่มีความแน่นอน โดยเฉพาะการศึกษาภิกขุณีฝ่ายธรรมวิชชาที่ซึ่งเป็นเรื่องที่สูญสิ้นไปแล้ว แต่เมื่อมีการรือฟันกิกขุณีสงฆ์ชั้นจึงกลายเป็นประเต็นใหม่ เหตุผลใหม่ จำเป็นต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิช่วยแสดงทัศนะต่อปัญหาใหม่เหล่านั้นบนพื้นฐานแห่งหลักฐาน ข้อเท็จจริง เหตุผลและปริบททางสังคมตัวยจึงจะช่วยให้มองประเต็นปัญหาที่ซับซ้อนเหลือกันอยู่ได้อย่างเจ้มชัดขึ้น ผู้วิจัยได้ตั้งคำถาม ๔ ข้อ คือ

๑. ตามความเข้าใจของพุทธศาสนาพิจารณาเห็นว่าการสืบต่อภิกขุณีสังฆ์ธรรมราชาติ ก่อนทั้งแต่หลังการสังคายนากรังที่ ๓ แล้ว เดิมกตอบได้เพียง ๑ คำตอบว่า “ใช่” หรือไม่ใช่

คำตอบแยกออกได้ ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ตอบว่า “ใช่” และกลุ่มที่ตอบว่า “ไม่ใช่” กลุ่มที่ตอบว่า “ใช่” กระจายออกได้ ๑๑ ทัศนะ และกลุ่มที่ตอบว่า “ไม่ใช่” กระจายออกได้ ๓ ทัศนะตามการให้เหตุผล ดังนี้

ก. กลุ่มที่ตอบว่า “ใช่” จำนวน ๑๑ ทัศนะ กล่าวคือ

๑. เพราะหลังจากปี พ.ศ. ๓๐๐ ไม่มีหลักฐานกล่าวถึงภิกขุณีอีกเลย (๙ ทัศนะ)

๒. เพราะการบวชสตว์ต้องสำเร็จทั้งบุญโคติสงฆ์ คือ สงฆ์ ๒ ฝ่าย บวชในฝ่ายภิกขุณีมาก่อน แล้วจึงนำบวชในฝ่ายภิกขุสงฆ์ แต่ภิกขุณีขาดตอนไปแล้ว (๑ ทัศนะ)

๓. เพราะกำหนดเกณฑ์อายุและระเบียบการบวชเข้มงวดจึงสูญสิ้นเรื่อง (๑ ทัศนะ)

๔. เพราะในเหตุการณ์พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ไม่มีการกล่าวถึงภิกขุณีเลย (๙ ทัศนะ)

๕. เพราะภิกขุณีไม่เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน ยกเว้นการปฏิบัติธรรมวินัย (๕ ทัศนะ)

๖. เพราะวิธีอุปสมบท ๓ วิธีตามกิริมัย จุดบรรทัด เล่มที่ ๓ ข้อ ๔๑๙ หน้า ๓๒๔ ไม่ปรากฏว่ามีภิกขุณีในปัจจุบันแล้ว (๒ ทัศนะ)

๗. เพราะเป็นไปตามพุทธทำนาย หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตั้งขันธปรินิพพานแล้ว ๔๐๐ ปี ภิกขุณีจึงหมดไป (๒ ทัศนะ)

๘. เพราะผู้เข้าบวชเป็นภิกขุณีไม่สามารถจะรักษาพระธรรมวินัยได้ (๑ ทัศนะ)

๙. เพราะในคราวสังคายนากรังที่ ๕ มิได้กล่าวถึงภิกขุณีเลย (๑ ทัศนะ)

๑๐. เพราะมีการกำหนดจำนวนสังฆิกธรรมคงปัจดตินี้แต่ละรูป อย่างจำกัดซักเจน จึงไม่ แพร่หลาย (๑ ทัศนะ)

๑๑. เพราะภัยจากภายนอกพระศาสนา เช่น การปากครอง และการล่าอาบน้ำนิคมและการเบียดเบี้ยนพุทธศาสนา มีมากขึ้น ทำให้ภิกขุณีหมดไป (๑ ทัศนะ)

ข. กลุ่มที่ตอบว่า “ไม่ใช่” แบ่งออกได้ ๓ ทัศนะ กล่าวคือ

๑. เพราะพระราชนิพัทธ์ของพระเจ้าอโศกมหาราชหลังสังคายนากรังที่ ๓ ยังนำไปเผยแพร่ ประเทศลังกา (๙ ทัศนะ)

๒. เพราะหลังจากนั้นยังมีสืบท่ออยู่ในประเทศลังกาแต่ไม่ทราบ พ.ศ. ๑๘๒ (๑ ทัศนะ)

๓. เพราะมีรายงานถูกต้องอยู่มาก ทั้งในลังกาและอินเดีย (๑ ทัศนะ)

ไม่แน่ใจ ๑ ทัศนะ

๒. ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ พระธรรมบางรูปฝ่ายธรรมราชาติ ได้พยายามรื้อฟื้นภิกขุณีสังฆ์ชั้น โดยการไปอุปสมบทเป็นภิกขุณีจากภิกขุณีสังฆ์ฝ่ายมหาayanที่ประเทศให้หวนนั้น เป็น

การดำเนินการสอดคล้องตามวินัยของฝ่ายเดร瓦ทแล้ว คำตอบเลือกได้เพียง ๑ คำตอบคือ สอดคล้อง หรือไม่สอดคล้อง

คำตอบแยกออกได้ ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ตอบว่า “สอดคล้อง” และ กลุ่มที่ตอบว่า “ไม่สอดคล้อง” กระจายออกได้ ๒ ทัศน ตามการให้เหตุผลดังนี้

ก. กลุ่มคำตอบว่า “สอดคล้อง” กระจายออกได้ ๒ ทัศน แต่ไม่แสดงเหตุผลไว้

ข. กลุ่มคำตอบว่า “ไม่สอดคล้อง” กระจายออกได้ ๑ ทัศน

๑. เพราะเป็นคนละฝ่ายกัน ฝ่ายมหายานยึดถือหลักคำสอนโดยอนุโถม ฝ่ายเดร瓦ท ยึดหลักคำสอนเดิมของพระพุทธองค์ (๕๓ ทัศน)

๒. เพราะไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย (วินย. จุล ๑/๔๐๓/๒๗๓๔) (๙ ทัศน)

๓. เพราะการลีบหอดกิกขุนีสังฆฝ่ายเดร瓦ทให้ขาดตอนไปแล้ว (๑ ทัศน)

๔. เพราะเป็นการบวชของฝ่ายมหายาน กีควรให้อยู่ประเทศที่เข้ายอมรับ (๔ ทัศน)

๕. เพราะยืนยันไม่ได้ว่ากิกขุสังฆที่ประเทศได้หันให้สืบท่อไม่ขาดตอนมาจากประเทศ ขึ้นเดียดตั้งแต่ครั้งพุทธกาล (๑ ทัศน)

๖. เพราะประเทศอื่น ๆ ยังไม่ยอมรับการบวชนี้ว่าสอดคล้อง (๔ ทัศน)

๗. เพราะก่อนที่พระพุทธองค์จะทรงดับขันธ์ปรินิพพานได้ตรัสกับพระอานันท์ว่า หากสิกขายาทใดในพระธรรมวินัยที่เลียนอ้ายให้กดอนได้ แต่ทว่าหากไม่มีกิกขุนีแล้ว สิกขายาทที่เกี่ยวข้องกันก็น่าที่จะไม่ต้องกังวล (๔ ทัศน)

๓. ปัจจุบันมีพุทธศาสนาชาวไทยบางกลุ่มพยายามรื้อฟื้นกิกขุนีสังฆชั้นในประเทศไทย โดยการไปอุปสมบทจากกิกขุนีสังฆประเทศหรือลังกาและได้หัน เพื่อสถาปนา กิกขุนีสังฆชั้นในสังคม สงฆ์ไทย มีเสียงคัดค้านและสนับสนุน ทางออกของเรื่องนี้ควรเป็นอย่างไร ก. ควรเป็นการกิจของคณะสงฆ์ไทย ข. ควรเป็นเรื่องครรภชาติวนบุคคล ค. ควรเป็นหน้าที่ของรัฐบาลไทย และ ง. อื่นๆ

คำตอบแยกออกได้ ๔ กลุ่ม ดังนี้

ก. กลุ่มคำตอบ “ควรเป็นการกิจของคณะสงฆ์ไทย” กระจายออกได้ ๑ ทัศนคือ

๑. คณะสงฆ์ต้องดูแลตราสารอุปสมบทให้เหมาะสม ซึ่งจะให้ชัดเจน ถ้าปล่อยปัญหานี้ไว้ยิ่งจะทำให้พุทธศาสนาชาวไทยเกิดความลับสน (๕๐ ทัศน)

๒. เป็นเรื่องสำคัญที่คณะสงฆ์ไทยจะรักษาพระวินัยส่วนนี้ให้ถูกต้องจึงไม่ควรปล่อยทิ้งปัญหา (๔ ทัศน)

๓. สมเด็จพระสังฆราชเคยมีพระบัญชาห้ามมิให้มีการบวชสหัสตรี และยิ่งกว่านั้น พระพุทธองค์ก็ตรัสครรุธรรมไว้แล้ว เพื่อมิให้พระภิกษุสงฆ์บวชสหัสตรีเป็นสามเณรี เป็นภิกษุณี โดยฝ่ายเดียว (๑ ทัศนะ)

๔. เพราะการคุปสมบทเป็นเรื่องพหุบัญญัติ เป็นสังฆกรรม เป็นกิจของสงฆ์ (๓ ทัศนะ)

๔. เมื่อจะรื้อฟื้นภิกขุณีสังฆขันในประเทศไทย ควรเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์ไทย
คณะสงฆ์ไทยควรมีบทบาท (๑) ทัศนะ

๖. ควรจะมีการกำหนดท่าที่และแนวปฏิบัติให้ชัดเจน ว่าจะปฏิบัติการอย่างไรกับเรื่องนี้ จึงจะเหมาะสม ควรคำนึงถึงสถานภาพของแม่ที่ด้วย (๑๐ ทัศนะ)

๔. กลุ่มคำตอบที่เห็นว่า “ควรเป็นเรื่องครรภารส่วนบุคคล” กระจายออกได้ ๔ ทัศนะคือ

๑๗. การบกรซเป็นภิกษุนิเป็นการทำความดีส่วนหนึ่ง แต่จะเป็นความดีที่สมบูรณ์หรือไม่
ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติให้ถูกต้องตามธรรมกิณัย (๓ ทศนัช)

๒. ผู้ที่บัวชลาร์เรียกภิกษุณีสังฆ์มหายาน ไม่ควรเรียกภิกษุณีสังฆ์ไทย (๓ ทัศนะ)

๓. เพราะการบวชเป็นเสรีภาพส่วนบุคคล (↳ ทัศนะ)

๔. เพราะภารบุรษเป็นไปตามความเชื่อถือของแต่ละบุคคล แต่หลักปฏิบัติเรื่องภิกษุณี แจ่มแจ้งอยู่ในหลักสตรีการศึกษาแล้ว (๒ ทศนั�)

ค. กล่าวคำตอบที่เห็นว่า “ควรเป็นหน้าที่ของรัฐบาลไทย” กระจายออกได้ ๔ ทัศนะคือ

๓. เนื่องจากมีพระราชบัญญัติคุณะส่งมีบัญญัติว่า อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๖

มาตรา ๓๒ และมาตรา ๔๖ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงม์ พ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ออกกฎหมายกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้ หมวด ๑ บททั่วไป ข้อ ๑ คำว่า คณะสงม์ ในกฎหมายนี้ หมายถึง พระสังฆจีนนิกายและหรือคณะสงม์อันนัมนิกาย แล้วแต่กรณี ข้อ ๒ ให้คณะสงม์อญในปัจจุบันคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ข้อ ๓ ให้กรรมการค้านรับสนองงานของคณะสงม์ที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระสังฆราช และทางราชการ ซึ่งทางราชการต้องเข้ามาดำเนินการว่าบุปชิตไม่ได้สมกับเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้น รัฐบาลไทย ควรดำเนินการ (๓ ทัศนะ)

๒. การบกรซเป็นไปตามกฎหมายไทย ฉะนั้น รัฐบาลต้องรีบแจงให้ประชาชนเข้าใจ (๒
ทัศนะ)

๓. เมื่อรัฐบาลดำเนินการอย่างถูกต้องและจริงจังจะเป็นการส่งเสริมสตรีเพศให้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมอย่างถูกต้องและกว้างขวางยิ่งขึ้น (< ทศนະ)

๔. กลุ่มคำตอว่า แยกออกเป็น ๓ ทัศนะ คือ

๓. เป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน เพราะพระพุทธเจ้าได้ทรงฝึกพุทธศานาไก์กับพุทธบริษัททั้ง ๔ ให้ช่วยกันครั้งแรก

๒. ในเรื่องนี้ในเรื่องนี้ ที่ทำอะไรไม่ได้ เพราะไม่มีบัญญัติให้ทำได้ ควรทำที่ทำผิดพุทธบัญญัติทั้งนั้น เพราะเรื่องมันแล้วไปแล้ว

๓. เพราะเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ที่จะบวชภิกษุณีเดร瓦ทอีก จึงไม่ควรรื้อฟื้นขึ้นมาให้สับสนยิ่งขึ้นไปอีก

๔. มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่จะรื้อฟื้นภิกษุณีสังฆ์ขึ้นในประเทศไทย คำตอบเดี๋ยวก็ได้

๓ ทัศนะคือ ๑. เป็นไปไม่ได้เลย ๒. เป็นไปได้น้อย และ ๓. เป็นไปได้มาก

คำตอบแยกออกได้เป็น ๓ กลุ่ม ตามการให้เหตุผล คือ

ก. คำตอบว่า “เป็นไปไม่ได้เลย” กระจายทัศนะออกได้ ๒ ทัศนะดังนี้

๑. เนื่องจากในสายเดร瓦ทโดยเฉพาะในประเทศไทยรังสรรค พม่า ไทย ลาว เยมร ภิกษุณีสูญเสียไปแล้ว และภิกษุณีต้องบวชจากสังฆ์ ๒ ฝ่าย (๕๑ ทัศนะ)

๒. เนื่องจากในฝ่ายเดร瓦ทไม่มีผู้มีสิทธิจะบวชให้ภิกษุณี เพราะไม่มีปัจฉตินี้แล้ว (๔ ทัศนะ)

๓. เนื่องจากการบวชภิกษุณีเป็นพุทธบัญญัติโดยตรง มิใช่สังฆมติหรือความคิดเห็นของกลุ่มใดอีกแล้ว (๑๐ ทัศนะ)

๔. น่าจะยกเรื่องการสนับสนุนสถาบันแม่รีดไทยให้สูงขึ้นและให้มีบทบาทในสังคมแทนการรื้อฟื้นภิกษุณีที่สูญเสียไปแล้ว (๕ ทัศนะ)

๕. เนื่องจากการรื้อฟื้นภิกษุณีขึ้นมาอีกชั้ตต่อธรรมดินัยของพระสงฆ์ฝ่ายเดร瓦ทตามหลักมหาปัจฉติฝ่ายพระวินัย (๒ ทัศนะ)

๖. เนื่องจากฝ่ายเดร瓦ทถือตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด เมื่อสายภิกษุณีขาดตอนไปแล้วป้อมไม่มีทางหรือวิธีที่จะรื้อฟื้นขึ้นมา การรื้อฟื้นขึ้นชื่อว่าไม่เคราะพในพระศาสนา เป็นการบัญญัติสิ่งที่พระบรมศาสดาไม่ได้บัญญัติไว้ แล้วเพิกถอนสิ่งที่พระศาสดาได้บัญญัติไว้แล้ว (๒ ทัศนะ)

๗. คำตอบที่เห็นว่า “เป็นไปได้น้อย” กระจายความเห็นออกเป็น ๒ ทัศนะ ดังนี้

๑. เพราะประเทศไทยยังคงรักษาความเป็นเดร瓦ทเคร่งครัด แม้มีภิกษุณีเกิดขึ้นก็คงต้องถือเป็นนิกายหมายาน (๕ ทัศนะ)

๒. เนื่องจากในส่วนของเดร瓦ทขาดสูญไปแล้ว แต่นิกายอื่นก็เป็นอีกปัจฉติหนึ่ง (๕ ทัศนะ)

๘. คำตอบที่เห็นว่า “เป็นไปได้มาก” กระจายทัศนะออกได้ ๓ ทัศนะ ดังนี้

๑. การสนับสนุนบวชภิกษุณีขึ้นจะมีประโยชน์ช่วยสังคมได้มากกว่าปลดปลดภัยได้ (๓ ทัศนะ)

๒. ในสมัยปัจจุบันคณะสังฆ์ควรใจกว้าง ภิกษุณีนิกรามหายานยังมีอยู่ (๓ ทัศนะ)

๓. เนื่องจากในสมัยพระพุทธเจ้าไม่มีการแบ่งนิกรามในเดร瓦ทและมหายาณ (๒ ทัศนะ)

แสดงให้เห็นว่า คำตوبส่วนใหญ่ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน ยังยืนยันจุดยืนของพระธรรมวินัยว่าตัวยการอุปสมบทภิกษุณีในนิกรามเดร瓦ทก่อการร้ายอื้นซึ่นมาใหม่ไม่ถูกต้องตามพุทธบัญญัติส่วนในนิกรามหายานนั้นเป็นอีกประเต็นหนึ่งและส่วนที่เห็นว่าเป็นไปได้มากนั้นมุ่งส่งเสริมสตรีให้มีบทบาทในการช่วยสังคมตีกว่าทั้งปัจจุบันทางศาสนาไว้

7. ทัศนะของผู้วิจัยต่อการรื้อฟื้นการบวชภิกษุณีขึ้นในสังคมไทย

บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคในการบรรดุธรรม ซึ่งเป็นแก่นในการเข้าสู่ศาสนานี้ บรรดาพุทธบริษัท < ภิกษุและภิกษุณีผู้บวชเป็นบรรพชิตนับว่าเป็นผู้ใช้ชีวิตริการเข้าสู่มรรคผล อันเป็นแก่นสารนั้น โดยตรงตามพุทธโถวاث เพราะการบวชเป็นการตัดภาระและพันธนาการทางโลกของการกระทั้งได้ซื้อว่าผู้สละโลภกีย์ มุ่งสู่อุคุณคติสูงสุด โดยการประพฤติพรมจารย์เพื่อนิพพานโดยเฉพาะ ฉะนั้นการบวชจึงเป็นการเข้าสู่ศาสนาโดยทิ้งกิจกรรมทางโลภกีย์อย่างเต็มขาด การบวชเป็นภิกษุและภิกษุณีย่อมมีจุดประสงค์เดียวกัน คือ การลดพันจากโลภกีย์-วิสัยหรือการบรรดุนิพพาน

แต่การบรรดุนิพพานนั้นต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายคือการตับกิเลสหรือตับทุกข์ การบวชสตรีเป็นภิกษุณีในปัจจุบันในพระพุทธศาสนาเดร瓦ท ถ้าจะกล่าวโดยพฤตินัยแล้ว ภิกษุณีสังฆ์ได้ถือว่าขาดตอนแล้ว แต่เมื่อมองในแง่ประวัติศาสตร์จำเป็นต้องศึกษาถึงความคงอยู่และความเปลี่ยนของภิกษุณีสังฆ์ที่เชื่อว่า ยังคงสืบต่อมากอยู่จนถึงทุกวันนี้นั้น ว่ามีความเชื่อมโยงหรือวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร การสืบคันทางประวัติศาสตร์ในช่วงที่ห่างกันเป็นเวลาราวนานพันปี นับว่าเป็นเรื่องไม่ง่าย ที่ต้องทำการศึกษาอย่างจริงจังชี้น่าจะอยู่ที่ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ว่าตัวยศต้นสังกัดนิกรามของคณะภิกษุณีที่ขึ้นกว่าเดิมทางไปบกษาให้ราจีนเป็นภิกษุณี (ในพุทธศตวรรษที่ ๑๐) และในส่วนที่ว่าตัวยพพระพุทธศาสนาในจีนระหว่างที่มีการบวชภิกษุณีนั้นได้กล่าวเป็นนิกรามหายาน (พุทธศตวรรษที่ ๖) อย่างชัดเจนแล้วซึ่งจำเป็นต้องมีการตรวจสอบว่าภิกษุณีที่สืบท่องนั้นได้คงความเป็นภิกษุณีอย่างตั้นเป็นหรือไม่ เป็นประเต็นที่ต้องศึกษาทำให้ชัดเจน

พิธีการอุปสมบทเป็นภิกษุณีในบางนิกรามแม้จะแตกต่างกันบ้าง แต่คุณคติของ การบวชกีตีอุปสมบททุกข์เข่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ทุกการบวชเนื่องด้วยสังฆกรรม สังฆกรรมทุกอย่างย่อมมีที่มาและมีองค์ประกอบ ซึ่งถ้าเป็นพุทธบัญญัติแล้ว จำเป็นต้องรักษาไว้

อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ก็เพื่อความบริสุทธิ์ของศาสนา การที่คนเข้าหาศาสนาเป็นสิ่งตี่ แต่การนำหลักศาสโนบัญญัติมาสนใจความต้องการของคนนั้น เป็นสิ่งที่ควรจะเว้น พระพุทธศาสนาเป็นของกลาง อุบัติขึ้นมาเพื่อมนุษยชาติทั้งมวล มิใช่เพื่อสนองความต้องการของคนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ซึ่งทุกฝ่ายควรช่วยกันจารโรงังรักษา

การบ瓦ชในพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องการตักกิเลส ไม่ใช่บวชเพื่อถูกการหือกความเสื่อมของทางเพศ แต่เป็นความพยายามพากเพียรเพื่อพ้นจากความสมมติ จึงเป็นเรื่องที่พุทธศาสนาิกควรจะตระหนักรถึงความสำคัญ การบวชเป็นข้อพันธ์บัญญาระหว่างพระพุทธเจ้ากับผู้บวชว่าตนจะต้องสมทานสิกขบทหรือเงื่อนไขอย่างไร ในบริบทของศาสนานั้น ผู้บวชไม่รู้จะเป็นบุรุษหรือสตรี จะต้องตระหนักรถึงพิธีสังฆกรรมว่า มีผลต่อการบวช ต่อจิตใจของผู้บวช ไม่เพียงแต่ชาตินี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลต่อหมู่คณะและต่อพระพุทธศาสนาโดยส่วนรวมทั้งในแง่ความเดื่อเดินและในแง่ของความเจริญ พระพุทธศาสนาพัฒนาสู่เรื่องลึบต่อมากวันนี้ก็ตัวบลักระรูปนัยที่เป็นพุทธบัญญัติซึ่งเป็นของกลางและเป็นทางสายกลางหมายสำหรับมนุษย์ทุกเพศทุกวัย พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาเทวองการหือกคำสั่งที่พัฒนาการมาจากหัวหน้าชนผ่าได้เฝ่าหนึ่งแล้วนำมายัดเยียดให้ผู้อื่นยอมรับ พระพุทธศาสนาไม่มีคำสั่งบังคับ แต่เป็นเรื่องของการศึกษาเพื่อพัฒนาตน ดังคำและสิ่งแวดล้อมให้พัฒนาด้วยตัวเองสมดุล

ในพระพุทธศาสนาสตรีและบุรุษไม่ได้แตกต่างกันในเรื่องการปฏิบัติเพื่อการพันทุกข์ แต่ทัศนคติและวัฒนธรรมประเพณีของสังคม ขันเกิດจากอคติส่วนบุคคลหรือของชาติพันธุ์ บางครั้งมาปิดบังจิตใจทำให้มนุษย์มองเห็นบุคคลอื่นหรือโลกภายนอกด้วยเครื่องอ่อนไป ทำให้เห็นความเสื่อมของกับเพื่อนมนุษย์ผู้มีการเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม การบวชภิกษุณีในสังคมไทย ถ้าหากเป็นไปได้บันพันธุ์สานแห่งความถูกต้อง และสันติวิธี โดยสังฆสามัคคีแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์เกือกถูกแก่พุทธบริษัททั้งมวล และแก่พระพุทธศาสนาโดยส่วนรวม อย่างน้อย ๔ ประการ^{๓๔} คือ

๑. สตรีได้รับการพัฒนาศักยภาพที่เท่าเทียมกับผู้ชาย การบวชภิกษุณี ถือได้ว่าเป็นการสร้างศักยภาพของสตรีให้ได้รับการพัฒนา เป็นประชากรที่มีคุณภาพทั้ตเที่ยมกับเพศชาย เพราะสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โครงสร้างของทั้งบ้านเมืองและสถาบันสังฆารามรับแต่เพียงเพศชายเท่านั้น ทั้งที่เป็นมาราภัตและสมณะผู้ชายอาศัยสถาบันสงฆ์เป็นที่ศึกษาเรียนรู้ ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เชื่อต่อการดำเนินชีพและพัฒนาไปสู่ความดีงาม ทำให้ผู้ชายมีเวลาและโอกาสในการทบทวนและวางแผนชีวิต แต่เมื่อมองย้อนกลับมาดูสถานภาพของเพศหญิงแล้ว จะ

^{๓๔} เอกสารวิชาการดำเนินที่ ๔ เรื่องการบวชภิกษุณีในประเทศไทย คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ วุฒิสภา, ม.ป.ป., หน้า ๖๑.

พบว่าเพศหญิงจะขาดโอกาสในการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม ส่งผลให้เพศหญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศหญิงที่มาจากครอบครัวยากจนและอยู่ในชนบทห่างไกลที่ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนจะต้องเข้าถูคลาดแวงงานตั้งแต่อายุยังน้อย ขาดทักษะในการดำรงชีวิต ทั้งทางธรรมและทางโลก จึงต้องตกเป็นเหยื่อของสังคมอย่างง่ายดาย สภาพดังกล่าววนนี้นำไปสู่ปัญหาสังคมต่างๆ มากมาย อาทิ เช่นปัญหาการขายบริการทางเพศ ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด เป็นต้น ซึ่งรัฐจำเป็นต้องใช้บประมาณจำนวนมากในการแก้ปัญหาเหล่านี้ แทนที่จะมีมาตรการป้องกัน ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า โดยการส่งเสริมให้มีการอบรมวิถีชีวิต เพื่อจะทำให้ผู้หญิงมีโอกาสในการเข้าถึงพระธรรมมีหลักในการดำรงชีวิต รวมทั้งมีเวลาในการทบทวนและวางแผนชีวิตเข่นเดียวกันกับผู้ชาย ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะภาพอย่างเท่าเทียมกันกับเพศชาย

๒. ปัญหาสังคมจะได้รับการแก้ไขที่ดีขึ้น ในสังคมปัจจุบัน สังคมไทยได้ชื่อว่าเป็นสังคมบุค “โลภกิจวัตน์” เป็นสังคมที่มีการพัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างรวดเร็ว การพัฒนาไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ส่งผลให้สถาบันต่างๆ ของสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันหลักระดับโลกที่ให้การอบรมดูแลและชัดเจลางามเชิงในครอบครัวให้เป็นคนดีมีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศอ่อนแอง ครอบครัวเกิดความแตกแยก เกิดเป็นปัญหาของสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเสพติด ปัญหาขายบริการทางเพศ ปัญหาเหล่านี้ จะบรรเทาและคลี่คลายลงได้ ถ้ามีวิถีชีวิตในสังคมไทย เพราะวิถีชีวิตจะเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจให้กับสตรี เด็ก และให้กับสังคมครอบคลุมกว่าพระภิกษุ เนื่องจากบางเรื่องที่ไม่กล้าเปิดเผยกับภิกษุ เช่น เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ซึ่งต้องการความเป็นผู้หญิงด้วยกันในการรับฟังและแก้ไข จึงจะทำให้ครอบครัวไทยมีความอบอุ่นและเป็นสุขมากขึ้น ส่งผลให้สังคมโดยรวมมีความสุขสงบปราศจากปัญหาทางสังคม

๓. สังคมไทยจะได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ สังคมไทยที่ผ่านมาปิดกั้นโอกาสของสตรีในการเข้ามาปฏิบัติธรรมในสานะภิกษุณี สตรีไทยไม่มีโอกาสที่จะใช้ชีวิตในทางธรรมได้อย่างอิสระเป็นตัวของตัวเอง แต่ต้องพึ่งพิงขึ้นอยู่กับผู้ชายเท่านั้น ดังเหล่านี้เป็นการปิดกั้นสิทธิความเสมอภาคแห่งชาญหญิงเป็นการเดือกดูบัติอย่างแท้จริง สังคมโลกในปัจจุบันต่างก็ยอมรับสิทธิความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ดังนั้นหากสังคมไทยมีการอบรมวิถีชีวิตแล้ว ย่อมได้รับการยอมรับจากนานาชาติ ตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเดือกดูบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบที่ประเทศไทยได้ร่วมลงนามเป็นภาคี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ที่ไม่มีการแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใดๆ เพราะเหตุแห่งเพศ

๔. สถาบันพระพุทธศาสนามีความเข้มแข็งมากขึ้น ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังเผชิญกับคติศรัทธานานัปการ ยิ่งถ้าหากไม่รับเรื่องแก้ไขแล้ว พระพุทธศาสนาอาจถึง

ก้าดเดี่ยมสูญจากประเทศไทยได้ การบูรณะกิจมีจึงเป็นหนทางที่จะกู้ภัยดังนี้ เพาะบูรณะกิจมีเป็นการทำให้พระพุทธศาสนามีความเข้มแข็งมากขึ้น และพุทธบริษัทครอบครองค์ ๔ อันเป็นไปตามเจตนาของพระพุทธเจ้า ซึ่งในปัจจุบันเรายังขาดกิจมีอันเป็นพุทธบริษัทหนึ่งของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการแก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมพระพุทธศาสนาจึงยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วนด้าน

เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทินข้อขัดแย้งในเรื่องการรื้อฟื้นกิจมีที่สำคัญคือเรื่องพระธรรม-วินัยหรือพุทธบัญญัติ ทุกฝ่ายได้อ้างพระไตรปิฎกอีกันคือฉบับบาลีและอ้างพระพุทธ-พจน์จากแหล่งเดียวกัน ฝ่ายพระภิกษุสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยหรือลังกาและพระภิกษุสงฆ์ไทยรวมทั้งนักประชัญญาทั้งศาสนาร่วมกันและได้ข้อบุคคลว่าการรื้อฟื้นการอุปสมบทตรีเป็นกิจมีในฝ่ายเดร瓦ทชั้นอีก ไม่ว่าในประเทศไทยหรือในประเทศไทย เป็นลิงไม่ถูกต้องตามพุทธบัญญัติ เพราะการบูรณะกิจมีล้ำเรื่องได้ด้วยสิ่งของฝ่ายคืออุปสมบทในฝ่ายภิกษุสงฆ์แล้วจึงมาบวชในฝ่ายภิกษุสงฆ์อีกครั้งจึงล้ำเรื่องได้ แต่ขณะนี้เนื่องจากภิกษุสงฆ์เดชาดสูญไปแล้ว จึงไม่มีบัวตติหรืออุปปัชฌาย์หรือภิกษุสงฆ์ที่จะบวชให้สตรีเป็นภิกษุนีได้ การบูรณะเป็นสังฆกรรมตามพุทธบัญญัติ ไม่ใช่กำหนดคดวิถยากูหมายบ้านเมือง แต่กลุ่มสิทธิสตรีได้ออกมาแสดงทัศนะว่าการบูรณะกิจมีเดร瓦ทเป็นเรื่องเป็นไปได้ในปัจจุบัน ถูกต้องตามพุทธบัญญัติโดยพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้บวชให้ ไม่ต้องบวชด้วยสิ่งของฝ่ายอย่างที่เข้าใจกัน และที่ยึดถือกันมาแต่โบราณทั้งหมดนั้นผิดพลาด เพราะพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์บวชให้

กลุ่มสิทธิสตรีได้อ้างภิกษุนีและพระภิกษุชาวลังกาซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการบูรณะกิจมีในประเทศไทยหรือลังกาว่าเป็นผู้รู้ธรรมวินัย ตรวจสอบวิธีการอุปสมบทภิกษุนีแล้ว เห็นว่าภิกษุสงฆ์บวชภิกษุนีได้โดยไม่ผิดพระธรรมวินัย และเป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือประเทินข้อขัดแย้งทั้ง ๒ ฝ่าย ครองกันทั้ง ๒ ประเทิน และเหตุการณ์ที่ครองกันทั้งในประเทศไทยหรือลังกาและในประเทศไทย กล่าวคือ เรื่องธรรมวินัยกับเรื่องกฎหมาย เรื่องธรรมวินัยมีแหล่งที่มาที่อ้างแหล่งเดียวกันคือพระวินัยปิฎก ส่วนเรื่องกฎหมายนี้ที่มาแต่ลักษณะแตกต่างกันเป็นไปตามระบบการปกครองของแต่ละประเทศ การเรียกร้องของกลุ่มสิทธิสตรีและทศศิลามาตานิครี-ลังกาเริ่มขึ้นจากการแสดงความคืบหน้าในศาสนาและความรักของหนูในศาสนาของตน กลุ่มสตรีนิยมและทศศิลามาตานาทางรักษาและเผยแพร่ศาสนาของตนอย่างแรงกล้า เพราะพระพุทธศาสนาในประเทศไทยหรือลังกาคือความเริ่ญและความเดื่องที่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทยหรือลังกา พระพุทธศาสนาในศรีลังกาถูกกัยอันตรายจากนักประเทินและนักศาสนาอย่างยิ่ง ดับสูญไปเป็นบางครั้ง ศรีลังกามีประสบการณ์ที่เจ็บปวดมาก่อนหน้า ในระหว่างที่ศรีลังกาเสียเอกราชแก่กษัตริย์ทมิฬจากอินเดียใต้บ้าง และขณะนั้กเป็นเมืองขึ้นของโปรตุเกส ยอแลนดา

และอังกฤษ เป็นต้นบ้างนับเป็นเวลาเกือบพันปี พระพุทธศาสนาถูกเบี่ยดเบี้ยนจนทำให้ชาวคริสต์ลังกาเครียดสูญเสียพระพุทธศาสนาไป ซึ่งทำให้ชาวคริสต์ลังกาประสบทุกข์โศกตลอดมาถึงต้องสังขุตมาขอพระภิกขุสงฆ์จากประเทศสยามไปปรือพื้นพระพุทธศาสนาขึ้นมาใหม่ สริวิชาคริสต์ลังกาจึงต้องติ่นรนและเรียกร้องเพื่อให้สครีได้อุปสมบทเป็นภิกขุณีเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนาไว้คู่เคียงกับภิกขุสงฆ์ในลักษณะเป็น“พุทธศาสนา尼ยม” โดยกลุ่มทศศิลามาต้าและกลุ่มลิทธิสครีจากตะวันตกช่วยกันสนับสนุน เป็นการประสานสัมพันธ์กันหลายด้าน รวมทั้งพระภิกขุบางรูปจากสยามนิกาย ซึ่งเป็นนิกายสงฆ์ที่ทรงคำน้ำใจทางการเมืองสูงสุดในคริสต์ลังกาอย่างการสนับสนุนอยู่ตลอดเวลา แม้จะเป็นการดำเนินการอุปสมบทภิกขุณีโดยพฤติการที่เป็นส่วนบุคคล แต่ก็ได้รับเสียงสนับสนุนจากพุทธศาสนาพิชชันรุ่นใหม่ ซึ่งทำให้เกิดภิกขุณีสงฆ์ขึ้นในคริสต์ลังกาได้

สำหรับประเทศไทย กลุ่มสิทธิสตรีได้ทำการเรียกร้องการอุปสมบทกิษณิณีชื่น “บันมูลบพศ” ตามความเห็นของภาคเท่าเทียมกันทางเพศ โดยเริ่มจากการเรียกร้องให้สังคมไทยรับรองสถานภาพนักบวชสตรีคือสามเณรีที่ไปบวชมาจากการประเทศศรีลังกา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียกร้องนี้ไม่ได้กล่าวถึงสถานภาพของแม่ชีไทยเลย เพราะการเรียกร้องของกลุ่มสิทธิสตรีมีความมุ่งหมายอยู่ที่การบวชเป็นกิษณิณี โดยเห็นว่าแม่ชีไทยไม่มีสถานภาพเป็นนักบวชสตรีหรือไม่มีสถานภาพทางกฎหมายรองรับ กลุ่มสิทธิสตรีจึงเรียกร้องสิทธิในไปที่การบวชเป็นสามเณรีและเป็นกิษณิณีให้เท่าเทียมกับกิษณิณีเป็นเพศชายซึ่งขณะนั้นมีผู้บวชเป็นสามเณรมาแล้วหลายรูปแล้วนำเรื่องเข้ารัฐสูบัดโดยผ่านรัฐสภา สมาคมกุฎិสภាតโดยคณะกรรมการพิจารณาสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ កุฎិสภាតได้ตั้งอนุกรรมการด้านสตรีชื่นดำเนินการอยู่ในขณะนี้ โดยเริ่มจากการตั้งกรหตุามรัฐสูบัดหากำตดอบจากรัฐสูบัดและมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรปกครองสังฆ์ไทย และขณะเดียวกันกลุ่มสิทธิสตรีก็ได้สนับสนุนให้สตรีไปบวชเป็นสามเณรีและกิษณิณีในต่างประเทศ เช่นที่ประเทศไทยและประเทศต่างๆ หันนี้ เพื่อให้นักบวชสตรีมีจำนวนมากขึ้นเป็นวิธีการกดดันสังคมให้ยอมรับอีกทางหนึ่ง พร้อมกับการเรียกร้องให้รัฐสูบัดรับรองสถานภาพเป็นนักบวชสตรีและเรียกร้องให้คณะกรรมการพิจารณาสังฆ์ไทยทำการอุปสมบทกิษณิณีเป็นผลลัพธ์ แต่อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยมีนักบวชสตรีที่เรียกว่าแม่ชี ได้มีองค์กรเรียกว่าสถาบันแม่ชีไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับทศศีลมหาติของศรีลังกา แต่ไม่ปรากฏว่าได้เข้าร่วมกลุ่มเรียกร้องสิทธิการบวชกิษณิณีแต่อย่างใดและมีเดียงสาที่อนุจารณ์การเรียกร้องการบวชกิษณิณีว่า คณะสังฆ์ไทยและรัฐสูบัดน่าจะสนับสนุนสถาบันแม่ชี นักบวชสตรีไทย ที่มีอยู่คู่สังคมไทยมาช้านานให้พัฒนาภ้าวหน้ามากกว่าหรือพิจารณาทางหรือวิธีการพัฒนารูปแบบนักบวชสตรีไทยที่สามารถดำเนินการได้โดยไม่เกิดความรังเกียจทางพระธรรมคิณย์ที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ไม่ใช่จะเป็นพัฒนารูปแบบแม่ชีไทย หรือ

รูปแบบการบัวชลต์รือป่างใหม่ที่เป็นการประยุกต์ให้เกิดความคล่องตัวในทางปฏิบัติที่ไม่ซัดกับ
พระราชรัมย์ ชี้งเสียงสะท้อนนี้ได้ทำให้กุ่มสีทิชลต์รือไม่พอใจนัก เพราะจุดมุ่งหมายการ
เรียกร้องไม่ได้อยู่ที่การบัวชลต์

เนื่องจากการรื้อฟื้นการอุปสมบทเป็นภิกขุณีในพระพุทธศาสนาเดร瓦ทเป็นเรื่องใหม่ของพุทธศาสนาในไทยโดยเฉพาะพระภิกขุสังฆ์และยังไม่ได้มีการศึกษาภัณฑ์ตั้งแต่เดิม จึงทำให้รัฐบาลและมหาเถรสมาคมไม่อาจจะมีมติได้ ตอบสนองกตุ่นดิทธิสตรีได้ ยังคงถือพระวินัยบัญญัติและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชสกลสังฆบูรณะยกกรรมหลังเชินวงศิริวัฒน์พ.ศ. ๒๕๗๑ เป็นหลักปฏิบัติ คือ การห้ามพระภิกขุสังฆ์บวชสตรีให้เป็นสามเณรีและภิกขุณีอยู่ ซึ่งกตุ่นดิทธิสตรีโดยอนุกรรมการฝ่ายด้านสตรีกุฎิสภานามาชิกกุฎิสภาก็ได้ตั้งกราทุ่มรัฐบาล ๒ ประเทิน ที่อ ประเทินธรรมนิยม และกฎหมายห้ามพระภิกขุสังฆ์ไทย บวชสตรีเป็นสามเณรีและภิกขุณี ในเรื่องนี้ รองนายกรัฐมนตรี วิษณุ เครืองาม^{๑๙} ได้ตอบกราทุ่มได้ดังนี้ว่า เรื่องเกี่ยวกับการอุปสมบทเป็นภิกขุณีนั้น ถ้าหากว่าจะໂყงเข้าหาหลักกฎหมายหรือหลักการบริหารราชการแผ่นดิน ก็คงจะไปสัมพันธ์กับมาตรา ๓๙ ของรัฐธรรมนูญ แต่ควรเข้าใจว่ามาตรา ๓๙ ในรัฐธรรมนูญพุดถึงเสรีภาพอยู่ ๒ ประเกท ประเกทแรก คือ เสรีภาพในการถือศรัทธา นิกายศาสนาและลัทธินิยมในทางศาสนา เน้นคำว่า “ถือ” ซึ่งสนัยก่อนเรียกว่า “นับถือ” และมิหน้าซ้ำรัฐธรรมนูญตอกย้ำความศักดิ์สิทธิ์ของเสรีภาพนี้ด้วยว่าเป็นเสรีภาพบริบูรณ์ ซึ่งเป็นเสรีภาพเดียวกันในรัฐธรรมนูญไทยที่ใช้คำว่า “บริบูรณ์” คือ จะไปถ่วงถักก้ากันจำกัดลัทธิใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น เพราะว่าการถือหรือการนับถือเป็นเรื่องของจิตใจอยู่ในใจ ครับไปบังคับอย่างไรก็ไม่ได้ รัฐธรรมนูญจึงเรียกว่า “เสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศรัทธา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา” มาตรา ๓๙ พุดถึงเสรีภาพอีกชื่อหนึ่งคือ เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรม เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติ ตรงนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของ “ถือ” ไม่ใช่เป็นเรื่องของพิธี “นับถือ” ไม่ใช่เรื่องของจิตใจ แต่เป็นเรื่องของการปฏิบัติ เช่นการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ตรงเรื่องของการปฏิบัติหรือการทำพิธีกรรมนั้น รัฐธรรมนูญไม่ได้พูดว่าเป็นเสรีภาพบริบูรณ์ ตรงกันข้ามกลับอนุญาตให้มีการวางข้อจำกัดด้วยกติกาทอนได้ ถ้าเสรีภาพนั้นใช้ไปในทางที่ขัดต่อหน้าที่พลเมือง ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เรื่องการอุปสมบทเป็นภิกขุณีนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของการ “ถือ” หรือ “นับถือ” เพราะถ้าผู้ใดต้องการจะ “ถือ” หรือ “นับถือ” การอุปสมบทเป็นภิกขุณีก็นับถือได้ เป็นเรื่อง

๓๙ รองนายกรัฐมนตรี ศาสตราจารย์คร.วิษณุ เครืองาม ได้ตอบกราทันน เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ เอกสารวิชาการลำดับที่ ๑ วิกฤติ คณะกรรมการธิการกิจการสหคิริ เปาชันและผู้สูงอายุ วุฒิสภา, ม.ป.ป. หน้า ๑๑.

ของจิตใจ ไม่มีผู้ใดไปบังคับจิตของใจ ได้ ก็คงจะต้องออกมายื่นรูปของการไปแต่งกาย ไปทำพิธีกรรม นั้นก็คือ เตรีกภาพข้อที่ ๒ ซึ่งรัฐธรรมนูญไม่ได้บอกร่วมกับวันเดรีกภาพบริบูรณ์ เมื่อพุทธถึงเดรีกภาพอย่างนี้ก็คงจะต้องคิดถึงหลักในทางศาสนาหรือพระวินัยเป็นหลัก จะใช้กฎหมายจะใช้ระบบประชารัฐไปโดยหรือจะใช้ความรู้สึกนึกคิดโดยทั่วไปนั้นคงจะยาก และความอึดอ่อนหนึ่งของคำนี้เองมีว่า คำตوبนในเรื่องของศาสนานั้นมีมาตรฐานกว่าเรื่องอย่างนี้มีมาตรฐานแต่เมื่อครั้งหลังพุทธบรินพพานใหม่ๆ มีการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ มีการทำพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม แล้วในที่สุดก็มาถึงหมวดของการอุปสมบทได้มีการทำพระโดยพระมหากัลยาณมีเป็นผู้ถูก แต่โดยพระคุณได้เป็นผู้ตوبนลงไปถึงหมวดวิภักค์ วิกขุวิภักค์ คือ บทบัญญัติเกี่ยวกับการบวชเป็นวิกขุ ทำร่างเรื่องวิกขุวิภักค์ทั้งหมดแล้วของกามว่า คิดของพระวิกขุที่ไปนี่มี๒๗๗ ข้อ เรียกว่า ๒๗๗ ลิขขานท ว่ากันจนจบแล้วยกเอาเรื่องวิกขุนีวิภักค์ขึ้นมาทำร่างต่อว่าคนจะอุปสมบทเป็นวิกขุนีจะต้องทำอย่างไร ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ นั้นก็ได้ความว่า ลิขขานทของวิกขุนีมี ๓๑๑ ข้อ มากกว่าวิกขุ ๙๙ ข้อ นั้นทางหลักกันไว้ตั้งแต่กิจวิภักค์และวิกขุนีวิภักค์ ตั้งแต่ปฐมสังคายนา แล้วถือเป็นหลักปฏิบัติตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา จนกระทั่งถึงบัดนี้ มีการเพิ่มเติมในบางครั้ง แต่ไม่มีการตัดตอนหรือลดคือในครั้งใด ๆ เดย ทั้งสิ้น จนกระทั่งมาถึงสังคายนาครั้งที่ ๓ ในรัชกาลพระเจ้าอโศก พระพุทธศาสนาเกิดแยกออกเป็นพหุชนานัมายาน วิกขุและวิกขุนีจึงมีทั้ง ๒ ฝ่าย คือฝ่ายพหุชนานัมายานและฝ่ายมหาayan

ในประเทศไทยพระพุทธศาสนาที่เข้ามาตั้งแต่สมัยสุโขทัยนั้นเป็นฝ่ายเดร瓦ท ก็ยึดหลักในทางเดร瓦ทกันมาโดยที่ไม่มีกฎหมายโดยประการว่าต้องเป็นเดร瓦ท รัฐธรรมนูญมาตราใดก็ไม่บัญญัติ คิลาราภิรักษ์ก็ไม่ได้บอก แต่ถือกันโดยประเพณีคือนิยมของพุทธศาสนาในประเทศไทย มีมหาayanเข้ามายังในบางครั้งบางคราว แต่เดร瓦ทนั้นได้ยึดเป็นกระแสของประเทศไทยกันมาโดยตลอด แล้วในทางเดร瓦ทนั้นเองก็ถือว่าการที่จะให้บุคคลใด สร้างโดยอุปสมบทเป็นวิกขุนีจะต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบหลายประการ ซึ่งไม่ใช่องค์ประกอบที่รัฐกำหนด เป็นองค์ประกอบที่ทางศาสนากำหนดตั้งแต่ครั้งการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ กล่าวคือ องค์ประกอบของการจะเป็นวิกขุนีนั้นต้องมี ๑) อายุ ผู้จะเป็นวิกขุนีได้นอกจากจะเป็นหนูนิยมแล้วจะต้องผ่านการเป็นสามเณร ถือคือ ๑๐ แล้ว ต่อมาก็ต้องเป็นลิขขานมาถือคือ ๑๖ อยุ่ ๒ ปี เมื่ออายุถึง ๒๐ จึงจะทำพิธีอุปสมบทเป็นวิกขุนีได้ ๒) คือ ๓๑๑ ข้อ และครุ-ธรรมอีก ๙ ข้อ และ ๓) อุปชามาย การบวชวิกขุนีนั้นจะต้องบวชในวิกขุนีสงฆ์ มีอุปชามาย เป็นวิกขุนีก่อน เสร็จแล้วต้องไปบวชในวิกขุสงฆ์โดยมีอุปชามายเป็นวิกขุบวชเข้าอีกครั้งหนึ่ง เรียกว่าต้องทัพที่กรรมคือการบวชเข้าเป็นครั้งที่ ๒ โดยอุปชามายรูปที่ ๒ ซึ่งต้องเป็นวิกขุ

ความหมายตรงนี้คือว่า ถ้ากิจมุนีเป็นอุปัชฌาย์บวชให้แล้วก็ยังเป็นกิจมุนีไม่ได้ ต้องไปหา กิจมุตส์มาเป็นอุปัชฌาย์อีกครั้งหนึ่ง ทำทัพหรือรวมคือบวชข้าจึงจะสำเร็จเป็นกิจมุนีได้^{๓๗}

ในส่วนเรื่องทางกฎหมายนั้น ให้มีข้อความชี้แจงว่า คำสั่งของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวารถิริวัฒน์ที่ห้ามกิจมุตส์ให้ตั้งตนเป็นอุปัชฌาย์บวชให้แก่สตรีอื่นเป็นกิจมุนีเป็นอันขาด นั้นเป็นคำสั่งที่ไม่ได้ห้ามประชาชน ห้ามแต่พระภิกษุ ถ้าห้ามประชาชนนั้นมีข้อที่ต้องยกขึ้นมาเลย ต้องมาคุยกันที่เดียวกับท่านบอกว่าห้ามผู้ใดไปบวชเป็นกิจมุนี ต้องมาคุยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ท่านทรงมีคำน้ำชาหรือไม่ แต่ท่านไม่ได้ห้ามประชาชน ท่านไม่ได้ห้ามสตรี ท่านห้ามพระชี้ช่องอยู่ในบังคับบัญชาของท่านว่าห้ามกิจมุตส์ไปตั้งตนเป็นอุปัชฌาย์บวชให้แก่หญิงขึ้นเพื่อเป็นกิจมุนี ก็ถือเป็นเรื่องการใช้คำน้ำชาการปกครองคนสังฆ จะถูกจะผิดท่านก็จะกันเองในหมู่ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง แต่ความหมายของคำสั่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวารถิริวัฒน์นั้นคือว่า แม้มีกิจมุตส์ให้ฝ่าฝืนคำสั่งของพระมหาสมณะนี้และไปอุปสมบทก็ใช่ว่าหญิงนั้นจะเป็นกิจมุนีขึ้นได้ เพราะยังขาดอีกครึ่งท่อนคือยังไม่มีอุปัชฌาย์ กิจมุนีมาบวชให้ เมื่อท่านเห็นว่าวงศ์กิจมุนีขาดเดียวแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๑๐๐๐ ก็ไม่มีทางที่ใครจะบวชเป็นกิจมุนีได้^{๓๘} และคำตอบในอีกตอนหนึ่งว่า ในทางกฎหมายนั้น รัฐบาลเห็นว่า คงจะไม่อาจพูดได้ว่าเป็นเรื่องที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นเรื่องของทางศาสนา ไม่ใช่เป็นเรื่องของการแทรกแซงหรือการห้ามโดยรัฐ แต่ถ้ามีคำสั่งในเรื่องนี้จะมีทางฝ่ายคดี อย่างไร คำตอบก็คือว่า ตั้งแต่หลังการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ในรัชกาลพระเจ้าอโศก เมื่อประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ พุทธศาสนาแตกออกเป็น Hinayana มหายาน ๒ ฝ่าย ประจำจักรภรรยา กันไปทั่วโลกนั้น วงศ์มหายานท่านถือว่ามีกิจมุนีได้ตั้งที่เห็นว่ามีกิจมุนีอยู่ในได้วัน แล้วแม้ในทาง Hinayana เองเวลาแยกอยู่ออกไปเป็นลังกาวงศ์ สยามวงศ์ สยามวงศ์เช้านามเมืองไทย ลังกาวงศ์อยู่เมืองลังกา ลังกาวงศ์เข้าถือว่าเขามีกิจมุนีได้ เข้าไม่ได้ถือว่าหมดไป เมื่อปี พ.ศ. ๑๐๐๐ เมื่อนอนอย่างที่ถือกันในทางเดร瓦ทส่วนใหญ่ เมื่อถืออย่างนี้ลังกาวงศ์อยู่ก็ยังมีการอุปสมบทให้หญิงเป็นกิจมุนี เมื่อนักบุญได้วันก็ยังอุปสมบทให้หญิงเป็นกิจมุนีในทางฝ่ายมหายาน แต่เดรวาทโดยเครื่องครดที่เช้านามในประเทศไทยนั้นถือว่าหมดกิจมุนีตั้งแต่ พ.ศ. ๑๐๐๐ ไปแล้วจริง ๆ เพราะฉะนั้นเวลาที่พระราชนูปสมบทเป็นกิจมุนี ก็คงต้องใช้วิธีบวชในทางฝ่ายลังกาวงศ์และบวชในทางฝ่ายมหายาน^{๓๙} และในเรื่องนี้ องค์การพุทธศาสนา-สัมพันธ์แห่งโลก(พ.ส.ล.)ได้มีมติที่ประชุมว่าด้วยเรื่องการอุปสมบทกิจมุนีในส่วนที่เกี่ยวกับ

^{๓๗} เรื่องเดียวกันหน้า, หน้า ๑๙.

^{๓๘} เรื่องเดียวกันหน้า, หน้า ๒๐.

^{๓๙} เรื่องเดียวกันหน้า, หน้า ๒๑.

เกรว่าที่ว่า “บุคคลสามารถอุปสมบทเป็นภิกษุณีตามสายมหายานได้ แต่สายเกรว่า โดยเฉพาะในประเทศไทยได้ถือว่าภิกษุณีสงฆ์ขาดตอนไปแล้ว”^{๔๐} ฉะนั้น จะเห็นว่า การเรียกร้องการอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงธรรมวินัยและกฎหมาย ซึ่งจะกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติพื้นฐาน ค่านิยม และจุดยืนในทางปฏิบัติ ธรรมวินัยและกฎหมายของสังคมสังฆ์ไทย บนความประ岸นาติของพุทธศาสนาสตรีไทย ซึ่งประ岸นาที่ได้เห็นศาสนาพุทธเกรว่าในประเทศไทยประกอบไปด้วย บริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี ญาสก และญาสิกา ครบห้าวันเหมือนสมัยพุทธกาล แต่อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หลักเกณฑ์และกฎหมายเบี่ยงเบี้ยงใดๆ ที่จะทำให้ทุกคนมีบุญมากกว่าเดิมและเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายควรเป็นการปฏิบัติที่ไม่ขัดแย้งต่อพุทธบัญญัติโดยไม่ต้องมีการตากเตียง และเรียกร้องอันส่อในทางแสดงอดีตต่อกันซึ่งไม่เป็นผลดีต่อฝ่ายใด

8. เกณฑ์การตัดสินพระธรรมวินัย

ในพระพุทธศาสนา มีหลักสำคัญที่ต้องพิจารณา ๓ ประการคือ ๑) หลักการศึกษาเดา เรียนให้เกิดความรู้ เรียกว่าปริยัติ ๒) หลักการทำตนให้ดำเนินตามธรรมที่ตนรู้ เรียกว่า ปฏิบัติ และ ๓) ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติที่เรียกว่าปฏิเวช หลักทั้ง ๓ มีความเกี่ยวโยงกัน ปริยัติเป็นเหมือนแผนที่ชี้ทางที่จะให้ถึงแหล่งชุมทรัพย์ ปฏิบัติเปรียบเหมือนการเดินทางของกันหาชุมทรัพย์ตามแผนที่ ปฏิเวชเหมือนการเดินทางถึงชุมทรัพย์ ถ้าขาดหลักใดหลักหนึ่งก็ ปุ่มไม่ประสบผลสำเร็จ การปริยัติและการปฏิบัติควบคู่กันจึงบรรลุอวิริผลได้ นั่นย่อมหมายถึงการมีความเห็นหรือที่นิยม และการปฏิบัติหรือศีลสอดคล้องกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นในสมัยพุทธกาล เมื่อพุทธบริษัท ๔ มีปัญหาเรื่องธรรมวินัยกี่เข้ากรอบทุกตามพระพุทธเจ้า ขอคำอธิบาย พระพุทธองค์ทรงแสดงให้รู้ให้เข้าใจ พุทธบริษัทในสมัยพุทธกาลจึงบรรลุอวิริผลหรือปฏิเวชธรรมได้มาก ดังนั้นเมื่อปริยัติและปฏิบัติดำเนินร่วมกันในทางเดียวกัน อวิริผลจึงเกิดขึ้นตามมา

แต่เมื่อผ่านพ้นพุทธกาล พุทธบริษัทในภายหลังมีทัศนคติในธรรมวินัยแตกต่างกันไปตามความเห็นของหัวหน้าหมู่ หัวหน้าคณะ จึงเกิดความเห็นขัดแย้งกัน ปฏิบัติขัดแย้งกัน ทำให้เกิดนานาทัศน์ นานานิภัยขึ้น ความเป็นเอกภาพของหลักทั้ง ๓ คือ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิบัติ และปฏิเวชก็เสื่อมลงไปด้วย เกิดปัญหาการเข้าใจในพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งการแตกแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ ในเวลาต่อมา

^{๔๐} คำสัมภาษณ์ ดร.นันทสาร สีสลับ อดีตเดชาธิการ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งโลก (พ.ส.ล.) ณ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งโลก กรุงเทพมหานคร ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๑.

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาอย่างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่าก่อนพุทธปรินิพพานนั้น มีพุทธบริษัท เป็นห่วงพระธรรมวินัยจะเสื่อม และคำนึงถึงการແຕกແแยกของคนด้วยหัวเหลี่ยมพุทธปรินิพพาน จึงได้กราบทูลพระพุทธเจ้าเพื่อการสังคายนาพระธรรมวินัยบ้าง ทูลถามถึงหลักปฏิบัติที่แสดงให้เห็นว่าอะไรคือสัตถุศาสนาเพื่อจะได้ปฏิบัติธรรมวินัยนั้นได้ถูกต้องบ้าง พระนางมหาปชาบดี โโคตมีภิกษุณี ได้กราบทูลถามถึงหลักปฏิบัติพระวินัยระหว่างภิกษุณีและภิกษุ พระพุทธองค์ก็ตรัสให้ศึกษาทั้ง ๒ ส่วน คือ ทั้งสิเกชานที่ทรงบัญญัติสำหรับภิกษุณีและสิเกชานที่ทรงบัญญัติสำหรับภิกษุร่วมกัน

ในส่วนแห่งสัตถุศาสนาว่าด้วยหลักเกณฑ์การตัดสินธรรมวินัยนั้นพระพุทธเจ้าตรัสไว้ ๔ ประการ ซึ่งตรัสไว้ในปัจฉุ่มโพธิการ หลังตรัสไว้แล้ว ๕ พระชา แต่ก่อนกาลบูรนิพพานได้ตรัส กับภิกษุทั้งหลายถึงมหาปชาบดีก็คือหลักการประบูกต์ธรรมวินัย โดยอนุญาตผ่อนผันหรือถอน สิเกชานที่เลิกน้อย เพื่อให้เข้ากับสภาพการณ์ในอนาคต ภายหลังพุทธปรินิพพานว่า “ถ้าลงมือตั้งการก็ให้ถอนสิเกชานที่เลิกน้อยได้” เพราะทรงทราบดีถึงความเหมาะสมสมเมื่อพระพุทธ-ศาสนาแห่งวรรงไกล ไปยังแคว้นต่าง ๆ ซึ่งมีตัวอย่างทรงผ่อนผันสิเกชานให้พระสาวกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสมกับสภาพความเป็นจริงทางภูมิศาสตร์ ราตรีและธรรมเนียมที่ไม่ซัด กับธรรมวินัยหรืออุดมคติของพระศาสนา มีการอุปสมบทในปัจจันตชนบทเป็นตัวอย่าง กล่าวคือเมื่อพระมหาจัจยนกราบทูลขอผ่อนผันการกำหนดลงมือ ๑๐ รูป สำหรับการ อุปสมบทกรรมแก่กุḍบุตรได้ โดยขอลดจำนวนลงมือจาก ๑๐ รูปลงมาเหลือ ๕ รูป เพราะ ในปัจจันตชนบทภิกษุหาได้ยาก ไม่พอแก่สังฆกรรมการอุปสมบท จึงต้องนำความ方便ไว้ใน สำนักพระพุทธเจ้าในมชัมินชนบทภาคกลาง ต้องดำเนินการเดินทางไกล พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต ให้ลงมืออุปสมบทแก่กุḍบุตรได้และอนุญาติผ่อนจาก ๑๐ รูป ลงมาเหลือ ๕ รูปได้ และยังทรง ผ่อนผันการส่วนรองเท้าหด้ายชั้นและการให้ภิกษุอาบ้น้ำได้ทุกวันด้วย เป็นต้น

ในการบัญญัติสิเกชานทและการผ่อนผันวินัยบางอย่าง ทรงอนุวัติตามราบีคธรรมเนียม ดินพื้นที่ของท้องถิ่นและสังคมเช่นนี้ แม้กราณ์นั้นก็ทรงทราบดีถึงความสอดคล้องในการ ปฏิบัติธรรมวินัยและเกื้อกูลแก่สังคม แต่เมื่อพุทธกาลผ่านไปแล้ว ปรากฏว่ามีคนลงมือบาง หมู่ต้องการแก้ไขพระธรรมวินัยและตัดข้อปฏิบัติบางประการออก ทั้งนี้เพื่ออนุโลมตาม กาลเทศะหรือตามความเข้าใจพุทธบัญญัติหรือตามอัตโนมัติที่ตามจึงได้แปรสิเกชานทมีการ ตัดทิ้งไปบ้าง โดยอ้างมหาปชาบดี แต่ภิกษุลงมือบางคนจะไม่ยอมรับการแก้ไขสิเกชานทเดิมน้อย โดยอ้างว่าไม่ทราบว่าสิเกชานทจะไร้สิเกชานทเดิมน้อย จึงได้มีมติลงมีใน การสังคายนาว่าไม่มีการถอนสิเกชานทใดๆ จะปฏิบัติเปตามทุกอย่างที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ โดยมิเปลี่ยนแปลง ดังนั้นปัญหาการต้องการแก้ไขสิเกชานทและการไม่ประสงค์จะแก้ไข หรือการถอนสิเกชานทใดๆ ได้กลายเป็นปัญหาและเป็นปัจจัยแห่งความแตกแยกนิยมในสังคมนัด หลังพุทธ-

ปรินิพพาน คณะส่งม์จึงแตกแยกออกเป็น ๒ นิกายใหญ่ คือ เกรวاثและมหาayan ซึ่งมีลักษณะดังนี้

๑. คณะส่งม์ที่ถือเครื่องตามธรรมวินัยเดิมไม่ยอมแก้ไขเปลี่ยนแปลงใด ๆ ถือมติและปฏิปิทาตามอย่างพระภเรททั้งหลาย ครั้งสังคายนาครั้งที่ ๑ ขันมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน คณะนี้เรียกว่านิกายเกรวاثหรือสิริราษฎร มีคุณลักษณะพิเศษประจำนิกาย คือ ปฏิบัติตามพระวินัยเคร่งครัด ถือพระวินัยเป็นลิงคำคัญที่สุศด และรักษาพระธรรมวินัยตั้งเดิมไว้ได้เป็นส่วนมาก รวมทั้งเรื่องการอุปสมบทกิจชุณี ประวัติศาสตร์ของสังฆคณะนี้จึงกล่าวหนักไปในทางวินัยและวัตรปฏิบัติ จะเรียกว่าคณะวินัยธารก์ได้ และถือว่าเป็นพระพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์หลักฐานเรื่องราวต่างๆ ในกัมภีร์ของคณะนี้ที่เป็นที่เชื่อถือได้

๒. คณะส่งม์ที่ถือข้างอนุโถมตัดแปลงพระธรรมวินัยตามกาลเทศะ ไม่ถือเครื่องในวินัยแม้ในเรื่องการอุปสมบทกิจชุณีหรือแม้แต่ในสิกขานบทมานิพรัปติโนมก์ แต่ถือหนักไปทางปรัมพธรรมคือเรื่องพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นความคิดที่สร้างขึ้นโดยพระคณาจารย์ผู้อรรถาธิบายพระพุทธธรรมตามความหลายหลายแขนงรวมกัน ทฤษฎีใหม่ ๆ ถูกตั้งขึ้นในคณะส่งม์นี้เสนอ นิกายนี้เรียกว่า “นิกายอาเจริยราษฎรหรือมหาayan” ^{๓๔} ถือความว่าทบทุกของอาจารย์ คือ อาจารย์ว่าอย่างไรก็ถืออย่างนั้น บางที่อาจารย์ผู้สร้างทฤษฎีของตนขึ้นใหม่ต้องหาหลักฐานพระพุทธ-ภาษิตมาอ้างอิงยันรับรองมติของตน เดยสมนติตนเองเป็นพระอานันท์ แต่พระสูตรขึ้นมารับสมข้างเองก็มี อาจารย์บางคนอ้างว่าขึ้นไปบนสวรรค์ฟังเทศน์ของพระครรชาริย์ แล้วลงมาแสดงหรือว่าไปคั่นพับพระสูตรที่ขอนอยู่ใต้บากด ขอนอยู่ตามป่าเขา และในถ้ำ เป็นต้น หรือว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรนั้นเป็นอุบາຍังไม่หมดความตั้งนี้เป็นต้น จึงปรากฏมีบางนิกายไม่ยอมรับพระสูตรนั้นว่าเป็นพระพุทธภาษิต บางนิกายก็รับพระสูตรนั้นเป็นพระพุทธภาษิตในเรื่องประวัติของคณาจารย์บางองค์ เพื่อให้ทฤษฎีของท่านมั่นคงยิ่งขึ้นก็อธิบายว่าเป็นพระพุทธเจ้าอวตารลงมา หรือพระอรหันต์แปลงกายมา และพากษานุคิษย์มักถืออธิบายถ้าของคณาจารย์เหล่านั้นเป็นคำคัญ คุจพระพุทธวจนะที่เดียว ^{๓๕} พระพุทธศาสนาหมายความต่างๆ ทั้งในเรื่องเคราะห์ลงในนิกายนี้

เนื่องจากพระภิกชุส่งม์แตกแยกเป็นนิกายตั้งก่อต่อ กิจชุณีส่งม์ก็พลดอยแตกแยกไปตามคณะส่งม์ตัวยกลายเป็นภิกชุณีส่งม์ฝ่ายมหาayan และภิกชุณีส่งม์ฝ่ายเกรวاثในเวลาต่อมาอย่างไรก็ตาม ในการแก้ไขหรือตั้งกฎเกณฑ์ธรรมวินัยนั้นย่อมอาจพิจารณาได้ ๒ ทาง การ

^{๓๔} ศูรายละเอียดในสีบรา โพธินันทะ, ชุมนุมพระสูตรมหาayan (กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๓๒.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

แก้ไขความความประสรงค์ของผู้กระทำฯ เป็นไปด้วยอโถกะ อโถะ อโมหะ หรือไม่ หากประกอบด้วยอโถกะ อโถะ อโมหะ แล้วแก้ไขก็น่าจะใช้ได้เป็นดี แต่ถ้าหากทำไปด้วยอโถกะ อโถะ และโมหะ ก็เป็นการตึงพระธรรมวินัยให้ต่ำลงมาตามกระแสกิเลสหรือความคิดของตน

พระพุทธเจ้าสอนให้พุทธศาสนาเป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่อตัวรับตัวรำคำบอกเล่า แม้ที่สุดในใจของพระองค์เองก็ต้องใช้ปัญญาพิจารณา เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาจึงมีอิสรภาพที่จะไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผลทั้งหลายในคัมภีร์ปกรณ์ต่างๆ ได้เต็มที่ แต่อย่างไรก็ตามในการพิจารณาหลักธรรมวินัย แม้จะเป็นคำอธิบายของพระคันธาราจารย์ก็ไม่สมควรจะมองข้าม เพราะในพระไตรปิฎก ๙๔,๐๐๐ พระธรรมอันนี้ใช่ว่าจะเป็นพระพุทธภาษิตล้วน ที่เป็นสากล ภาษิต อธิภาษิต เทวตาภาษิตก็มีมาก พระคันธาราจารย์ต่างๆ ก็ให้อธิบายธรรมวินัยบนฐานแห่งพระไตรปิฎกนั้นเอง เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงมีอนาคตตั้งสูญเสีย จึงได้ประทานเกณฑ์หรือมาตรฐานการตัดสินพระธรรมวินัยไว้ว่า ธรรมวินัยอันไหนจักเป็นของพระองค์ หรือธรรมวินัยอันไหนจักไม่ขัดกับคำสอนของพระองค์ไว้สำหรับให้ตัดสินได้เอง ได้ครั้งเดียวที่ตัดสินพระธรรมแก่พระนานมมหาปชาบดีโโคตมีภิกขุน์ได้ว่า

“ถูกก่อนโโคตมี! ท่านพึงรู้ชั่งธรรมเหล่านี้ว่า

๑. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อคลายกำหนด หาเป็นไปเพื่อความกำหนดไม่
๒. เป็นไปเพื่อความปราศความประกอบทุกชี หาเป็นไปเพื่อความประกอบทุกชีไม่
๓. เป็นไปเพื่อความไม่สั่งสมกองกิเลส หาเป็นไปเพื่อความสั่งสมกองกิเลสไม่
๔. เป็นไปเพื่อความปรา NAN หาเป็นไปเพื่อความปรา NAN ไม่
๕. เป็นไปเพื่อความสัน陀ษ หาเป็นไปเพื่อความไม่สัน陀ษไม่
๖. เป็นไปเพื่อความสังคจากหมู่ หาเป็นไปเพื่อความคุกคักลีด้วยหมู่ไม่
๗. เป็นไปเพื่อประรากความเพียร หาเป็นไปเพื่อความเกียจคร้านไม่
๘. เป็นไปเพื่อความเดี้ยงง่าย หาเป็นไปเพื่อความเดี้ยงยากไม่

ถูกก่อนโโคตมี! ท่านพึงทรงจำไว้โดยส่วนเดียวว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสังคุกานต์”^{๔๐}

และในบางลีดีวิภังค์ เกสัชชขันธะทรงแสดงมหาปทeth ๔ ฝ่ายวินัยให้เป็นเครื่องกิจ尼จัยพระธรรมวินัยไว้ว่า

“ถูกก่อนภิกขุทั้งหลาย!

๑. ของสิงโตที่ติดตั้งไม่ได้ห้ามไว้ว่า ของสิงนี้ไม่ควร ถ้าของสิงนี้อนุโลมความของที่ไม่ควร ไม่เข้ากับของที่ควรไว้ ของนั้นไม่ควรแก่ท่านทั้งหลาย
๒. อนึ่ง ของสิงโตที่ติดตั้งไม่ได้ห้ามไว้ว่า ของสิงนี้ไม่ควร ถ้าของนั้นปอมอนุโลมความของที่ควรไม่เข้ากับของที่ไม่ควรไว้ ของนั้นย่อมควรแก่ท่านทั้งหลาย

^{๔๐} วินย.จด. ๓/๕๑๙/๓๒๙-๓๓๔.

๓. อนึ่ง ของสิ่งใดที่ติดตั้งไม่ได้อนุญาตไว้ก่อ ของสิ่งนี้ควร ถ้าของนั้นไม่ควรยื่นขอโอนตามของที่ไม่ควร ไม่เข้ากับของที่ควรไว้ ของนั้นย่อมไม่ควรแก่ท่านทั้งหลาย

๔. อนึ่ง ของสิ่งใดที่ติดตั้งไม่อนุญาตไว้ก่อ ของสิ่งนี้ควร ถ้าของสิ่งนั้นควรยื่นขอโอนตามของที่ควร ไม่เข้ากับของที่ไม่ควรไว้ ย่อมควรแก่ท่านทั้งหลาย”^{๔๓}

ลักษณะตัดสินตัตถุศาสานนี้ ๔ แหลมมหาประทศ ๔ เพื่อกิจนิจจัยการปฏิบัติพระธรรมวินัยรวม ๑๒ ประการนี้ถือว่าเป็นเกณฑ์สำคัญมากในการทำสังคายนาชำระพระธรรมวินัยซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของพุทธบริษัท ๔ ในการพิจารณาพระธรรมวินัยและเป็นมาตรฐานการกิจนิจจัยตัดสินถูกผิดพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา

๙. สรุป วิจารณ์ และเสนอแนะ

กิจกุญแจนี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้ ๕ พระชา ขณะประทับอยู่ที่ป่ามหาวัน แผลวันวานี พระนางมหาปชาบติโโคตมี หลังจากไม่ได้รับการอนุญาตจากเป็นกิจกุญแจที่นิโกราม กรุงบิลพัศคุรังหนึ่งแล้ว แต่ต่อมารู้ข้อมูลของนางสาวกิยานี ๕๐๐ นางได้ตามไปทุ่ดขออุปสมบทเป็นกิจกุญแจอีก ในชั้นแรกพระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธ แต่ในที่สุดก็ทรงอนุญาต โดยทรงว่างเขื่อนในการอุปสมบทเป็นกิจกุญแจไว้ถึง ๔ ประการ ที่เรียกว่าครุฑารมซึ่งพระนางมหาปชาบติโโคตมีก็ทรงยอมรับ เนื่องจากสตรีอุปสมบทในธรรมวินัย พระพุทธองค์ตรัสว่าจะทำให้พระสัทธธรรมหรือพระธรรมวินัยตั้งอยู่ไม่ได้นานเท่าที่ควร หลังจากประทานการอุปสมบทเป็นกิจกุญแจให้พระนางมหาปชาบติโโคตมีแล้ว ก็ทรงอนุญาตให้กิจกุญแจบันทึกกิจกุญแจ และภายหลังทรงอนุญาตให้กิจกุญแจบันทึกในสังฆ ๒ ฝ่าย คือ บัวในกิจกุญแจสังฆก่อนแล้วจึงบัวในกิจกุญแจ เมื่อเหตุเกิดขึ้นมีผู้คุยขัดขวางการบันทึกกิจกุญแจที่บัวในกิจกุญแจสังฆแล้วจะเดินทางมาบัวในฝ่ายกิจกุญแจอีก จึงทรงอนุญาตให้บัวโดยวิธีสังทูตไปแทนได้

สตรีผู้มุ่งจะบัวเป็นกิจกุญแจต้องบรรพชาเป็นสามเณริก่อนเมื่ออายุ ๑๙ ปีเต็มบริบูรณ์ แล้วจึงขออนุธรรม ๒ ประการหรือถิกขາบท ๒ ข้อ ต่อ กิจกุญแจสังฆ เพื่อกำหนดให้รักษาอนุธรรมครบถ้วน ๒ ปี เรียกว่าถิกขามนา หรืออุปสมบททางเปกษา ซึ่งถือว่าเป็นบุรพภาคแห่งการอุปสมบทเป็นกิจกุญแจ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ส่วนสตรีผู้มีสามี แม้อายุยังไม่เต็ม ๑๙ ปียังอุปสมบทไม่ได้ ต้องขออนุธรรม ๒ ประการ ครบ ๒ ปีเป็นถิกขามนา เมื่ออายุครบ ๑๙ ปีบริบูรณ์และได้รับอนุญาตจากบิความรดาและสามีจึงขออุปสมบทเป็นกิจกุญแจได้โดยไม่ต้องผ่านการบรรพชาเป็นสามเณร ส่วนอุปสมัยผู้นำถิกขามนาเสนอต่อสังฆเรียกว่าปัวตตินี

^{๔๓} วินย.มหา. ๕/๒๕-๒๕/๓๔-๓๓.

นั้นต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติคือมีพระราช ๑๒ ขึ้นไป เป็นผู้ดูแลครอบครัวในครอบครัวนั้นยได้รับแต่งตั้งจากทรง จึงอาจบวชภิกษุณีได้ ปีละ ๑ รูป ห้ามบวชทุกปี บวชได้ปีเดียวปี

การบวชภิกษุณีต้องบวชในสังฆ ๒ ฝ่าย คือเมื่อบวชในฝ่ายภิกษุณีสังฆแล้วจึงบวชในฝ่ายภิกษุสังฆ จึงจะสำเร็จเป็นภิกษุณีโดยสมบูรณ์ เรียกว่าอุปโภคบัณฑิต แต่ถ้ามีเหตุขัดข้อง เช่น มีอันตรายระหว่างทางที่จะเข้าไปสู่พิธีการอุปสมบทในฝ่ายภิกษุสังฆก็สามารถสังฆตไปแทนได้ ภิกษุณีมีลิขิตขាបทและขันบธรรมเนียมซึ่งเรียกว่าสาชีวะ เช่น เตียวกับภิกษุแต่ มีลิขิตขាបทแตกต่างกันบ้าง ทั้งทรงบัญญัติให้สำหรับภิกษุณีอย่างเคร่งครัด ภิกษุณียอมต้องอาบตีได้เพราการล่วงละเมิดลิขิตขាបท เช่น เตียวกับภิกษุ และลิขิตขាបทสำหรับภิกษุณีมีบางส่วนเรียกว่าสาธรรมลิขิตขាបทที่ต่างไปจากลิขิตขាបทของภิกษุ ซึ่งทรงบัญญัติสำหรับภิกษุณีโดยเฉพาะเรียกว่าสาธรรมลิขิตขាបท และมี ๓ หัวข้อซึ่งภิกษุณีสังฆจะต้องประชุมลากในวันอุปโภคทุกปี เดือน

ภิกษุณีมีฐานะเป็นอนุปัณณ์ในภิกษุสังฆ จึงทำการมรรคกับภิกษุสังฆไม่ได้ ภิกษุณีแม่บวชก่อนภิกษุก็ต้องให้ไว้ทำสามีจิกรรมแก่ภิกษุแม่อุปสมบทภายในห้อง ภิกษุณีจะประพฤติกถ้าแข็งตัวภายนอก วิจิกรรม แก่ภิกษุและภิกษุจะแสดงความไม่สุภาพต่อภิกษุณีไม่ได้ ต่างฝ่ายอาจถูกลงโทษได้โดยการไม่ให้ให้หรือทำสามีจิกรรมต่อภิกษุ หรือห้ามอุปโภคและกับบริเวณแก่ภิกษุณีได้

ภิกษุณีต้องอุปัจจุบันภาระในอาวัสดิ์ที่มีภิกษุจำพรรษาเพื่อความปลอดภัยของภิกษุณีและจะได้รับโภวะ ตามวันอุปโภคทุกปีเดือน และเมื่อจำพรรษาแล้วต้องป่าวารณาในภิกษุสังฆ ก่อนแล้วจะต้องไปทำป่าวารณาฝ่ายภิกษุณีสังฆอีกครั้งหนึ่งตัวอย่าง แต่ต้องศึกษาพระธรรมวินัยจากภิกษุสังฆตัวอย่าง ภิกษุณีต้องอาบตีสังฆาติเสส เมื่อจะออกจากอาบตีนั้นต้องกระทำในสังฆ ๒ ฝ่ายคือในฝ่ายภิกษุณีสังฆแล้วจึงทำในฝ่ายภิกษุสังฆ จึงจะเป็นอันสำเร็จ เมื่อเกิดอธิกรณ์ขึ้นในหมู่ภิกษุณี ต้องให้ภิกษุสังฆเป็นผู้รับแล้วมอบให้ภิกษุณีไปดำเนินการเอง เมื่อภิกษุณีเบื่อหน่ายต่อการประพฤติพรมจรรยา ไม่ต้องกล่าวคำสาดาลีกษา เป็นเพียงลงทะเบียนภิกษุณีเท่านั้นก็เป็นภัยต่อสัตว์ทันที เมื่อภิกษุณีมรณภาพลง บริหารหรือถึงของเครื่องใช้ป้อมตกเป็นของภิกษุณีสังฆ เช่น เตียวกับกรณีภิกษุสังฆมรณภาพ

ภิกษุณีในสมัยพุทธกาลกลุ่มแรกที่บวชพร้อมตัวยังพระนางมหาปชาบดีโโคตมีนั้น มีจำนวน ๔๐๐ รูป ซึ่งเป็นภิกษุณีชาวศากยวงศ์ทั้งหมด ต่อมาก็ได้มีสตรีออกบวชเป็นภิกษุณีจากธรรมะต่าง ๆ และจากแคว้นต่าง ๆ เช่น อุบลธรรมากิษุณี ปญญาจารากิษุณีและ กีสาโโคต-มีภิกษุณี จากแคว้นโ哥ศด อัมพปาลีภิกษุณีจากแคว้นวัวชี ขัมมทินนาภิกษุณี จากแคว้นม坎 เป็นต้น ในสมัยพุทธกาลภิกษุณีแพร่หลายและมีบทบาทควบคู่ไปกับพระภิกษุสังฆ ภิกษุณีกลุ่ม

แรกซึ่งมีพระนามมหาปชาบติโโคตมีเป็นพระนามนั้น นิพพานก่อนพระพุทธเจ้า ภิกษุณีที่ปรากฏในคัมภีร์อปทานมีจำนวน ๑๓๐,๐๓๖ รูป ส่วนใหญ่เป็นสาวแก้วนั้นสักกง ซึ่งเป็นชาติภูมิของพระพุทธเจ้าเอง โดยแยกภิกษุณีจากการณะพราหมณ์จำนวน ๔๔,๐๐๐ รูป และ ๔๙,๐๐๖ รูป มาจากการณะกษัตริย์ศากยวงศ์ ได้รับเอตทัคคจำนวน ๑๓ รูป และได้รับตำแหน่งอัครสาวิกาเบื้องขวาคือเขมาริกษุณี และเป็นอัครสาวิกาเบื้องซ้าย ได้แก่ อุบลวรรณภิกษุณี ภิกษุณีส่วนใหญ่เหล่านี้นิพพานก่อนพระพุทธเจ้า ในหลักฐานในชั้นพระบาลีไม่ปรากฏว่ามีภิกษุณีเข้าร่วมในเหตุการณ์สำคัญ คือ ในคราวบูรพินิพพาน ในการถวายพระเพลิงพระพุทธศรีระและ ในการแจกแบ่งพุทธสารริบิกชาตุ รวมทั้งเหตุการณ์ในคราวปฐมสังคายนาหลังพุทธบูรพินิพพานไปแล้ว ๓ เดือนก็ไม่ปรากฏว่ามีภิกษุณีเข้าร่วมการสังคายนา การสังคายนาพระวินัยที่ว่าด้วยภิกษุณีสิกขานที่มีพระภิกษุสังฆกือพระอุบาสี เตรากับพระมหากัสสปะ เตรำเนินการร้อยกรองแทน

ส่วนในชั้นอรรถกถาภิกษุณีในอินเดียปรากฏในสังคายนาครั้งที่ ๒ พุทธบูรพินิพพานแล้ว ๑๐๐ ปี และหลังสังคายนาครั้งที่ ๓ พุทธบูรพินิพพานล่วงแล้ว ๒๓๔ ปี ยังคงมีปรากฏในหลักฐาน คือ ศิลปาริบิขของพระเจ้าอโศกมหาราช จากศิลปาริบิขและไปปรากฏดีบุ๊คเนื่องที่ เกาะสิงห์และหònพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เมื่อเกาะลังกาถูกครอบครองทั่วภัตติริย์โจพะทมิพ จากอินเดียได้ ภิกษุณีฝ่ายเดร瓦ทกสูญสิ้นไปจากเกาะลังกา แต่ในฝ่ายมหายาน พ.ศ. ๒๖๙ หรือ ก.ศ. ๔๒๖ ยังมีภิกษุณีปรากฏในหลักฐานของฝ่ายจีนว่ามีการอุปสมบทภิกษุณีตามวิธีการอุปสมบทของนิกายธรรมคุปต์ซึ่งที่เมืองโดยyang ประเทศจีน และภิกษุณีฝ่ายมหายานยังคงดีบุ๊คเนื่องมาจนกระทั้งถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๒ เป็นต้นมา ในฝ่ายเดร瓦ท พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มในครี-ลังกาได้เร่งสนับสนุนจากนอกประเทศ ได้พยายามรื้อฟื้นการอุปสมบทภิกษุณีขึ้นมาอีก โดยการสนับสนุนจากขบวนการสิทธิมนุษยชนและกลุ่มสิทธิสตรี จากทางตะวันตก ขบวนการสิทธิมนุษยชนและกลุ่มทศกีลดามาตพยาบาลเรียกร้องให้สตรีได้บวชเป็นภิกษุณีเท่าเทียมกับบุรุษที่บวชเป็นภิกษุอีก การอุปสมบทภิกษุณีแบบนานาชาติและทั่วพระสังฆมณานานิการยังคงมีขึ้น ครั้งแรกที่วัดชีให้ สมาร์ตบูเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นต้นมา จนกระทั้งปัจจุบัน ในครี-ลังกาได้มีการอุปสมบทภิกษุณีโดยภิกษุณีสังฆ์และภิกษุสังฆ์สาวกีรีลังกาเองแล้ว แม้การอุปสมบทแบบนานาชาติและทั่วสังฆมณานานิการยังไม่เป็นที่ยอมรับเป็นทางการเพราะปัญหาทางพระธรรมวินัยก็ตาม

ในประเทศไทย จากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ผู้รับผิดชอบพระพุทธศาสนา และนักประชญ์ทางพระพุทธศาสนาแล้วพบว่า มีทัศนะตรงกันเป็นส่วนใหญ่ว่า ภิกษุณีสังฆ์เดร瓦ทขาดสูญแล้ว การรื้อฟื้นภิกษุณีสังฆ์เดร瓦ทขึ้นอีก เป็น

การฝึกพุทธบัญญัติ เป็นไปไม่ได้ที่พระวิกขุสังฆไทยจะอุปสมบทให้สตรีเป็นวิกขุณีได้ เพราะเป็นเรื่องของพุทธบัญญัติ และเนื่องจากประเทศไทยไม่เคยมีวิกขุณีมาก่อนดึงไม่มีวิกขุณีที่จะทำหน้าที่เป็นอุปปัชฌาย์ และเนื่องจากการอุปสมบททิวทัศน์ต้องสำเร็จจากสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือ จากวิกขุณีสงฆ์และวิกขุสังฆ แต่ถ้าหากบัววิกขุณีตามแบบหมายกานต์สามารถจะทำได้ ส่วนการอุปสมบทโดยวิกขุสังฆนานานนิภัยก็จะทำให้ผู้ฝ่าฝืนพิธีการอุปสมบทนั้นถูกไล่เป็นวิกขุณีแบบ “วิกขุณีพันทาง” ซึ่งเดร瓦ทไม่ยอมรับ แต่ขณะเดียวกันกตุ่มลิทธิสตรีไทยได้เรียกร้องให้รัฐบาลรับรองสถานภาพนักบัววิสตรีและให้มหาเถรสมาคมรื้อฟื้นวิกขุณีสงฆ์ขึ้นในสังคมสงฆ์ไทย โดยการสนับสนุนสตรีไทยบัววิสัมณีและวิกขุณีขึ้นในประเทศไทย แต่ก็มีเสียงสะท้อนว่าควรสนับสนุนสถาบันแม่ชีแห่งประเทศไทย

การสนับสนุนสตรีออกบัววิสัมณีบรรพชิตในศาสนานี้เพื่อความเสมอภาคทางเพศหรือลิทธิทางศาสนาันน้อยจากถ้าได้ว่าไม่ใช่เรื่องแยกใหม่ในทางคหบดี ไม่ได้เป็นนิ่มให้เคยมีมาแล้ว แต่ว่าเนื่องจากในพระพุทธศาสนาไม่มีการยึดถือความแตกต่างเรื่องเพศหรือการแบ่งชั้นวรรณะ จึงไม่มีผู้สนใจหอยบกเป็นประเต็ลปัญหา เพราะพระพุทธศาสนาได้เป็นตัวอย่างในการยกระดับสตรีให้มีสถานะสูงเท่าเทียมบุรุษอยู่แล้ว โดยเฉพาะในเรื่องธรรมชาติของสตรีและบุรุษก้าวมีความมีศักยภาพในการบรรลุธรรม และการเปิดโอกาสให้สตรีได้มีทางเดือกในการพัฒนาตนในทางสติปัญญาและจิตใจ ในพระธรรมวินัยซึ่งจะเห็นได้ดี ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในธรรมวินัยหรือในทางศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า สตรีกับบุรุษแม้จะแตกต่างกันทางเพศ แต่ไม่แตกต่างกันในทางศักยภาพบรรลุธรรมคือมีความเสมอภาคในการปฏิบัติและบรรลุธรรมอันสูงสุดในพระพุทธศาสนาและพระพุทธศาสนาถือกรรมเป็นเครื่องจำแนกสัตว์ให้หยอดและประนีตแตกต่างกัน ควรทำกรรมอะไรได้บุกได้รับผลของกรรมนั้น ทำดีบุกได้รับผลดี ทำชั่วบุกได้รับผลชั่ว ทุกคนจะมีความเสมอภาคในการได้รับผลแห่งการกระทำของตน ไม่จำกัดเพศ ไม่ว่าบุรุษหรือสตรีบุกมีความเท่าเทียมกัน และมีเสรีภาพในทางปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองธรรมและการหลุดพ้นจากกิเลสตังที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ในสังขุติกายและอังคุตตรนิกายว่า

“ทางนั้นชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้นชื่อว่าไม่มีภัย รถชื่อว่าไม่มีเสียงดัง ประกอบทั้งลักษณะธรรมหรือเป็นฝาประทุนของรถนั้น สติเป็นเกราะกันของรถนั้น เรากล่าวเป็นธรรม มีสัมมาทิฐิสูงนำหน้ากว่าเป็นสารถี ยานชนิดนี้มีอยู่แก่ผู้ใด จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าย่อมไป ในสำนักพระนิพพานด้วยยานนี้แหลก ดูกรวิกขุทั้งหลาย ก็วิกขุหรือวิกขุณีรูปใดรูปหนึ่งบุกเจริญ ป้อมทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการ คือ วิกขุหรือวิกขุณีนั้นพึงหวังได้ผล ๒ ประการ อย่างโดยย่างหนึ่ง คือ อรหัตผล หรือเมื่อ มีอุปทานขันธ์หรือเหลืออยู่เป็นพระอนาคตมีในปัจจุบันนี้เที่ยง”

แสดงให้เห็นว่าบุคคลトイไม่ได้จะเป็นนราวาสหรือบรรพชิตย่อมสามารถเข้าถึงธรรมตามความสามารถด้วยสติปัญญาหรือความเข้มข้นของการปฏิบัติธรรมของตน มีเป็นอันมากที่สตรีบรรลุธรรมขั้นสูงสุด และได้รับยกย่องไว้ในตำแหน่งอัครสาวิกาและเอตทัคคะในค้านต่าง ๆ เท่าเทียมกันทั้งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ภิกษุณีกับบรรลุธรรมเป็นอธิบุคคลตั้งแต่ขั้นโสดาบันสกเทศามี อนาคตมี และอรหันต์ ตั้งประภูมิในเดรีกาดาและเดรียวปทาน

ในการบูรพุทธบริษัททั้ง ๔ ฝ่าย พระพุทธองค์ทรงใช้พระวินัยบัญญัติเป็นเครื่องร้อยรัด ใช้กัลยาณมิตรเป็นเครื่องประسانดับพันธ์ บรรพชิตอยู่ภายใต้กฎบัตรเดียวกัน คุณธรรมที่สำคัญ อุบาสก อุบาสิกาที่มีศีลเป็นเครื่องกำหนดคุณรูปแบบแห่งความประพฤติอย่างเดียวกัน ทรงให้ความสำคัญแก่พุทธบริษัทไว้ว่า “บุคคล ๔ จำพวก คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา เหล่านี้ เป็นผู้เจียบแผลม ได้รับแนะนำตัวแล้ว เป็นผู้แก้ลักษณะ เป็นพหุสูต เป็นผู้ทรงธรรมปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ป่อนยังหนูให้งาม” พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงคันพับนั้นไม่จำกัดเพศ เป็นของกลาง ดังนั้น พระองค์จึงทรงแสดงธรรมตามความเป็นจริงแก่พุทธบริษัทไม่เลือกว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี ทรงต้อนรับพุทธบริษัท ๔ ด้วยธรรมปฏิสันถาร โดยเฉพาะเมื่อทรงถึงการยกย่องภิกษุณีแล้ว นอกจากการที่ทรงตั้งภิกษุณีไว้ในตำแหน่งต่าง ๆ เท่าเทียมกัน กับภิกษุแล้ว สำหรับฝ่ายอุบาสิกาทรงแสดงให้เห็นว่าสตรีที่มีปัญญาเท่าเทียมกับบุรุษ มีสตรีเป็นจำนวนมากที่เป็นผู้ใช้ปัญญารักษาตน เช่น ภูนทดเกลี่ภิกษุณี เป็นต้น สตรีเป็นผู้มีเกียรติคุณยิ่งกว่าบุรุษ เติมไปด้วยความเฉลี่ยฉลาด ปราดเปรื่อง เติมไปด้วยคุณธรรมอันประเสริฐ ปฏิบัติตามพุทธโภวะอย่างอบน้อมและเป็นพระมหาไวร เช่น เชนาภิกษุณี เป็นต้น ตรัสว่ามิใช่ว่าเฉพาะบุรุษจะเป็นบันทิตในที่ทั่วไป ถึงแม้ว่าสตรีซึ่งเห็นแจ้งในสิ่งนั้น ๆ ก็เป็นบันทิตได้ พระพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความแตกต่างกันในการบรรลุธรรมในเพศบรรพชิตและคุณธรรมโดย บรรพชิตและคุณธรรมไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อจิตหลุดพันแล้ว ดังที่ตรัสไว้ในสังยุตนิกายว่า “เราไม่เกล้าว่ามีความแตกต่างของไรเลย ระหว่างอุบาสกผู้มีจิตหลุดพันอย่างนี้ กับภิกษุณีมีจิตหลุดพันแล้วตลอดพันปี คือต่างก็มีความติกับวินมุตติคือ ความหลุดพันเหมือนกัน” ดังนั้น จึงมีคุณธรรมบรรลุพระอรหันต์หรือพระอนาคตมีเช่นพระเจ้าสุทโธทนา หรือพระพายิษทาarujiริยะเป็นต้นแสดงให้เห็นการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาไม่จำเป็นต้องอยู่ในเพศบรรพชิตเท่านั้น จึงจะบรรลุธรรมลั้นสูงสุดได้ แม้อยู่ในเพศคุณธรรมก็บรรลุได้เช่นเดียวกัน

ส่วนการที่ทรงยับยั้งการอุปสมบทเป็นภิกษุณีในพระธรรมวินัยไว้ระยะหนึ่งนั้น แม้จะพยายามหาคำอุปนิสัยในเรื่องนี้ว่าพระภารมีสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย จะเป็นเหตุให้ถูกทราบนินทาได้ง่ายด้วยปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดตามมาภายหลัง และทั้งยังเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ภิกษุสงฆ์ เนื่องจากภิกษุณีปักครองตนเองไม่ได้ หรือมองว่าพระพุทธเจ้าไม่เติมพระทัยที่จะให้ภิกษุณี

บ้าง อนุญาตให้มีกิจธุณีด้วยความลังเลพระทัยบ้าง ทรงอนุญาตให้มีเพราะเกรงพระทัยพระนางมหาปชาบดีโโคตมี เดยทรงอนุญาตอย่างเดียไม่ได้บ้างหรือเพราะกุโโโนบายของพระอานันท์บ้างนั้นยังไม่อาจรับรองได้ ในเรื่องนี้น่าจะต้องมีเหตุผลอย่างลึกซึ้งอื่นเกินกว่าที่คนธรรมชาติทั่วไปจะนิจฉัยหรือคาดเดาได้เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นโสดกิจ ทรงอนุภาคตั้งสัญญาณคือทรงรู้เรื่องโสดอย่างดี ทรงเห็นอนุภาคตากลอย่างไม่ติดขัด ทรงเป็นสัพพัญญุ ทรงรู้ความเป็นไปของสรรพสิ่งอย่างแจ่มแจ้ง และสั่นอาสวกิเตส ไม่มีความลังเลลงสัญญาในพระทัยเหลืออยู่แล้ว ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยถ่ายเดียว จึงทรงไม่มีอคติใดๆในพระทัย ทรงหลุดพันจากความตื่นรู้แล้วจึงไม่ทรงจะต้องเกรงใจหรือเลี่ยงรู้ใคร หรือทำอะไรโดยไม่จริงในพระทัย ในเรื่องนี้จะต้องมีเหตุผลสำคัญอื่นประกอบอย่างแน่นอน เพราะการตั้งกิจธุณีลงมือเป็นพุทธกิจ ทรงรู้แจ้งในพระทัยว่าพระนางมหาปชาบดีโโคตมีหรือสตรีผู้มีครรภารaoออกจากเรื่องประพฤติพราหมณาราชี ย่อมบรรลุธรรมสูงสุด คือ พระอรหันต์ได้เท่าเทียมกับบุรุษ ดังที่ตรัสถอยพระอานันท์ที่ทูลถามและถือว่าเป็นเหตุแห่งการทรงอนุญาตให้สตรีได้คุปสมบทเป็นกิจธุณีนั้นเอง แต่เมื่อทรงอนุญาตแล้วได้ตรัสประราภกับพระอานันท์ว่า เมื่อสตรีบวชเป็นกิจธุณีแล้วพระสัทธรรมจะเดือนนั้นเนื่องจากทรงทราบหนักถึงเรื่องความตั้งมั่นของพระธรรมวินัย จึงได้ประทานครุฑารมณ์ ให้เป็นวิธีการคุปสมบทของสตรี ผู้เข้าสู่ธรรมวินัยกำกับได้ เป็นการกลั่นกรอง ทดสอบความตั้งใจให้เป็นกระบวนการปฏิบัติของกิจธุณีลงมือ ซึ่งลงมือทั้งสองฝ่ายจะต้องรับผิดชอบร่วมกันเป็นภาระที่กิจธุณีต้องดูแลนักบวชสตรีผู้มีธรรมชาติแตกต่างจากกิจธุณีซึ่งทรงประทานครุฑารมณ์ให้เป็นหลักปฏิบัติที่ยกระดับความสมเกียรติให้แก่สตรีในการเข้าสู่พระธรรมวินัย

พระนางมหาปชาบดีโโคตมีหลังจากคุปสมบทแล้ว ได้นมัสการพระอานันท์ว่า พระนางมีความรักและเคารพใน ครุฑารมณ์ นี้อย่างยิ่ง จะถอนมรักษาไว้เสมอหนูปิงสาไว้รับพวงมาลัยขันน้ำชื่นใจ ฉะนั้น ครุฑารมณ์ไม่เป็นปัญหาอะไรกับผู้ตั้งใจจริงที่จะบวชเป็นกิจธุณี และจริงใจในพระธรรมวินัย ครุฑารมณ์เป็นหลักปฏิบัติที่เคร่งครัดเหลือเกินสำหรับผู้ไม่ตั้งใจ สำหรับผู้ไม่มีครรภารaoอย่างแท้จริงแล้ว จะกล่าวไปโดยถูกต้อง นี้ แม้แต่คือ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องดูแลนักบวชสตรีผู้มีธรรมชาติแตกต่างจากกิจธุณีซึ่งทรงประทานครุฑารมณ์ให้เป็นหลักปฏิบัติที่ยกระดับความสมเกียรติให้แก่สตรีในการเข้าสู่พระธรรมวินัย สำหรับผู้ที่ต้องรับมุชย์ทั่วไป ผู้ไม่มีครรภารaoที่เห็นว่ามีจำนวนมากเหลือเกินและขัดขวางความเจริญของสังคม เป็นเรื่องปฏิบัติได้ยาก แต่สำหรับผู้ตั้งใจจริง สมบูรณ์ด้วยครรภารaoแล้ว ถึงแม้คือ ๒๒๗ หรือ ๓๑๑ เพิ่มขุคงคือ ๓๓ ข้อ ก็ยังทำให้บริบูรณ์ได้ ไม่เห็นว่าเป็นปัญหา หรือคุปสมรถแต่อย่างใด แต่ที่ทรงทราบก็คือบุรุษและสตรีเมื่ออยู่ร่วมกันในลักษณะกันแล้ว ย่อมเกิดความเสน่หาในกันและกัน กิจธุณีและกิจธุณีซึ่งต้องมีวินัยบัญญัติกำกับไว้อย่างเคร่งครัด เพราะโดยทั่วไปบุรุษทั้งหลายย่อมกำหนด รักใคร่ หลงใหล ฝ่ายนั้น ในรูป เสียงกตัญ รัต ลัมพัสด ของสตรี และคงอยู่ในอันนารูป เสียง กตัญ รัต ลัมพัสด ของสตรี สตรีเดิน

อยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ ศตรียืนอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ ศตรีนั่งอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ ศตรีนอนอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ ศตรีหลับอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ ศตรีหัวเราะอยู่ก็ครอบงำจิตบุรุษ ศตรีเจรจาอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ ศตรีขับร้องอยู่ก็ครอบงำจิตบุรุษ ศตรีร้องไห้อยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษ ศตรีแม่ตายพองชื่นอีกอยู่ก็ครอบงำจิตบุรุษ ดังที่กล่าวกันว่า

“บุคคลสนทนา กับเพชฌชนาตถือความจำตั้กคอก็ตี สนทนา กับปีศาจก็ตี กระทั้งถูกอสรพิษร้ายซึ่ง กัดแล้วตายก็ตี กีบงไม่ร้ายแรงเท่าการสนทนา กับศตรีตัวต่อตัวเดย ศตรีเหล่านั้นย่อมผูกมัดบุรุษผู้ เพลอลศติไว้ตัวยการจ้องดู ด้วยการยิ้มเย้ม ด้วยการนุ่มนิ่มไม่เรียบเรียก ด้วยคำพูดอ่อนหวาน มีใช่ฯ ศตรีจะผูกมัดเพียงเท่านี้ แม้ตายชื่นอีกแล้ว กีบงผูกมัดได้รูป เลี่ยง กลิ่น รส สมัสด อันน่ารักใคร่ น่ารื่นรมย์ใจ ทั้ง ๕ นี้ ปรากฏอยู่ในศตรี บุรุษทั้งหลายผู้ที่ถูกหัวหงแห่งความใคร่พัคพา มีได้กำหนดครั้ง ความใคร่ เป็นผู้ที่สร้างกาล คติ ภพน้อยภพใหญ่ ไว้ในสังสารวัฏ ส่วนบุรุษที่กำหนดครั้งความใคร่ ย่อม เที่ยงไบป่าไม่มีภัยจากไหหนึงความดีน้อาสفةเข้าถึงผ่องในโลก”

การมีกิจชุณในพระธรรมวินัยหรือการมีพุทธบริษัท ๔ เหล่า เป็นเรื่องธรรมดายใน พระพุทธศาสนา ไม่ใช่เรื่องบังเอิญหรือถูกบังคับให้มีชื่น พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ในอดีต ก็ มีบริษัท ๔ เหล่า เพราะพุทธบริษัท ๔ เป็นของคู่กัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าถ้าหากพุทธบริษัท เหล่าใดเหล่านึง เช่น กิจชุณในบริษัท ก็มีฐานะเป็นเพียงพระป้าเจกพุทธเจ้าเท่านั้น เมื่อเป็นพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ต้องมีกิจชุณ กิจชุณนี่ อุบลาก และอุบลสิกา หรือพุทธบริษัท ๔ ตั้งนั้น จึง ไม่ใช่เรื่องไม่ทรงอยากให้มีกิจชุณ หรือทรงอนุญาตอย่างเดียวไม่ได้ หรือเห็นแก่หน้า แต่ทรง ทรงหนักใจ ความเลื่อมความเจริญของพระสัทธรรมและประโยชน์สุขของมนุษย์โดยมากกว่า ส่วนที่เป็นปัญหาทางสังคมในอินเดียขณะนั้น ก็เป็นเหตุปัจจัยแวดล้อมภายนอก ซึ่งไม่ได้เป็น ภูมิสังคมต่อการอนุญาตให้ศตรีอยู่ปั้นบดเป็นกิจชุณ ถึงกับทรงปฏิเสธมารที่มารับกวนพุทธกิจ อยู่่ เสมอว่า “ถ้าพุทธบริษัท ๔ นี้ยังไม่เป็นปึกแผ่น แข็งแรง แกล้วก้าวสามารถได้ตอบปรับ- ว่าที่ได้อย่างของอาจแล้ว จะยังไม่ปรินิพพาน” และอีกตอนหนึ่ง ครัตสไกในอังคุตตรนิกายว่า “เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว กิจชุณ กิจชุณนี่ อุบลาก อุบลสิกา ในธรรมวินัย ยังมีความ เคารพย่ำเกรงในพระศาสนา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกข์ ในกันและกัน นี้แลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้สหธรรมตั้งมั่นอยู่ได้นาน” ก็แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ในฐานะพระพุทธเจ้าผู้ เป็นโลกนารถทรงถูดพุทธบริษัท ๔ อยู่ตลอดเวลา เพราะทรงทราบดีว่าความเจริญหรือ ความเลื่อมของพระสัทธรรมนั้นชื่นอยู่กับพุทธบริษัท ๔ ไม่ใช่จากบุคคลภายนอกจะมาล้มล้าง ได้

เมื่อพิจารณาขึ้นของคปีรากอบและเงื่อนไขต่างๆ แล้วจะพบว่าพระพุทธเจ้าทรงทราบดีว่า เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกิจชุณ กิจชุณนี่ อุบลาก อุบลสิกา เป็นพิเศษว่าเป็นสาเหตุ แห่งความเจริญและความเลื่อมของพระมหาจารย์หรือพระสัทธรรมได้ จะเห็นได้จากสิกขานบท

บัญญัติทั้งหมดของวิกิขุและวิกิขุนี่ รวมทั้งเรื่องหลักปฏิบัติของบรรพชิตกับคฤหัสด์ หรือคฤหัสด์ปฏิบัติของบรรพชิตแล้ว ล้วนแต่สนับสนุนการรักษาพระสัตธรรมและขัดขวางศาสนา ดูป่าท่าน ทั้งสิ้น บรรดาภิกิเลสที่ละเอียดที่สุดที่เรียกว่าอนุสัญญาแล้ว ราคานุสัญญาเป็นภิกิเลส ขั้นสุดท้ายซึ่งໂโยงไยยิ่งและผลักดันให้บุคคลติดอยู่ในสังสารวัฏหรือทำให้บุคคลต้องการทำกรรมตีกรรมซ้ำอยู่เสมอ (การตัณหา ภวตัณหา และวิภาตัณหา) โดยเฉพาะการตัณหามีบทบาทกำหนดจิตของบุคคลให้กำหนดยึดติดอยู่ในนามรูปอย่างยิ่ง

ฉะนั้น การเข้าสู่ธรรมกิจนัยของสตรีในสุนະวิกิขุนี่ซึ่งเป็นการเดี่ยวในเพศชายและเพศหญิงให้เข้าใกล้ชิดกัน ทำกิจวัตรร่วมกันและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน จะต้องมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างแน่นอน เหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสลั่งสอนมิให้ประมาทในความสัมพันธ์นั้นโดยแสดงพระธรรมไม่ให้ประมาทโดยการเบรี่ยบเที่ยบว่า “บรรดาอยเท้าของสัตว์ทั้งหลาย รอยเท้าซึ่งเป็นรอยเท้าที่ใหญ่ที่สุด เพราะเป็นที่รวมลงแห่งรอยเท้าทั้งหลายนั้นได พระธรรมของพระพุทธเจ้าทั้งหมดก็รวมลงสู่ความไม่ประมาทนั้น เพราะความไม่ประมาทเป็นที่รวมลงแห่งธรรมทั้งปวง” และตรัสว่า “ความไม่ประมาทเป็นทางแห่งความไม่ตาย” ดังนี้เป็นต้น เป็นหลักสำหรับวิกิขุสังฆปฏิบัติต่อสตรีก็คือความสัมพันธ์กับสตรีที่จะเป็นเหตุแห่งความเดื่อมของพระสัตธรรมนั้นมาจากการประมาท คือการอยู่ปราศจากสติ เพราะฉะนั้น ครุฑารมทุกข์ซึ่งเป็นหลักของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิกิขุและวิกิขุนี่เป็นหลักบ้องกันความเดื่อมแห่งพระสัตธรรม อันเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศที่ฝืนความรู้สึกของมารวासและทรงประทานไว้เพื่อขัดขวางจิตอันเป็นสาเหตุแห่งความไม่เชื่อเพื่อในการปฏิบัติธรรมและเพื่อให้สำนึกการเลิก ละ การยึดถือมั่น ในชาติชั้นธรรมะของตนว่าเห็นอกว่าผู้อื่นซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคของการอยู่ร่วมกันในสังคม และรวมทั้งสาเหตุแห่งการไม่นำพาการศึกษาลีกข้าบทในพระธรรมกิจนัยเป็นต้น ลีกข้าบทวิกิขุนี่บัญญัติส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการบ้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่วิกิขุนี่เองและเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของวิกิขุนี่เป็นที่ตั้ง ฉะนั้นวิกิขุนี่และวิกิขุในธรรมวินัยจึงต้องทราบถึงความเดื่อมที่จะเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างเพศ เพราะอิทธิพลของกิจการตัณหานี้ยิ่งใหญ่จนสามารถทำให้เกิดภัยธรรมะเมิดข้อห้ามและต้องบำบัดตั้งแต่ลูกบาศก์จนกระทั่งครุกับตี ทั้งในที่ดับและในที่แจ้งได้และผูกมัดบุรุษและสตรีไว้ในสังสารวัฏ ไว้ได้ยานานประหนึ่งว่าเป็นดงดอนในวัฏจักรที่เที่ยวนี้ กี เพราะทั้งสตรีและบุรุษต่างมีตัณหาเป็นแรงผลักดันและดึงดูดซึ่งกันและกันโดยไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

ในครุฑารม ๔ ลีกข้าบทนั้น แต่ละลีกข้าบทเป็นระเบียบที่เข้มงวด ดังที่ครุฑกับพระอานันท์ว่า ถ้าสตรีจะไม่ออกบวชในธรรมวินัยนี้ พระมหาธรรมย济จะต้องอนุสัญญาถึง ๑,๐๐๐ ปี แต่พระสตรีออกบวชในธรรมวินัยนี้ พระมหาธรรมย济จะต้องอนุสัญญาได้ไม่นาน สัทธรรมจะต้องอนุสัญญาได้เพียง ๔๐๐ ปีเท่านั้นและทรงอธิบายต่อไปว่าที่ว่า ธรรมวินัยที่มีสตรีออกบวชจะไม่ต้องอนุสัญญาได้นานนั้น

เบริญบเหมือนธรรมหนึ่งที่มีสตรีมาก มีบุรุษน้อย ป่องจะถูกใจรับลั่นทรัพย์ทำร้ายได้ง่าย เมื่อคนหนอนขยอกที่ลังในนาข้าวสาลี ซึ่งอุดมสมบูรณ์ก็ทำให้นาข้าวนั้นไม่ตั้งอยู่ได้นาน เมื่อเพลี้ยที่ลังในไร่ข้อยที่อุดมสมบูรณ์ก็ทำให้ไร่ข้อยนั้นไม่ตั้งอยู่ได้นาน พระองค์บัญญัติครุฑารม ๔ แก่กิกขุณีทั้งหลาย ซึ่งกิกขุณีทั้งหลายไม่พึงจะเมิดไปจนตลอดชีวิต ก็เหมือนคนกัน ทำงานที่สร้างใหญ่ เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำไหล (เข้า) ออกได้ฉันนั้น พระพุทธเจ้าทรงเบริญบพระธรรมวินัยเป็นนาและไร่ข้อย ทรงเบริญบกิกขุณีเป็นข้าวสาลี และเป็นต้นข้อย ทรงเบริญบสตรีเป็นหนองน้ำขยอก เป็นเพลี้ย เมื่อสตรีที่เข้ามาสู่เพศนักบัวในธรรมวินัย จึงตรัสถให้ตระหนักถึงธรรมชาติของมนุษย์ชายหญิงที่อยู่ใกล้กัน และให้ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ของการบวชคือการขอจากเจ้าอนุมาประพฤติพราหมาราช ได้จากการล้างโภชนา กระบวนการบวชเป็นกิกขุณี เป็นสาวเหตุแห่งความโกลาหลกันของนักบัว ซึ่งทรงแสดงว่าจะเป็นความมัวหมองของพระราหมาราช ไม่กว่าสตรีหรือบุรุษป่องเป็นเหตุแห่งความเดื่อมเดี่ยของสังคมนักบัวได้ เพราะบุพเพิพของราคตัณหาดังที่ตรัสไว้ในอังคุตตรนิกายว่า “เราตถาคตไม่เห็นมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส (ทางกาย) อื่นสักอย่าง ที่สามารถครอบงำยึดจิตของชายไว้ เมื่อคน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสของหญิง และไม่เห็นมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส (ทางกาย) อื่นสักอย่าง ที่สามารถครอบงำยึดจิตของหญิงไว้ เมื่อคน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสของชาย” นี้แสดงให้เห็นว่าหญิงเป็นหนองน้ำขยอก เป็นเหมือนเพลี้ยที่ทำให้ชายเดื่อมเดี่ยทางด้านการประพฤติพราหมาราชได้ ฉันใด ชายก็เป็นเหมือนหนองน้ำขยอกเป็นเหมือนเพลี้ยที่ทำให้หญิงเดื่อมเดี่ยทางด้านการประพฤติพราหมาราชได้ มิแพ้กัน

การที่ชายกับหญิง ต่างฝ่ายต่างเป็นผู้ที่สามารถทำให้อีกฝ่ายเดื่อมเดี่ยทางคุณธรรมที่จะพึงได้จากการปฏิบัตินั้นเป็นเรื่องที่มีมาแล้วทุกบุคคลทุกสมัย จึงเป็นเหตุให้ทรงสั่งสอนเพื่อให้ตระหนักและสังวร จึงไม่ต้องกล่าวถึงการยุ่งเกี่ยวกันทางเพศสัมพันธ์ สำหรับกิกขุณแม้เพียงแค่คิดถึงสตรีหรือเพียงกิกขุณนิคิดถึงบุรุษ ตัวของท่านเองเหล่านั้นก็เดื่อมเดี่ยทางคุณธรรมความดีในระดับสม雅ธิหรือพลัดจากคุณธรรมที่พึงได้รับแล้ว ดังที่ตรัสว่า “สมณะหรือพราหมณ์ที่ปฏิญญาณตนว่าเป็นคนประพฤติพราหมาราช แต่ยังยินดีชอบใจสัพยอหัวเราะเล่นหัวกับสตรี ยังชอบจากการเพ่งมองสตรี ได้ฟังเสียงพูด เสียงขับร้อง หรือเสียงร้องให้ของสตรีแล้วรู้สึกยินดีชอบใจ การกระทำเช่นนี้ เป็นความขาดทุก ต่างพร้อมแห่งการประพฤติพราหมาราช ผู้ที่กระทำเช่นนั้น เป็นผู้ประพฤติพราหมาราชไม่บริสุทธิ์ ยังอิงอยู่กับเมตุนลังโภชนา” นี้แสดงให้เห็นว่าเรื่องของคนคุกันระหว่างชายกับหญิงเพียงแค่คิดนึกฝังไฝหักก็เดื่อมแล้ว เมื่อคราวที่พระขานนท์กราบถูลตามพระพุทธเจ้าเรื่องข้อที่กิกขุณจะพึงปฏิบัติหรือเกี่ยวกับสตรีนั้น ตรัสว่า “อย่าดู อย่ามอง อาบนนท์” “ถ้าต้องดู ต้องมอง จะพึงปฏิบัติอย่างไร พระเจ้าช้า” “อย่าพูดด้วย อาบนนท์” “ถ้าต้องพูดจากด้วย จะพึงปฏิบัติอย่างไร พระเจ้าช้า” “ต้องตั้งสติ

ขานนท์” ดังนั้น เรื่องนี้ไม่ต้องกล่าวถึงนักบวชทั้งหลายเลย แม้จะริบราสท์ทั่วไป ถ้าจะทำได้ ดังนี้ทั้งชายและหญิงก็จะรักษาสภาระของตนให้อยู่บริสุทธิ์ดูดฝ่องจนถึงเวลาที่สมควรได้ แต่ที่เป็นอยู่จะเห็นแต่เป็นไปตามอารมณ์หรือการตัณหาทั้งนั้น ดังที่พูดกันว่า “หลงかるม” คือ หญิงก็หลงかるชาย ชายก็หลงかるหญิง แล้วไม่สามารถรักษาความบริสุทธิ์หรือพระมหาจัรรย์ไว้ได้

ความคิดความรู้สึกหรือทัศนคติที่ว่าชายกับหญิงเป็นมลทินต่อกันในทางประเพณีพรมฯ บรรจย. มีได้ถูกกำหนดขึ้นในพระพุทธศาสนาในช่วงพุทธกาลโดยพระพุทธเจ้าพระองค์นี้เท่านั้น แต่ได้มีความรู้สึกกันมาแล้ว สำหรับผู้อุปถัมภ์ เช่น กรณีของพระมหากัสสปะ ตอนที่ท่านกับนางภัททากาปิตานี ออกบวชอุทิศพระอรหันต์ทั้งหลาย โดยที่ยังไม่ทราบว่าพระพุทธเจ้าเสด็จ อุบัติขึ้นแล้ว ท่านทั้งสองของเดินทางแสวงหาพระอรหันต์ที่ท่านบวชตนอุทิศด้วยกัน มหากัสสปะเดินนำหน้าเหลือบมองดูนางภัททากาปิตานีเดินตามข้างหลัง คิดว่าในองภัททากาปิตานีเป็นสตรีที่มีกำไนชุมพูหวีป เดินตามหลังเรามา เป็นการไม่ดีโดย ทั้งจะมีเครื่องดื่ม ส่องคนนี้ บวช แล้วก็ยังไม่แยกจากกัน กระทำไม่เหมาะสม คนที่คิดไม่ดีจะพึงไปเพิ่มจำนวนคนที่ตกอบาย เราควรจะแยกทางกันความคิดความรู้สึกอย่างนี้ หรือทัศนคติในข้อที่ว่า ชายกับหญิงเป็นมลทินต่อ กันในทางประเพณีพรมฯ ซึ่งมิใช่เป็นเพียงความคิด แต่ได้ปรากฏผลให้เป็นประจักษ์มาแล้วในอดีตกาล เช่น มีเรื่องประภานิจูฟโพธิชาดกแสดงให้เห็นว่าพระโพธิสัตว์กับสตรีคู่บารมี จุดจากพรมโถกมาเกิดในโถกมนุษย์ ได้มาแต่งงานกัน โดยมารดาบิตรของพระโพธิสัตว์จัดการให้ ท่านทั้งสองไม่เคยมีความรู้สึกทางรักใคร่กัน แม้จะมองกันด้วยสายตาที่แสดงออกถึงความรักใคร่ก็ไม่เคย เรื่องเพศสัมพันธ์แม้แต่ฝันก็ไม่เคยฝัน ท่านทั้งสองมีศีลปฏิสุทห์ เมื่อมารดาบิตรถึงแก่กรรมจากไปทั้งสองได้สละทรัพย์สมบัติออกบวชเป็นปริพากษาและปริพาชิกา ไปสร้างอาศรมอยู่ในป่าในรัตน์รัมย์ แสวงหาผลไม้เดี้ยงชี้พ บำเพ็ญสมณธรรมอยู่ ด้วยกันประมาณ ๑๐ ปี ผ่านมาบัดมิได้เกิดขึ้นแก่ท่านทั้งสองเลย มีแต่ความสุขอันเกิดจาก การบวชเท่านั้น ท่อเมื่อนางปริพากามรณภาพจากไป พระโพธิสัตว์จึงเข้าบำเพ็ญสมณธรรม ในป่าหิมพานต์ จึงสำเร็จมานอภิญญาสมบัติ มรณภาพไปเกิดในพรมโถก พระโพธิสัตว์กับภารยา มีได้มีความรู้สึกในทางเป็นสามีภรรยา กัน แต่การที่อยู่ด้วยกัน คงมีความเป็นห่วงเป็นกังวลต่อ กัน หรือโทษต่อ กัน เพราะอยู่ด้วยกัน ตั้งนั้นผ่านมาบัดมิจึงไม่เกิดขึ้น พอตายจากกัน ฝ่ายที่อยู่สามารถบำเพ็ญสมณธรรมจนบังเกิดอภิญญาสมบัติได้

สำหรับกิจกรรมนั้น เพียงคิดถึงสตรีที่ด้วยความกำหนดครรภ์ก็ได้อ้มจากคุณธรรมที่พึงได้แล้วอย่างน้อยก็ไม่เป็นอันประพฤติปฏิบัติ มีตัวอย่างในสมัยพุทธกาลนี้คือกรณีของเจ้าชายศากยะทั้ง ๒ ฝ่าย ๕๐๐ คน ลาการรยาบวชอุทิศพระพุทธเจ้า ตลอดเวลาคิดถึงแต่เจ้าหญิงศากยะภรรยาของตน ไม่เป็นอันปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าจึงนำเข้าไปในป่ามหาวันแล้วแสดงธรรมให้

พงศ์ด้วย ทรงใช้กุศโลบายนั่งฯ ช่วย จึงทำให้พระเจ้าศากยะลำเรี๊ยมราคผลและพระนันทกีมีเรื่องประกูลในคราวที่พระพุทธเจ้าเต็จโปรดพระประมุขราศีครั้งแรก ประทับที่นิโคราธรรมพอดีในวันที่ ๓ เจ้าชายนันทอกิจเชกเจ้าหนูยิงชนบทกัลยาณี พระพุทธเจ้าพร้อมกิจสัมม์เสศีจไปบินทبات ทรงประทานบัตรให้เจ้าชายนันทกีอ ตรัสอวยพรแล้วเสศีจจากอาสนะมีได้ทรงรับบัตรคืน เจ้าชายนันทกีไม่กล้ากราบทูลให้ทรงรับคืน ทรงทำริ พระองค์คงจะรับบัตรคืนที่เชิงบันได ก็ยังไม่ทรงรับคืน เจ้าชายคิดว่า พระองค์คงจะรับคืนที่พระลานหลวง ก็ยังไม่ทรงรับคืน เจ้าชายนันทประสังก์จะเสศีจกลับ แต่ก็ต้องฝืนพระทัยซุ่มบัตรเสศีจตามพระพุทธองค์ ทำริว่า พระพุทธองค์จะทรงรับบัตรคืนที่ทรงนั้นทรงนี้ ด้วยความเคารพในพระพุทธเจ้า ไม่อาจกราบทูลให้ทรงรับบัตรคืน ขณะเสศีจตามพระพุทธเจ้าขอไป เจ้าหนูยิงชนบทกัลยาณี ซึ่งได้ทราบจากนางสนองพระโอะษสูร์ว่า พระพุทธเจ้าทรงพาเจ้าชายนันทอกอกไป พระนางเข้าพระทัยว่าพระพุทธเจ้าจะทรงพาพระนันทจากไป จึงรีบเสศีจไปที่ซ่องพระบัญชร น้ำอัลสุชลนองพระพักตร์กราบทูลสั่งลงมาว่า เศศีจพี่นันทะจะรับเสศีจกลับมา คำสั่งของหนูยิงนั้นเป็นประหนึ่งตกลงไปขวางอยู่กลางพระทัยของเจ้าชายนันท พระพุทธเจ้าไม่ทรงรับบัตรคืน ทรงพาเจ้าชายนันทไปถึงนิโคราธรรม ตรัสตามว่า นันทะขอต้องการจะบวชใหม่ เจ้าชายนันท์ด้วยความเคารพในพระพุทธเจ้าทั้งที่ไม่ต้องการบวชได้ทูลว่าต้องการบวช

ก่อนบวชและหลังบวชใหม่ฯ พระนันทกีมีได้ยินดีประพฤติพระมหาธรรมจารย์จึงได้บอกกับกิจมุทั้งหลายว่าตนไม่ยินดีประพฤติพระมหาธรรมจารย์ ได้แต่คิดถึงคำสั่งของเจ้าหนูยิงชนบทกัลยาณีว่าให้รับเสศีจกลับ พระพุทธเจ้าทราบเรื่องที่ท่านคิดถึงคำของเจ้าหนูยิง นึกถึงที่ไรก็ไม่ยินดีประพฤติพระมหาธรรมจารย์ที่นั้น จะขอลาสิกขากอกไปเป็นคุหัสต์ พระพุทธเจ้าได้ทรงสถาปัตย์ให้พารามันท์ไปถูนางลิงคุณถูกไฟลวกไหม้ด้วยวา หูวิน จมูกแห่งว แล้วพาเหลือขึ้นสวรรค์ขึ้นความดึงดีไปถูนางเทพอัปสร ๕๐๐ นาง แต่ลงทางงามหาที่ติมให้ ตรัสตามพระนันทกว่า นางเทพอัปสรเหล่านี้กับเจ้าหนูยิงชนบทกัลยาณีสยกเที่ยบกันได้ใหม่ พระนันทะจึงทูลว่าเที่ยบไม่ได้ ถ้าเที่ยบความงามของเจ้าหนูยิงชนบทกัลยาณีกับนางเทพอัปสรแล้ว เจ้าหนูยิงก็เหมือนลิงที่ไปเห็นก่อนหน้านี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงรับรองกับพระนันทว่าถ้าตั้งใจประพฤติพระมหาธรรมจารย์ พระองค์จะทรงช่วยให้ได้นางเทพอัปสร พระนันทะได้ตั้งใจประพฤติพระมหาธรรมจารย์เพื่อจะได้นางฟ้า แต่ถูกเพื่อนกิจมุขดีเดียดสีว่า ประพฤติพระมหาธรรมจารย์เพราอย่างได้นางฟ้าเป็นภารยา จึงปลดล็อกตัวไปเจริญสมณธรรมแต่คนเดียวจนถึงเรื่จารหัตผล แล้วไปกราบทูลอกคืนเรื่องที่ประพฤติพระมหาธรรมจารย์แล้วจะได้นางฟ้าเป็นมเหศีต่อพระพุทธเจ้า ซึ่งแสดงให้เห็นอิทธิพลของความยินดีในการนี้ถึงขึ้นยิ่ง ตั้งนั้น สมรริผู้ประทานจะอุปสมบทเป็นกิจมุทั้น ต้องผ่านขั้นตอนการบรรพชาอุปสมบทที่ยุ่งยากและซับซ้อน และใช้เวลานานกว่าจะบรรลุขั้นสูงที่ยากลำบากก่อการเป็นกิจมุทั้น ต้องผ่านขั้นตอนถึง ๔ ขั้น ได้แก่การบรรพชาเป็นสามเณร การเป็นลิกขมานา รักษาศีล ๔

ขอป่างเครื่องครัวเพิ่มอีกอยู่เป็นเวลา ๒ ปี ถ้าทำให้ลูกข้าบทหรือศิลชั้นใดค่างพร้อมในระหว่าง ๒ ปี ต้องสามารถเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด จนกว่าจะครบ ๒ ปี จึงจะสามารถเข้าสู่ชั้นการอุปสมบทได้ และการอุปสมบทนั้นต้องผ่านพิธีการอุปสมบทในสังฆ์ ๒ ฝ่าย คือ เมื่ออุปสมบทในวิกขณีสังฆ์แล้ว ต้องไปเข้าพิธีการอุปสมบทในวิกขณีสังฆ์อีก จึงจะสำเร็จการอุปสมบทเป็นวิกขณี ทั้งนี้ ก็เพื่อทดสอบ ด้านกรองสตอรี่ผู้มีศรัทธามั่นคง มีสัจจะอย่างแท้จริง จึงจะดำเนินอยู่ในธรรมวินัยได้อย่างปลอดภัย และเพราะความสุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลาเตรียมตัว ยาวนานนี้จึงเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้แรงจูงใจในการอุปสมบทเพื่อเป็นวิกขณีลดน้อยลง เรื่อยๆ และโดยเฉพาะอุปชามายหรือปัวตตินีก็ให้การอุปสมบทแก่ลูกขามาได้เพียง ๑ รูปปี เว้นปี วิกขณีผู้เป็นปัวตตินีต้องมีคุณสมบัติสูง เช่น ต้องเป็นผู้บัวเป็นวิกขณีมาแล้วอย่างน้อย ๒ ปีขึ้นไป ต้องได้รับการสมมติหรือการแต่งตั้งจากคณะสังฆ์เดียก่อน จึงจะทำการบวชให้สตรีได้ และเมื่อบวชให้แล้ว ผู้เป็นปัวตตินีหรืออุปชามายจะต้องคงอยู่และอบรมพร้าสสอนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งคู่จะต้องปฏิสัมพันธ์กันอย่างเข้มข้นและการอุปสมบทวิกขณีสำเร็จได้โดยอุปโถสังฆ์ถึงถือว่าเป็นเงื่อนไขในการอุปสมบทวิกขณีนี้ เป็นบทบัญญัติที่ทรงกำหนดด้วยไม่เหมือนลูกข้าบทบัญญัติทั่วไปที่ทรงบัญญัติ สำหรับวิกขุและวิกขณีสังฆ์ ที่ทรงประราภวิกขุหรือวิกขณีกระทำไม่ดีไม่งาม มีผู้กราบทูลแล้วจึงทรงประชุมสังฆ์ สอบสวนได้ความจริงแล้วจึงทรงบัญญัติเป็นลูกข้าบทห้ามประพฤติต่อไป และเนื่องจากครุฑรวม ๔ ประการเป็นข้อเงื่อนไขในการอุปสมบทวิกขณีในพระวินัย คุณสมบัติ ๔ ประการ ของวิกขุผู้ถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้ให้โภชาทแก้วิกขุนี้ คือหนึ่งใน ๔ ประการนั้น ไม่กว่าจะเป็นผู้มีพระราศร ๒๐ หรือเกินกว่าหนึ่งกีตาน วิกขุรูปนั้นต้องไม่เคยถูกดำเนียดหัวหรือล่างละเมิดครุฑรวมทั้ง ๔ ประการอีกตัวอย่าง ข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้วิกขณีไม่แพร่หลายเหมือนพุทธบริษัทเหล่าอื่น

ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๕๖๐ เป็นต้นมา กิจธุณีสังฆ์ถาวรทในເກະລັງກາໄດ້ເລື່ອມໂກຮນແລະສູງລື້ນໄປເມື່ອກັ້ມຕຣີຢ່ໂຈພະຍິນຄູ່ມີພາກອີນເຕີມໄດ້ຮູກຮານແລະຢືນດັບກອງເກະລັງກາ ຕ່ອມາ พ.ศ. ๒๕๖๒ ເມື່ອພຣະເຈົ້າວິຊັບພາຫຼຸພາຍາມຮ້ອງຝຶນພຣະພູທະສາສນາຂຶ້ນມາ ໄດ້ອາຮານນາກິກຸ່ງສົງມືຈາກສຍາມປະເທດແລະປະເທດພນ່າໄປໜ່ວຍຝຶນຝູ ແຕ່ຫາກິກຸ່ງສົງມືທີ່ຈະມາຝຶນພູກິກຸ່ງສົງມືສົ້ນມາໄມ້ໄດ້ ໃນປະເທດທີ່ນັບຄືພູທະສາສນາແບບເດົວວາທ ອື່ອປະເທດໄທຍ ພນ່າ ມອງ ກີ່ໄມ່ເຄຍມືກິກຸ່ງສົງມືມາກ່ອນ ຈຶ່ງໄມ່ສາມາດຈະຮ້ອງຝຶນກິກຸ່ງສົງມືຂຶ້ນມາອີກໄດ້ ປະເທດພນ່າແມ້ຈະອ້າງວ່າສູງຮຽນກົມືອປະເທດພນ່າຕອນລ່າງມີກິກຸ່ງສົງມືເກີດຂຶ້ນຕັ້ງແຕ່ສົມຍພຣະເຈົ້າໂສກນທ່າງໆ ກີ່ໄມ້ມີໜັດສູານັດເຈນວ່າກິກຸ່ງສົງມືດື່ນຕ່ອແລະສູງໄປຕັ້ງແຕ່ເມື່ອໄດ ຄໍາວ່າກິກຸ່ງສົງມືໃນບັນທຶກພນ່າກໍໄມ້ໄດ້ໜ້າຍຄື້ນັກບວກສຕຣີພນ່າ ແນ່ໃນອົດຕ ຮັສູບາລພນ່າຈະພູຍາມຮ້ອງຝຶນກິກຸ່ງສົງມືແຕ່ກີ່ໄມ້ສໍາເລົາເພຣະຫາກິກຸ່ງສົງມືເດົວວາທດັ່ງເຄີມມາເປັນອຸປ່ນມາຍົງກວ່າໃຫ້ສຕຣີໄມ້ໄດ້ ໃນປະເທດພນ່າມີກລຸ່ມສຕຣີຫຼືຮ້ອງອຸປາລືກາອອກຈາກເວົ້ອນໄປບົງລັບຕິດຮຽນຕາມສຳນັກຕ່າງໆ ທີ່ຕັ້ງອູ້ເປັນເອກເທັນບ້າງ

ลัมกังของพระภิกษุสังฆบัง มีจำนวนมาก เรียกตัวเองว่า 'ติดชิน' คืออุบัติการรักษาศีล ๕ ศีล ๙ ศีล ๑๐ หรือศีลของสามเณร แต่ไม่ใช่สามเณรหรือภิกษุณี

ในครีดังกา พ.ศ. ๒๕๔๔ ระหว่างที่อังกฤษปกครองครีดังกาอยู่ชั่งพยายามเปลี่ยนชาวลังกาให้หันไปนับถือศาสนาคริสต์ โดยใช้การอพยพชาวลังกาให้มีอุบัติการรักษาศีล ๕ ศีล ๙ ศีล ๑๐ หรือศีลของสามเณร แต่ไม่ใช่สามเณรหรือภิกษุณี เป็นอนาคต ซึ่งปฏิบัติตนเป็นอนาคต ริบคือผู้ไม่มีครอบครัว มีชื่อภาษาหลังว่าอนาคต ริบคือชื่อว่าธรรมป่า蒼 ได้พยายามเรียกร้องและรื้อฟื้นให้มีภิกษุณีและสามเณรขึ้นในลังกาต่อมหาสังฆสมาคมเพื่อต้องการรื้อฟื้นและจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนาให้มีกำลังเข้มแข็งขึ้นมาต่อสู้กับการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของพวกมิชชันนารีจากโปรตุเกสและอังกฤษขณะนั้น แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะมหาสังฆสมาคมของครีดังกาไม่เห็นด้วยโดยข้างต่อหน้าว่าอุปสมบทภิกษุณีเป็นไปไม่ได้ "พระภิกษุบัญญัติ" แม้อนาคต ริบคือการรักษาศีล ๕ ศีล ๙ ศีล ๑๐ จะหันเหลือกเพื่อประโยชน์ขององค์กรพระพุทธศาสนาและเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมเผยแพร่พุทธศาสนาและเพื่อช่วยกันบูรณะภพพุทธศาสนาเป็นต้นก็ตาม มหาสังฆสมาคมกล่าวว่าการอุปสมบทภิกษุณีเป็นเรื่องของธรรมดินัย เมื่อไม่มีภิกษุณีผู้ใดเป็นปัจจตุรนี้แล้วพระภิกษุสังฆมีไม่สามารถอุปสมบทภิกษุณีให้ได้ เรื่องก็เงียบไป จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๕๔๖ (ค.ศ. ๑๙๐๓) จึงเกิดกลุ่มศรีทศศีลมาตาขึ้น มีแคเชอร์วิน เดอ อัลวิส คุณติเลเกเป็นผู้ให้กำเนิดโดยตีบต่อมากาติดชินในพม่า แต่แม้กระนั้น ทศศีลมาตาไม่ใช่ภิกษุณี เพราะไม่ได้ผ่านการอุปสมบทเป็นภิกษุณี

ต่อมา การบัวภิกษุณีในครีดังกา กลุ่มทศศีลมาตาด้วยแรงสนับสนุนของขบวนการลิทธิมนุษยชนและกลุ่มลิทธิสตรีหรือสตรีนิยมจากประเทศตะวันตกได้เรียกร้องต่อมหาสังฆสมาคมของครีดังกา ทำให้ภิกษุสังฆครีดังการะดับผู้นำแทบทั้งกัน นั้นก็คือเกิดมีพระสงฆ์กลุ่มนี้เรียกว่าพระภิกษุสังฆหัวก้าวหน้าหรือหัวใหม่ เห็นว่าสมควรสนับสนุนให้มีการบัวภิกษุณี เจริญขึ้นตามความพยายามของอนาคต ธรรมป่า蒼 และกลุ่มชาวพุทธสมัยใหม่นำโดยนักวิชาการมาราภัตหัวก้าวหน้าพยายามตีความพระไตรปิฎกว่า "ภิกษุสังฆมีเดร瓦ทในปัจจุบันสามารถอุปสมบทภิกษุณีขึ้นมาได้" จึงได้สนับสนุนให้จัดการอุปสมบททศศีลมาตาเป็นภิกษุณีขึ้นมา โดยการบัวที่เป็นแบบนานาชาติ และนานานิภัยในต่างประเทศและในครีดังกาปัจจุบัน ซึ่งก็กล้ายเป็นปัญหาของคณะสงฆ์ครีดังกาอยู่ในขณะนี้ และขณะเดียวกัน คณะสงฆ์ส่วนใหญ่โดยทางการที่ไม่เห็นด้วย แม้ในประเทศไทย กลุ่มลิทธิสตรีก็ได้พยายามเรียกร้องลิทธิทางศาสนาในการบัวที่เป็นภิกษุณี และการรับรองสถานภาพนักบัวสตรีทางกฎหมายโดยได้ยื่นเรื่องนี้ให้รัฐบาลและคณะสงฆ์แก่ปัญหาต่อไปซึ่งยังเป็นปัญหาของทุกฝ่ายและไม่มีการพิจารณาหาคำตอบที่ชัดเจนเป็นทางออกอยู่ขณะนี้

เนื่องจากมหาสังฆสมาคมเดร瓦ทในครีดังกาไม่ยอมรับภิกษุณีที่มาจากกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยอมรับในแบบนานาชาติและนานานิภัยนี้ว่าเป็นภิกษุณีถูกต้องตามพุทธบัญญัติความแบบเดร瓦ท และถือ

ว่าการอุปสมบทนั้นเป็นโมฆะ สถานภาพจึงไม่อาจมีวินัยและกฏหมายรองรับได้ จึงเกิดปัญหารับรองสถานะภิกษุณีเหล่านี้ว่าจะต้องอยู่อย่างไร ได้มีผู้เรียกภิกษุณีกลุ่มนี้ว่าภิกษุณีนานาชาติบ้าง ภิกษุณีนานานิกายบ้าง ภิกษุณีพันทางบ้าง ภิกษุณีการเมืองบ้าง รวมทั้งเรียกว่าภิกษุณีสิทธิสตรีบ้าง

เหตุผลที่มหัสังฆสมานคอมมิชชัน คือ การอุปสมบทภิกษุณีที่ดำเนินการมาข้างว่าเป็นภิกษุณีเดร瓦ทันน์เป็นโมฆะ เพราะภิกษุณีที่บวชให้นั้นไม่ใช่เดรวาทโดยตรง แต่เป็นภิกษุณีสังฆฝ่ายมหาayan ร่วมกันบวชให้ ครุฑารมที่ทรงประทานให้ภิกษุบวชให้ภิกษุณีนั้น หมายถึงภิกษุสังฆตั้งเดิมหรือเดรวาทที่ลีบเข้าส่ายมาจากการพะพุทธเจ้าโดยตรงซึ่งปฏิบัติธรรมวินัยที่เคร่งครัด ไม่ตัดหอนลิกขานบทโดย ยึดถือตามติที่ประชุมภิกษุสังฆในสังคายนาครั้งที่ ๑ อย่างเสมอต้นเสมอปลายหรืออย่างตรงไปตรงมาตามตัวอักษร การบวชร่วมตัวยังสังฆมหาayan นั้นเป็นนานานิกายและนานาสังฆัส ซึ่งเนื่องมาจากการสังฆที่มีข้อวัตรปฏิบัติแตกต่างกัน แม้ในสมัยพุทธกาลจะยังไม่มีการแบ่งแยกนิกาย แต่ภิกษุสังฆตั้งเดิมที่มีการประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันเป็นนานาสังฆานานานิกาย บางกลุ่มเคร่งครัดอย่างเดิม บางกลุ่มปฏิบัติบ่อหอย่อน ทำให้เกิดการรังเกียจกันที่จะร่วมสังฆกรรม ในอุโบสถและอุปสมบทกรรม เป็นต้น ทำให้เกิดความเห็นและการปฏิบัติแตกแยกในทางธรรมวินัย ซึ่งเป็นเหตุให้แตกแยกนิกายตามมา มหาสังฆสมานคอมมิชชันยังปฏิบัติในพระไตรปิฎกภาษาบาลีของฝ่ายเดรวาทเป็นหลักเกณฑ์ มาตรฐานตัดสินว่าถูกผิดหรือเคร่งครัดหรือบ่อหอย่อน ในพระไตรปิฎกบาลีไม่มีบทบัญญัติใดอนุญาตให้ภิกษุสังฆอุปสมบทภิกษุณีได้มีภิกษุณีสังฆสัญลัคนไปแล้ว

มหาสังฆสมานคอมมิชชันเห็นว่า การข้างว่าการบวชภิกษุณีจึงแบบหมายกลุ่มแรกบวชโดยภิกษุณีที่ออกจากลังกาและวินัยที่ภิกษุณีมีหมายแบบจึงยึดถือปฏิบัติเป็นฉบับของนิกายธรรม-คุปตะซึ่งเป็นเดรวาทสาขาหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งนำโดยเทวสรารภิกษุณีกับคณะอีก ๙ รูป ไปบวชให้สตรีจีนและภิกษุณีจีนกีลีบตั่งมาจันบัวจุบันเป็นภิกษุณีเดรวาทันนั้นฟังไม่เข็ม พระภิกษุณีจีนตั้งกล่าวนั้นได้กล่าวเป็นภิกษุณีนิกายมหาayan มีข้อวัตรปฏิบัติเป็นหมายนานาเป็นเดลันบันเป็นพันปีแล้ว ไม่ใช่เป็นภิกษุณีเดรวาทอย่างเดิมซึ่งต่างไปจากภิกษุณีลังกาเดรวาทอย่างแน่นอนแล้ว และภิกษุณีจีนเหล่านั้นก็ได้ถือว่าตนเป็นภิกษุณีฝ่ายมหาayan ไม่ใช่เดรวาท แล้ว ซึ่งฝ่ายตนเป็นฝ่ายหมายมีศีลวัตรปฏิบัติแตกต่างไปแล้ว โดยเฉพาะเรื่องการปฏิบัติพระวินัยนั้น ทางฝ่ายหมายมีการแก้ไขและตัดหอนลิกขานบทบัญญัติของภิกษุและภิกษุณีโดยการยึดหลักธรรมและวินัยที่ประมวลมานานิกายต่างๆ นำศีลพระโพธิสัตว์ซึ่งไม่มีในพระไตรปิฎกที่เป็นของตัวเดิมลีบทอดมาจากการพะพุทธเจ้าโดยตรงเหมือนเดรวาทมาเป็นข้อปฏิบัติและฝ่ายหมายใช้ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาธรรมวินัยและได้ยกเรื่องพระโพธิสัตว์หรือศีลของพระโพธิสัตว์ให้สำคัญกว่าพระวินัยจากปฏิโมกข์โดยยกอุดมคติพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็น

เรื่องสร้างขึ้นใหม่หตั้งพุทธศตวรรษที่ ๖ ว่าเป็นวินัยบัญญัติสูงสุด อนึ่ง การบรรยายตามอุดมคติ หมายความนั่งพุทธภูมิ แต่การบรรยายเดร瓦ทมุ่งอรหันต์สาวกภูมิ แนวคิดและการปฏิบัติอย่างนี้เป็นเรื่องที่ทางมหายานได้พัฒนาขึ้นมาภายหลังพุทธกาล เช่น มหา yan ถูตร หรือ ไวนุลดยสูตร เป็นต้น

ดังนั้น กิกขุนี่และกิกขุฝ่ายมหายานจึงถอนสิกขานทบทางอย่างในพระปัตโมกข์ออกเสีย โดยอ้างว่าเพื่อความสะดวกในการโปรดstrarพัตว์และเป็นมหาอุบายนมหาทานศีลพระโพธิสัตว์ แต่ฝ่ายเดร瓦ทไม่ยอมรับการถอนสิกขานทโดยเด็ดขาด ฝ่ายมหายานทำการอุปสมบท กิกขุนี่ต้องฝ่ากันพิชี ๓ ขั้นตอน คือขั้นตอนที่ ๑ บวชเป็นสามเณร ขั้นตอนที่ ๒ บวชเป็น กิกขุนี่ ขั้นตอนที่ ๓ บวชมหาทานศีลพระโพธิสัตว์ ขั้นที่ ๓ นี้เรียกว่าสำคัญที่สุด ซึ่งอยู่นอก วิธีอุปสมบทของฝ่ายเดร瓦ท และเนื่องจากถือหลักการว่าถอนสิกขานทในปัตโมกข์ได้ ฝ่าย มหายานจึงยึดหยุ่นข้อปฏิบัติต่างๆ ได้ตามสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขต่างๆ เพราะไม่ถือศีล พระโพธิสัตว์สำคัญกว่าสิกขานทในปัตโมกข์ กิกขุและกิกขุนี่จึงมหายานจึงปรับตัวเข้าหา สถานการณ์ได้เสมอ เช่น ในเกาดีและญี่ปุ่น กิกขุมหายานสามารถมีภาระได้ ตั่งสูราได้ ฉันอาหารในเวลาวิถีได้ แสดงอิทธิปักษีหาริย์ต่างๆได้ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเครื่องนุ่งห่ม ได้ จนถึงขั้นพระกิกขุแต่งกายอย่างชาวอาษฎาตัวลงเป็นเพียงศานาจารย์ ผู้นำพิธีกรรม ต่างๆ ทางศานาจารย์ได้ เป็นต้น แต่ฝ่ายเดร瓦ททำไม่ได้

กลุ่มสิทธิสตรีได้แสดงทัศนะว่าในทางการศึกษาและการฝึกอบรมในทางศานาใน สังคมไทยยังมีความไม่เสมอภาคระหว่างสตรีและบุรุษอย่างเห็นได้ชัดเจนหลายเรื่อง โดยเฉพาะทางด้านสิทธิทางคิมญาณหรือทางศานา เนื่องจากพระพุทธศานาเป็นสุนแสและ เสาหลักของสังคมไทยมาแต่โบราณกาล จึงเกิดประเพณีการบวชเรียนชั่งกีติให้เฉพาะฝ่าย ชายเท่านั้นที่ได้รับโอกาสตั้งกล่าวนี้ สถานที่อบรมประชาน เช่น วัดวาอารามและสถาบัน ต่างๆ กีติมีสำหรับผู้ชายชั่งกีติมีอยู่ทั่วประเทศ การศึกษาของกิกขุสามเณรที่ได้ใช้บูรณะนที่ เป็นเงินภาษีของประชาชนทุกเพศแต่กีติไม่เกือบกูณไปถึงฝ่ายสตรี แม้แต่การตามลิทธิทาง ราชการเพื่อไปประกอบศานกิจ เช่นการอุปสมบท ชารชาการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจผู้ชาย มีสิทธิได้รับการอนุญาตตามกฎหมายที่จะได้อุปสมบทให้เป็นเวลา ๓ เดือน แต่สตรีไม่มีสิทธิที่ จะได้โอกาสอย่างนั้น แม้แต่จะตามไปปฏิบัติธรรมเป็นช่วงสั้นๆ ก็ต้องถูกปฏิบัติ สถานที่ไปปฏิบัติ ธรรมที่ปลดด้วยสำหรับสตรีกีติหาได้ยากและมีน้อย คุณภาพทางศานาจารย์ที่จะฝึกอบรม ศตวรรษโดยตรงกีติมีน้อย ไม่สมดุล และไม่เป็นการสมควรหรือสอดคล้องกับเพศสตรีที่จะยึดถือ เอก รูปแบบของพระกิกขุสงฆ์มาเป็นกิจกิจของผู้หญิงทั่วไปซึ่งเป็นการยาก สมควรที่จะมี นักบวชฝ่ายสตรีที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตพรมจารย์ สอดคล้องกับเพศมาเป็นกิจกิจของ ผู้หญิงต่อไป แม้จะมีการตีความกฎหมายเกี่ยวกับสถานภาพแม่ชีไทยว่าเป็นนักบวชศตวรร

หรือไม่และการผลักดันสถาบันแม่ชีไทยให้มีสถานศึกษาชั้นสูง ถึงจะได้รับการสนับสนุนจากพระภูริษัทผู้ใหญ่แต่การให้การสนับสนุนด้วยงบประมาณและทรัพยากรก็มีน้อย ไม่ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลสนใจสนับสนุนการพัฒนาสตรีผู้ที่อยู่อาศัย เป็นการไม่เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยให้การสนับสนุนการศึกษาแก่สตรีไทย โดยเฉพาะการศึกษาที่นำพุทธธรรมลงสู่วิชาการทางโลก เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นสัมมาทิฐิชั้นจำเป็นทั้งสตรีและบุรุษ โดยเฉพาะเยาวชนสตรีจากครอบครัวที่ยากจนในชนบทและต้อยโอกาสในเมือง เพื่อเป็นทางสู่การพัฒนาตนให้พั่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเชิดชูธรรมไ古ชั่งพระพุทธศาสนาที่มีโอกาสเฉพาะบุรุษเท่านั้น ยิ่งปัจจุบัน เยาวชนชายไทยสนใจการบวชหันน้อยลง ถูกสิ่งเป็นพิษมอมแมมีแต่ความสูญเสียตัวเอง สูญเสียครอบครัวและสังคมชั้นจำเป็นจะต้องช่วยกันกู้สังคมไทยให้กลับคืนมาสู่สังคมแห่งความเป็นไทย แต่สภาพเรื่องนี้ก็ไม่ได้เปิดช่องให้เยาวชนสตรีได้บัวชเป็นล้านเณรหรือภิกษุณีแทรกตัวเข้ามาได้โดยอัตโนมัติเข่นเดียวกับเยาวชนชาย เพื่อเข้ามารับการะ ชูรณะทางศาสนาให้มั่นคงยั่งยืนต่อไป ชั่งเนื่องมาจากความขาดนักบวชสตรี เมื่อสตรีมีส่วนร่วมทางศาสนาแน่น้อย ขาดโอกาสการเรียนรู้และปฏิบัติตนให้เป็นองค์ประภาคบดีดของศาสนาได้แล้ว ภาระ ชูรณะพระศาสนาที่ถูกปล่อยวาง เกิดขึ้นอย่างระหะร่างเพศบริพชิตกับคฤหัสด์และขาดพุทธบริษัทตี้ ทำให้พระศาสนาอ่อนแอกชั่งนับวันแต่จะเสื่อมโทรมดอย่างไรจากสังคมมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น การช่วยสนับสนุนให้สตรีได้มีส่วนเข้ามารับผิดชอบภาระ ชูรณะทางศาสนาอันจะนำสังคมไปสู่ความสงบสุขร่วมยืนเป็นความจำเป็นและสำคัญยิ่งขึ้นทุกขณะ

แต่อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์วิกฤตของโลกและของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันแม้จะมีทัศนะและข้อเสนอที่แตกต่างกันและยึดถือในเรื่องที่วินิจฉัยและตัดสินพระธรรมวินัยที่แตกต่างกัน ชั่งได้นำไปสู่ความแตกแยกทางความเห็นและการปฏิบัติ จนเป็นนิเกียร์ต่างๆ ดังกล่าวแต่จุดมุ่งหมายสูงสุดของแต่ละนิกาย ก็คือการหลุดพ้นที่อยู่เหนือความแตกต่างและความยึดถือทั้งปวง ดังนั้น การเสนอทางออกของความเรียกร้องล้วนแต่ตั้งอยู่บนความประนโนดาตีต่อพระพุทธศาสนา ที่ไม่เป็นการ “วิวัฒ” แต่เป็นทางออกที่น่าจะเป็นประโยชน์แก่กูดแก่พระศาสนาและสังคมโลกชั่งเป็นผลดีต่อทุกฝ่ายว่าทำอย่างไร จะให้สตรีได้เป็นนักบวชและพระภารมวินัยก็ไม่เดียวหาย จึงน่าจะอยู่ที่พุทธบริษัท ๔ ลพบุรีสูงสินะและหันหน้าเข้าบริษัทารีอุกกาภิวัตน์ ชั่งไม่มีวันที่จะถอยหลังกลับคืนอีกแล้ว ให้พุทธบริษัททุกฝ่ายได้มีโอกาสเข้าสู่ศาสนาของตนอย่างภาคภูมิใจถึงจะไม่ใช่รูปแบบของนักบวชอย่างเดิม แต่เป็นบริพชิตสตรีอย่างใหม่ในรูปแบบหรือรูปแบบใหม่ ที่สามารถปฏิบัติธรรมพัฒนาตนจนถึงที่สุด และช่วยเหลือน้ำพากิจกรรมทางสังคมไปได้อย่างคล่องตัวชั่งไม่ติดตันอยู่กับกฎระเบียบและวินัย

บางข้อที่แข็งทื่อไว้ความหมายต่อพระมหาธรรมย์ในยุคใหม่นี้แล้ว ซึ่งข้อปฏิบัติที่ยึดถือนั้นควรจะเป็นข้อที่สนับสนุนตนและสังคมให้พัฒนาไปสู่ความคิดแห่งพระมหาธรรมย์และสังคมไทยโดยตรง ๑

ภาคผนวก

ความเห็นของบุคคลทั่งๆ

ศาสตราจารย์พิเศษ จันทร์ ทองประเสริฐ
ราชบัณฑิตยสถาน
(สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ เดือนธันวาคม ๒๕๕๑)

การสืบก่อภิกขุณีสงฆ์ธรรม

ภิกขุณีตามคัมภีร์ของฝ่ายธรรมนั้นน่าจะขาดตอนลงตั้งแต่สังคายนาครั้งที่ ๔ เพาะครั้งที่ ๓ นั้นยังปรากฏในอรหणกถาว่าพระมหินทเดระได้ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่เกาลังกาแล้วแนะนำให้พระเจ้าเทวนั้นปิยติสสหูดขอภิกขุณีจากพระเจ้าอโศกมหาราชเพื่อไปบวชให้กุลธิดาชาวลังกา พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระนางสังฆมิตตาเดรี พร้อมด้วยคณะภิกขุณีไปที่เกาลังกาและได้ให้การอุปสมบทแด่พระนางอนุพัพร้อมด้วยบริวารจำนวน ๔๐๐ คน แต่ที่ขาดตอนจริงๆน่าจะเป็นหลังสังคายนาครั้งที่ ๔

การสืบต่อหรือรื้อฟื้นภิกขุณีสงฆ์ขึ้นมาอีก ได้หรือไม่ ต้องศูนย์พระวินัยบัญญัติหรือพุทธบัญญัติว่า การบวชภิกขุณีจะต้องสำเร็จกัญชงช์ ๒ ฝ่าย

คือภิกขุณีสงฆ์บวชให้แล้วก็มาเข้าพิธีอุปสมบทในภิกขุณีอีกเป็นครั้งที่ ๒ จึงจะเป็นการอุปสมบทที่ถูกต้อง ส่วนเงื่อนไขของบุคคลหรือศศรีผู้ประสังค์ จะเข้าสู่ความเป็นภิกขุณีนั้นก็มีแจ่มแจ้งแล้วในพระวินัย ว่าบุคคลเข่นใจบวชได้ ครบวชไม่ได้ บุคคลห้ามบรรพชาอุปสมบทมีกี่จำพวกขั้นแจ้งแล้ว คงไม่เป็นปัญหาอะไร แต่ขั้นตอนการบวชภิกขุณีจากสามเณรเป็นสิกขามานาและการเข้าสู่ภิกขุณีภาวะนั้นค่อนข้างจะเคร่งครัดมาก ผู้ไม่มีศรัทธาจริงและเข้มแข็งพอกาจจะมีปัญหาได้ แม้แต่การปฏิบัติตามคุณธรรม ๙ ประการก็ไม่ใช่ง่าย ภิกขุณีจะต้องตั้งใจจริงจังจะอยู่รอด

การบวชภิกขุณีในสมัยนี้ก็ไม่มีคราห์มหรือขั้นตอนของอะไร แม้ทางถรร瓦ทในศรีลังกา ภิกขุณีจะขาดตอนแล้ว แต่ฝ่ายมหาayanทางประเทศจีนประเทศเกาหลี ประเทศเวียดนาม ก็ยังสืบต่อมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ การบวชเป็นภิกขุหรือภิกขุณีขึ้นอยู่กับศรัทธาและความตั้งใจของแต่ละบุคคล ควรสนใจจะนับถือนิกายไหน พระพุทธศาสนาที่เปิดกว้างให้สิริธรรมอยู่แล้ว การบรรลุธรรมไม่ได้ติดอยู่กับนิกายขอให้ผู้บวชนั้นปฏิบัติจริง ทำจริง ก็จะได้รับผลดีจริง

ประเทศไทยให้เสรีภาพในทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาลนานมาแล้ว การบวชภิกขุณีไม่มีคราวไม่ได้ ภิกขุณีสงฆ์ยังมีอยู่บ่อยครั้งแต่คราวจะมีสังกัด เช่นบวชมาจากได้หัวน ก็สังกัดฝ่ายมหายาน บวชมาจากศรีลังกา ก็จะเป็นธรรมาก แต่ปัญหาที่มีอยู่คือภิกขุณีประเทศศรีลังกาปัจจุบันไปบวชมาจากได้หัวนแล้วตอนนี้มาบวชภิกขุณีกันเองแล้ว หมายความว่าเป็นภิกขุณีธรรมาก อย่างนี้น่าคิด เพราะไม่

ตรงไปตรงมา พุทธศาสนาชนชาติไทยยินดีต้อนรับผู้ปฏิบัติศีลปฏิบัติชอบอยู่แล้ว ยิ่งเป็นนักบวชชาวไทยยิ่งครบทรา แต่ให้ความอุปถัมภ์ จึงไม่น่าจะมีการเรียกร้องอะไร การยอมรับหรือไม่ก็ต้องพิสูจน์ ๑

ศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ เดือนมกราคม ๒๕๕๑)

ความเห็นไปได้ในการอุปสมบทเย็นกิกขุณีในสังคมไทย

ตามที่มีผู้หญิงไทยไปบวชเป็นสามเณรที่ศรีลังกาแล้วมาพำนยานเรียกร้องสิทธิ์ในสังคมไทยให้ยอมรับสถานภาพเป็นนักบวชเกราธาตน์นั้น ผู้คิดว่าถ้าเมืองไทยทำแบบลังกา แม้จะมีคนยอมรับมากขึ้น แต่ถ้าคนจะสังฆ์ไทยไม่ยอมรับ จะมีพระไปก้าบภาษีให้ใหม่ ปัญหาคือว่าถ้ามีพระไปทำแบบนั้นแล้ว คนจะสังฆ์จะดำเนินการอย่างไร ถือว่าผิดใหม่ แล้วถ้าออกอย่างหนึ่งคือ รัฐบาลถือว่าผิดคนจะสังฆ์อยู่ ประเทศไทยของเรานี้โดยเฉพาะมีมหาวิทยาลัยสังฆ์ คงยังต้องฟังมากขึ้น ปัญหาคือไปก็คือว่าถ้าสถาบันอย่างมหาวิทยาลัยสังฆ์เกิดไปรับเลี้ยงเงินก็คงต้องไปมีวิธีจัดการว่าถ้าประเทศไทยจะรับโดยถือว่ามีสถาบันสังฆ์รับเงินนี้ รัฐบาลจะยอมฟังมหาวิทยาลัยสังฆ์

หรือเปล่า เพราะมหาวิทยาลัยสังฆ์มี ๒ แห่ง คงไม่ได้รับทั้งสองแห่งหรือ... แล้วก็ทางฝ่ายบริหารของคณะสังฆ์ไทยจะรับได้ไหม เพราะปัญหานี้ทำให้เกิดก็ได้แต่บ้านเมืองเข้าก็ต้องฟังฝ่ายศาสนา ถ้าฝ่ายศาสนาไม่โอนเงินไป ก็คงเกิดไม่ได้ คือ เกิดมาหรือมีคนบวชมากขึ้น ก็ไม่เหมือนของเดิม คือว่าไม่ใช่เกรวะ ส่วนจะเป็นมหาyanให้มีไม่สนใจ แต่ถ้าตามว่าเป็นนิกายอะไรก็ตอบได้เลยว่าคงเป็นนิกายมหาyan เพราะเราถือว่า ไปบวชจากลังกา ลังกามาจากใต้หวัน ซึ่งเราไปรับด้วยเกรวะนี่ ก็ต้องถามว่าแล้วพระมหาyanที่ใต้หวันจะยอมรับว่าตนเองเป็นเกรวะใหม่...ถ้าตัวบวชแล้วคนบวชให้เป็นเกรวะทั้งต้องเป็นเกรวะด้วย ใช่ไหม...แล้วจะยอมหรือเปล่า

ในเมืองไทยคงจะมีปัญหามาก แต่ว่าก็คงมีคนมาผูกต้นสูนทางสังคมสิทธิ์สตรีบังกะรีบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องนอกประเด็นศาสนา ทางฝ่ายศาสนาจะต้องยึดมั่นไว้ว่าเรื่องทางศาสนาไม่เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย มันไม่เกี่ยว รับหรือไม่รับมันไม่เกี่ยวว่าเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย แต่รับหรือไม่รับด้วยความคิดว่ามันขาดตอนหรือไม่ขาดตอน พระพุทธเจ้าอนุญาตบวช กิกขุณี แต่ว่าก็มีเงื่อนไขไว้ถ้าเงื่อนไขไม่ครบเครื่องจะไปทำแทนได้ คือ ถ้าพระพุทธเจ้าอยู่เริ่ม หรือเลิกเมื่อไรก็ได้ คือพระองค์เป็นเจ้าของ แต่นี่คือถ้ายัง ๆ คนปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ไม่ครบเครื่องก็แล้วไปบอกว่าปฏิบัติตามพระองค์ ต้องกินใจฉัยເຂາເຂົງ คือคิดอย่างมหาyanที่แก่บ้างอย่างได้ เราเป็นเกรวะแต่ก็ไม่ต้องไปห้ามเข้า ถ้าคุณบวชไม่ได้นะ แต่คุณบวชมหาyanแล้วมาข้างสิทธิ์ว่าเป็นเกรวะขอกลถามว่าถ้าไปบวชมหาyanแล้วเป็นเกรวะ พระเมืองไทยเป็นเกรวะใช่หรือไม่ ที่ทำกันอยู่นี่ เพราะว่าอย่างให้คนยอมรับใช่หรือไม่ ถ้าบวชแล้วบอกว่าเป็นมหาyanอย่างนี้ไม่มีใครว่าอะไรเลย เพราะว่าเท่าที่ฟังมากการบวชนี้ไม่ได้อยากบวชเป็นกิกขุณีหรือ ก็อย่างบวชเป็นเกรวะมากกว่าเพื่อ

จะให้เป็นที่ยอมรับในเมืองไทย เจตนาจริง ๆ ไม่ได้
อย่างเป็นกิจชุณี่ แต่อย่างเป็นเกรว่าที่ไม่ได้ห้ามอยู่
แล้ว บัวชาก็บัวช้าไป หรือรัฐบาลต้องเป็นคนคิด
คด้าย ๆ ว่ารัฐบาลของว่าเจ้าจะตอนนี้ ถ้าสมมุติว่า
จะบัวชาก็ต้องทำตามกระบวนการของสมัยพุทธกาล
ทุกอย่าง ว่ากันตามพระไตรปิฎกเกรว่าเหลย แล้วก็
ให้คณะสังฆัญและอย่างในสมัยพุทธกาล ก็คือว่าให้
ครบ ๔ พุทธบริษัทเหลย จะทำให้ถูกก็ต้องทำอย่าง
นั้น ไม่ใช่ว่าตั้งสำนักมาเป็นสำนักของใคร ถ้าเป็น
อย่างนั้นก็ต้องปล่อยไป เหมือนสันติอโศก แต่ถ้า
รัฐบาลจะรับรองหรือคณะสังฆจะรับรอง ก็ต้องมี
มาตรฐาน จดทะเบียนให้ถูกต้องไปเลย ว่าใครชื่นกับ
ใครมีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง การบัวชาก็ต้อง
เกี่ยวข้อง เพราะว่าพุทธศาสนาของไทยเกี่ยวตัวกับ
พระวินัยและกฎหมายบ้านเมือง

การเปลี่ยนประจำเดือนส่วนตัวมาอ้างเรื่องสิทธิสตรี

ແລ້ວຈະງານ ທີ່ມີຜູ້ພໍາພາຍານບວກສົກມູນື່ອຢູ່ນີ້ ດ້ວຍ
ຕ້ອງການບວກຈະງານ ເມື່ອເດືອນວາທີ່ໄດ້ແລ້ວຈະນີ້ໄດ້ ແຕ່ທີ່ຄຸນໄມ່ບວກທີ່ໄດ້ຫວັນ
ໄປແລ້ວຈະນີ້ໄດ້ຫວັນກີ່ໄດ້ ແຕ່ທີ່ຄຸນໄມ່ບວກທີ່ໄດ້ຫວັນ
ແລ້ວ ມາບວັນທີ່ຄວືລັງກາເພື່ອອະໄໄ ກີ່ເພື່ອເຮັດວຽກ
ສະຖານັກພາບເດືອນວາທີ່ໃໝ່ຫຼືອ ເພຣະກ່າວຄຸນໄທຍ່ມີ
ຄວາມຮູ້ຕື່ກ່າວການບວກຈະນີ້ຕ້ອງບວກທາມຫຼັກການເປັນເດືອນ
ວາທີ່ ແຕ່ຄຸນເຮັດວຽກຮັບອະຈົງຈະງານແລ້ວກີ່ໄມ່ໃໝ່ອຍາກເປັນ
ກົກມູນື່ຫຽວຂອງ ອຍາກເປັນເດືອນວາທີ່ ອຍາກເປັນອຳປານນີ້ນ
ກີ່ຄື່ອຍາກເປັນເດືອນວາທີ່ ດ້ວຍອາກເປັນເດືອນວາທນະໜີ້
ບວກທີ່ໄດ້ຫວັນແລ້ວ ທໍາໄນ້ຕ້ອງມາບວກທີ່ລັງກາເຊີ້ກ່າວ
ແລ້ວລັງກາກີ່ໄປຂ້າງວ່າມາຈາກໄດ້ຫວັນ ທໍາໄນ້ໄມ່ບວກທີ່
ໄດ້ຫວັນ ກີ່ເພຣະກ່າວບວກແລ້ວລັກລັກເປັນມາຍານໃໝ່ຫຼຸມ
ຈະເຂົາຄວາມເປັນລັງກາທີ່ງ່ມັນເກີ່ມວ້ອງກັບເດືອນວາທີ່
ມາຂ້າງ ແລ້ວເວລາມາຍູ່ໃນນີ້ກີ່ອຍາກເປັນເດືອນວາທີ່
ທີ່ຈະງານແລ້ວດຶງປະກາດເປັນມາຍານກີ່ອຸ່ນໄດ້ຍູ່ແລ້ວ ດ້ວຍ
ຕັ້ງໃຈປົງປົງຕິຫວັນຈະງານ ຈະງານ ແລ້ວໄມ່ຕ້ອງຂອບເປັນເດືອນວາທີ່
ມັນໄມ່ໃໝ່ເຮືອງຫຽວກ ມັນເປັນເຮືອງຂອງຄວາມອຍາກເປັນ
ເດືອນວາທີ່ ແລ້ວໄດ້ຮັບມອຍາກເປັນເດືອນວາທີ່ ມັນກີ່ອຸ່ນນີ້

ความรู้สึกเรื่องสิทธิสตรี แล้วสิทธิสตรีก็อาจมายก
ปมด้วยบางอย่างที่เคยมีในชีวิตส่วนตัวก็ได้ ไม่ใช่
ด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า อย่างเช่นผู้หญิง เพราะมี
คนช่วยผู้หญิง ยังมีคนไทยอีกเยอะแยะที่เขามีต้อง
ใช้สิทธิแบบนี้ วิธีนี้เรียกว่าเป็นการเบลี่ยนปนมด้วย
ส่วนตัวมาแบบข้ามเรื่องสิทธิสตรี ผูกกีดกั้น ฯ
แบบนี้เหตุผล แม่ศิรันสนนี้ย ก็เป็นแม่ที่ปฏิบัติธรรมได้
แล้ว ไม่เห็นต้องเรียกร้องว่ากิริยาตน์ อย่างมากก็
เรียกร้องว่าขอให้สถาบันนี้เป็นนักบวช ถ้าเราถือศีล
ถืออะไรแล้วเราก็เรียกอุบลากิ แต่ถ้าไปมีพิธีการบวช
อะไรซึ่ง ก็ถือเป็นประเพณีหรือนักบวชก็ได้...แต่ถ้า
ไปบอกว่าเสนอภาคไม่เสนอภาคมันเป็นเรื่องเหตุผล
ทางสังคม ไม่ใช่เหตุผลทางศาสนา เพราะว่าทาง
ศาสนาถือว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ดูดมุ่งหมายที่แท้จริงของ
ศาสนา ศาสนามันทิ้งระเบียบของสังคมอยู่แล้ว
 เพราะฉะนั้นทำไม่จะต้องเอาเกณฑ์ทางศาสนามา
ตัดสิน

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเพราเวว่าเห็นผู้หญิง
นั้น มีปัญหา ที่จริงนั้นถึงผู้หญิงจะไม่บวชเลย ก็
สามารถบวชติกรรมได้แต่ก่อนของว่าถ้าบวชบัตติ ถ้าทิ้ง
บ้านเรือนได้ มากบวชได้ การบวชบัตติมันจะเข้มข้นกว่า
แต่ก่อนสมัยนี้จะบวชหรือไม่มันก็ทำได้อย่างเดียว กัน
จะเป็นแม่ชีหรือภิกษุณีก็ทำได้อย่างเดียว กัน ผมยัง
คิดว่าที่จริงแม่ชีที่เคร่ง ๆ นี่จะสามารถแทนภิกษุณี
ได้เลย... เคร่ง ๆ บวชบัตติอย่างแม่ชีบุญเติมมารณะแล้ว
กระถูกเป็นพระธาตุ... การพูดถึงทางศาสนาเพื่อจะได้
บวชเป็นภิกษุณีไม่มีในอดีต ตอนที่พระพุทธเจ้าให้
บวชภิกษุณีไม่ใช่เรื่องสิทธิหรือ ไม่ได้มีปัญหาเรื่อง
สิทธิเลย การอนุญาตให้บวชนั้นเป็นเพราเห็นว่า
ผู้หญิงนี่ก็จะสามารถบรรลุธรรมได้ บรรลุความหลุด
พ้นได้เหมือนกัน มีปัญหาการบวชตนั้น มันไม่ได้
เป็นเรื่องว่าคราวมีสิทธินำน้อยกว่าคราว เป็นเรื่องว่า
พระพุทธเจ้าจะอนุญาตให้คราวบวช แล้วจะไปกว่า
พระพุทธเจ้าให้สิทธิ์ครามาก คราน้อย ก็ไม่ได้ ที่ข้าง
สิทธิ์เวลาที่มันเป็นสิทธิทางโลก ในรัฐธรรมนูญคือ

สิทธิที่จะเลือกนับถือศาสนา ไม่ใช่สิทธิที่จะเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงคำสอนในศาสนา

เพราะฉะนั้นถ้าจะเอารสึกมาให้ญี่ปุ่นจากว่าหลักศาสนาที่ต้องแก้ทั้งหมดเลย เรื่องสิทธิสตรีนี้เรานี่ก็ตามปรัชญาไหมละ? แม้บอกว่าต้องได้สิทธิทางวิญญาณด้วย สิทธิทางวิญญาณก็ได้อยู่แล้วไง ทุกคนปฏิบัติได้ การจะมีวิญญาณอิสรภาพ ไม่อยู่ที่การเป็นภิกษุณีหรือเป็นล่า เป็นมาราواتี่มีวิญญาณอิสรภาพได้ ทำไมจะต้องไปผ่านสถาบันอะไรอีกเล่า คนปฏิบัติจริงเข้าเป็นมาราواتี่ต้องไปบวชเขาก็ทำได้ แต่คนอย่างที่จะยกสถาบันขึ้นมาอ้าง คือคนที่ติดข้อง ถ้าคนที่ไม่ติดข้อง เขายังไม่สนใจเลย ลงสถานที่เข้าปฏิบัติซึ่งมีอยู่มากมายเวลาหนึ่งคุณว่า ผู้หญิงเข้าติดข้องเรื่องนี้ไหม เขายังไม่ติดข้องเรื่องนี้หรอกมันไม่ใช่เรื่องสำคัญ ทุกคนมีอิสรภาพทางวิญญาณอยู่แล้วร้อยเปอร์เซ็นต์ พระพุทธเจ้าทรงสอนวิธีให้หมดแล้ว ใจจะเดินตามก็เดินไม่ได้ต้องผ่านสถาบันพระพุทธเจ้าไม่ได้บวชภิกษุณีเพื่อให้เป็นหนึ่งสถาบัน แต่บวชเพื่อให้เป็นคนที่จะดูดพันได้ แต่ว่าผู้ขออุปสมบทคนแรกเป็นเพศหญิงต้องไปกำหนดของไว้ที่ป้องกันจะไม่ให้เกิดความเดียวหายกับศาสนาไม่ให้เกิดอันตรายกับผู้หญิง พระองค์คำนึงเรื่องอย่างนี้ไม่ได้คำนึงเรื่องบวชภิกษุณีให้เป็นสถาบันแล้วมีสิทธิอะไร มันไม่เกี่ยวกับอย่างใบนึงว่าพระพุทธเจ้าทรงตั้งสถาบัน ไม่ใช่นะ...คนสนับสนุนต่างหาก ไปคิดว่าสถาบัน สถาบันสังฆ์หรือสถาบันต่างๆ อะไรมันนี่ เพราะเรารอยากเป็นสถาบัน เราเลยไปเรียกกันอย่างนั้น ๑

ศาสตราจารย์พิเศษเสรียรพงษ์ วรรณปัก

ราชบัณฑิตยสถาน

(สัมภาษณ์วันที่ ๗ เดือนมกราคม ๒๕๕๑)

การบวชภิกษุณีสังฆ์ธรรมราห

บวชได้หรือไม่ได้ให้คุณพระพุทธบัญญัติเป็นหลัก เพราะพระพุทธบัญญัติมีว่า ศรีผู้ต้องการบวชเป็นสามเณร หรือภิกษุณี ต้องไปบวชจากพระภิกษุณี-สังฆ์ เมื่อบวชภิกษุณีสังฆ์แล้วก็ไปบวชกับภิกษุสังฆ์ อีกที่ ภาษาพระท่านเรียกว่าบวชโดยอุปโถสังฆ์ นี้ว่า เนพะภิกษุณี แต่ถ้าเป็นสามเณรไม่ต้องสังฆ์เพียงพระภิกษุณีรูปเดียวก็บวชให้ได้ เหมือนพระภิกษุบวชสามเณรนั้นแหละ พุทธบัญญัติมีเช่นนี้ ตามที่ไปบวช แล้วภิกษุณีมีหรือไม่ ก็ตอบว่าทางฝ่ายธรรมราหที่เรื่องว่าภิกษุณีขาดวงค์ไปแล้วจึงบวชไม่ได้ แต่ทางฝ่ายมหายานยืนยันว่าบังคงสืบตอกันมาอยู่ จึงบวชได้ ถ้าจะแย่ง เมื่อธรรมราหไม่มีภิกษุณีถึงบวชมาก็ไม่ยอมรับ ใช้แน่อนธรรมราหไม่ยอมรับ เพราะธรรมราหถือว่าชาตวงศ์ไปแล้วบวชไม่ได้แต่เมียนยานยอมรับ เพราะบังคับภิกษุณีสังฆ์อยู่ การบวชได้หรือไม่ได้ขึ้นอยู่กับพุทธบัญญัติ ไม่ได้ขึ้นอยู่ที่สังฆ์ สมัยพระพุทธเจ้าเมื่อพูดว่า “ภิกษุสังฆ์” ก็คือ ภิกษุสังฆ์ในพระพุทธศาสนา “ภิกษุณีสังฆ์” ก็คือ ภิกษุณี-

สองฝ่ายในพระพุทธศาสนา มีได้จำแนกไว้ วิกิขุสังฆ
เดชาวาท วิกิขุสังฆมหายาน ถ้ามีวิกิขุณีสังฆอยู่ ไม่
ว่าวิกิขุณีฝ่ายใด การจะบวชได้คราวเป็นวิกิขุณี หรือ
สามเณร ย่อมทำได้ ไม่ผิดพุทธบัญญัติแต่ถ้าอย่างใด
ให้ภราจยยอมรับหรือไม่ ก็เป็นเรื่องของแต่ละคนๆ ที่
อยู่ในประเทศนี้ มีกฏหมายมีระเบียบ ข้อบังคับอีก
มากน้อย นอกเหนือพระธรรมวินัย ก็มีสิทธิไม่
ยอมรับ ไม่มีใครว่าอะไร แต่ขออย่างเดียว อย่า
เที่ยวกไปว่าเข้าบวชไม่เป็นพระเป็นเณร ก่อนจะพูดให้
สั่งรู้ไว้ก่อนพุทธมหายานเมื่อไทยก็มี พระจีน พระ
ญวน นี่คือมหาayan แต่ท่านก็เป็นพระ

ผนบทอบตามหลักการที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้
แต่กี่เคยมีบางคนพึงไม่ได้ศึกษาที่จับเอาไปกระเดียดห้า
ว่าผนบุนนาคกิจชัณีสุดตัว ล้าหัวรับประทีกไทย ผู้
เคยประราณนาติท่านหนึ่ง ยกเข้าเหตุการณ์นั้นรินทร์
กลิ่งເຂາດູກສາວໄປให้พระบัวเป็นสามเณรືນາໃຫ້ພົງ
ແລ້ວງູคำສັงห້າມໂດຍສມເຕີຈະສັງມະຮາກມຫດວງ
чинวารສີຮັວພືນໆວ່າห້າມກິກຂູສົງມໍໄທບັນຫາສົກຕົ້ນເປັນ
ກິກຂູຜົນໆຫຼືສາມເນົ້ວໆ ຜົມບອກວ່າຄຸນລະເຮື່ອງເຕືຍກັນ
คำສັ່ນນີ້ສັงห້າມພະຜູ້ຂາຍບັນຫາໃຫ້ສົກຕົ້ນ ໄນວ່າຈະບັນຫາ
ເປັນກິກຂູຜົນໆຫຼືສາມເນົ້ວໆ ໄນເກີ່ຽວກັບການທີ່ກິກຂູ-
ສົງມໍເຂັບວ່າກັນເອງ ອ້າມນ່ຳຄູກຕ້ອງແລ້ວ ເພຣະ
ນົຣິທິກິລິ່ງເຂາດູກສາວໄປให้พระบัวໃຫ້ ຊຶ່ງຝ່າຍເຄຣ-
ວາທຍັງມີກິກຂູຜົນໆສົງມໍອຸ່ນໆ ສົມມູດີວ່າມີມາຈັນບັດນີ້
ພະສົງໝໍ້ຫຼືພະວິກິກຂູເດວກທີ່ໄມ່ມີສີທິບວິຫາໄ້
ຜູ້ຫຼົງອຸ່ນໆແລ້ວເພຣະມີພຸທົນບັນຫຼົງຕິຫ້າມໄວ້

วิกฤตสูงมีในครัวลังกานิการยสบายนี้ด้วย ท่าน
คิดพื้นภิกขุณีสงฆ์ขึ้นมา ท่านคงอยากเห็นพัง
ศตรีในการช่วยเบยแฝง สังสอนพระพุทธศาสนา จึง
หาทางโดยให้สตรีไปบัวจากภิกขุณีสงฆ์ฝ่ายมหา-
ยานแล้วก็มารับรองโดยสงฆ์ลังกາ แสดงว่าท่านเห็น
ว่าทำได้ ไม่ขัดพุทธบัญญัติ มาถึงบันนี้ก็บัวชีให้
จำนวนมากขึ้น ในอนาคตอันใกล้นี้คงมีภิกขุณี
และสามเณรเพิ่มมากขึ้น นี่เป็นเรื่องของพระลังกາ
แปลตตรงที่พระสังฆที่ริเริ่มพื้นฟุ่งศักวิกขุณีเป็น

พระองค์มีส่วนนิเกย ซึ่งก็คือนิเกยที่ไปจากไทย
นั้นเอง บางท่านว่าส่วนมีส่วนของศักดิ์ศรีก้าวหน้า เอา
มากๆ

กิจธุณีนั้นพระพุทธเจ้าทรงว่างกฎระเบียบ
ปฏิบัติเข้มงวดมาก เนื่องด้วยทรงห่วงใยสตรีคุณบิดา
ห่วงใยลูกสาวแล้วว่างกฎระเบียบควบคุมบุตรสาว
มากมาก ผู้ที่บำรุงไม่พอ ก็ไม่สามารถรักษากฎระ-
เบียบได้ วงศ์กิจธุณีจึงสูญหายไปได้เร็ว ในฐานะที่
แสดงความเห็นตามหลักการ ถ้าถ่านว่าอย่างให้มี
กิจธุณีในเมืองไทยหรือไม่ ก็อย่างให้มี แต่ต้อง
เป็นไปตามพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้
ที่สำคัญพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอยู่ในฐานะ
“ราชานัม อนุวัตติ” ต้องคัดอยตามบัน្តเมืองบ้าง
เพราจะนั้น จะกระทำอะไรต้องฟังเบื้องสูง ขอให้
นึกถึงกิจธุณีกุ้มแรก ท่านขอบวชด้วยความนอบ
น้อม ความประนีประนอม มีได้อังสิทธิอะไร มีได
เรียกว่องแบบบังคับชูເเอกสาร ๘

อาจารย์วศิน อินทสระ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (สังกัดมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

พระภิกขุสงฆ์ไทยให้อุปสมบทภิกขุณีเดร瓦ท

พระสงฆ์ไทยหรือมหาเถรสมาคมไม่มีสิทธิหรือหน้าที่บูชาภิกษณ์ ผนมไม่คิดว่าคณะสงฆ์ไทยจะศรัค

การบ瓦ชกิษณีขึ้นในประเทศไทย เพราะกิษณี สำเร็จได้จากทรงชั้นสองฝ่ายคือ ผ่านการบวชใน กิษณีทรงชั้นสองแล้วจึงบวชในฝ่ายกิษณี เมื่อไม่ มีกิษณี升ชั้นอยู่ในขณะนี้แล้ว ผມไม่คิดว่าท่านจะทำ อะไรได้คือ ในขณะทรงชั้นไทยไม่มีอะไรที่จะทำอะไร หรือจะให้ใครได้หรือไม่ได้เป็นกิษณีได้ เพราะไม่มี ศิษยานุศิษย์ให้ทำหน้าที่ให้พระสังฆ์บัวชากุลธิคานเป็น กิษณีได้ ไม่เหมือนที่กำหนดไว้ให้การอุปสมบทแต่ กฎบุตรเป็นกิษณีทรงชั้น เพราะโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิษณี升ชั้นถือว่าทขาดอกอนไปแล้ว

ในสังคมไทยเคยมีพระกิษณีบัวชให้สครี เข่น เรื่องของนวนิยายเรื่อง ที่เป็นได้แค่สามเณร วัดที่อยู่ก็เขียนว่าตัวรนาริวงศ์ ไม่มีบุคคลใดจะบวช เป็นกิษณีได้ ส่วนความเป็นไปได้ว่าจะมีกิษณีใน สังคมไทยในอนาคตนั้นผมคิดว่าคนจะต้อง ปรึกษากันว่า เตรียมตั้งหนอนี้จะเอาอย่างไร มีมติ อย่างไร ถ้าจัดตั้งได้คงต้องสอนคติธรรมวินัย และ วัฒนธรรมในสังคมไทยแล้วนักบัวชสครีจะทำ ประโยชน์แก่พระศาสนาและสังคมโลกได้มาก ไม่แพ้ ผู้ชาย พระศาสนาเริญรุ่งเรืองอยู่ได้ สครีมีส่วน สนับสนุนอย่างยิ่ง เพราะครอบครัวคนไทยมีผู้หญิง เป็นใหญ่ ถ้าคุณแม่จะเอาอย่างนี้แล้วคุณพ่อและ ลูก ๆ ก็ไม่มีใครถ้าขัดหอรอก เพราะในบ้านคุณแม่ เป็นใหญ่ มีอุปการะแก่ครอบครัวมากยิ่งจนเรียกว่า “แม่บ้าน” ดังนั้นคุณแม่จึงมีบทบาทสำคัญต่อ ครอบครัว รวมตั้งเรื่องของบ้านหรือสังคม หรือการ บุญการกุศลซึ่งด้วย กิษณีฝ่ายมหาบานยังคงมี อยู่จนถึงปัจจุบันและมีบทบาทมาก เข่น ในได้หัน กิษณีมีมากกว่ากิษณีชั้น ช่วยเหลือพระศาสนา และสังคมได้มากจนเป็นที่ทราบกันทั่วโลก ส่วน กิษณีฝ่ายเดรวนั้นมีปัญหาเรื่องการสืบท่อ ที่ อย่างจะฝากรหุฟ่ายได้ช่วยกันพิจารณา พระพุทธ- ศาสนาไม่กว่าจะอยู่ส่วนไหนของโลก ถ้าครบพร้อม ด้วยพุทธบริษัท ๔ คือ กิษณี กิษณี อุบาสก อุบะสิกา แล้วจะมีสภาพมั่นคงแข็งแรงโดยเฉพาะ

พระสังฆ์ถือว่าเป็นผู้ถือของวิริยะของหน้า จะต้องพร้อม ในทุกสถานการณ์ ๑

ศาสตราจารย์แสง จันทร์ลง

ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
(สัมภาษณ์วันที่ ๓ เดือนมีนาคม ๒๕๕๖)

ทางออกสำหรับผู้ยากเป็นกิษณี

ในปัจจุบันมีสครีอย่างของบัวชเป็นกิษณี มากขึ้น แต่บัวชไม่ได้ อุปสรรคสำคัญก็คือ พระวินัย บัญญัติไว้ชัดเจนว่า กฎสครีที่อยากบัวชเป็นกิษณี ต้องผ่านพิธีอุปสมบทในสังฆ์ ๒ ฝ่าย คือ ในฝ่าย กิษณี升ชั้นและในฝ่ายกิษณีชั้น เมื่อจากกิษณี 升ชั้นได้สูญหายไปจากประเทศไทยแล้ว ไม่มีพระบัวชที่จะทำพิธีบัวชให้ และไม่มีกิษณี 升ชั้นมาบ้านเป็นสักขีพยาน กฎสครีจะหมดโอกาสที่จะ ได้บัวชเป็นกิษณีโดยบริษัท จริงอยู่ ในเมืองไทย เรายังมีสถาบันแม่ชี แต่กฎสครีห้ามทำนกไม่อย่าง บัวชเป็นแม่ชี เพราะแม่ชีมีสถานะต่ำกว่าพระ รักษา ศีลเพียง ๔ ข้อ ยังไม่มีกฎหมายรับรองของประชาชน ไม่ค่อยจะมีสถาบัน บางท่านถึงกับยอมลงทุนไป บัวชที่ได้หัน เพราะที่นั้นยังมีสถาบันแม่ชีที่เข้มแข็ง นีการศึกษาดี บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ประโยชน์อย่างแข็ง

ขัน และได้รับการยอมรับจากสังคมเป็นอย่างตื่น ยิ่งกว่าในนั้นยังมีหลักฐานยืนยันว่า ภิกขุณีจีนสืบสาน มาจากภิกขุณีสังฆ์ ศรีลังกา ก่อนที่ภิกขุณีสังฆ์จะ เสื่อมสูญไปจากศรีลังกา ในราชพุทธศาสนาที่ ๑๖-๑๗ ภิกขุณีศรีลังกาจำนวนหนึ่งได้เดินทางไป ประเทศจีนและได้ตั้งภิกขุณีสังฆ์ขึ้นที่นั่นและสืบสาย มาจนถึงปัจจุบัน แต่ถึงกระนั้น คนไทยใจเดร瓦ที่ ยังไม่ยอมรับ เพราะภิกขุณีได้กล่าวเป็นมหา yan ไป แล้ว และชาวเดรวาทนิยมยกย่องและเคารพนับถือ พระที่ปฏิบัติเคร่งครัดในศีล แม้จะบกพร่อง สมาริ และปัญญาไปบ้างก็ไม่เป็นไร

โดยส่วนตัวแล้วข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการที่จะ มีภิกขุณีเติมรูปแบบตามพระวินัยคือต้องรักษาศีล ๓๑๑ ข้อและครุฑารมยีก ๙ ประการเห็นว่าหนัง เกินไปสำหรับคนสมัยนี้และโลกสมัยปัจจุบัน ถ้าว่า ตามจริงก็อาจจะหนักสำหรับคนสมัยโบราณด้วย ดัง จะเห็นได้ว่าภิกขุณีสังฆ์ได้เสื่อมสูญไปจากประเทศ ขินเดียก่อนพระภิกขุสังฆ์เกือบ ๑,๐๐๐ ปี คิดว่า ในปัจจุบัน ถ้าเกิดมีการตั้งภิกขุณีสังฆ์แบบดั้งเดิม ขึ้นมาได้ก็คงจะอยู่ได้ช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นใน ที่สุดก็จะสูญเสียไปอีกเหมือนในอดีต

เนื่องจากมีกุลศตรีอย่างบัวชนาภิและถ้าได้ บัวชอนป่างมีศักดิ์ศรีจะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนา และประเทศชาติอย่างมหาศาลา สังคมจึงไม่ควรเมิน เนยหรือมองข้ามกุลศตรีคนาของกุลศตรีเหล่านี้ เรา ควรจะหาทางออกให้แก่เขา ทางออกที่เหมาะสม ที่สุดก็คือการจัดตั้งสถาบันนักบัวชให้มีขึ้นมา ที่อยู่ กลางระหว่างแม่ข่ายกับภิกขุณี

อาจจะมีผู้สงสัยว่า การตั้งคณะกรรมการนักบัวชที่ ใหม่ไม่ซัดกับธรรมกิจนัยหรือ ตอบได้ว่าไม่ซัด เพราะ เราไม่ได้ไปยกเดิของเดิม ไม่ได้ไปบัญญัติอะไร เพิ่มเติมของเดิม เป็นแต่ตั้งระบบใหม่เพื่ออุทิศพระ บรมศาสดา เพื่อบูรณะตามหลักพระพุทธศาสนาเดิม ในรูปแบบภายนอกใหม่เท่านั้นเอง ๑

รองศาสตราจารย์ ดร.สมการ พรหมทา

คณบดีอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(การสารสาส์น ฉบับที่ ๔๔ มิถุนายน ๒๕๕๔)

เสียงเรียกร้องว่าสังคมไทยควรมีเนื้อที่ทาง ศาสนาเปิดให้แก่นักบัวชที่ยังนั้น ผนมาได้ยินนานา หลายสิบปีแล้ว บ้านเรามีแม่ขี่ที่คนจำนวนมาก เข้าใจว่าเป็นนักบัวช แต่พิจารณาจากหลักการทาง ศาสนา แม่ขี่ถือว่าเป็นเพียงอุบาสก ผู้ที่รู้เรื่อง หลักการทางด้านศาสนาดีที่สุดในสังคมเราคือ พระสงฆ์ เพราะรู้ว่าอะไรเป็นอะไรแม่ขี่จึงมีสถานะ ต่ำกว่าตนในสายตาของพระสงฆ์ การที่ชาวบ้าน เข้าใจว่าแม่ขี่เป็นนักบัวชนั้น ก็เพราะรูปแบบชีวิต ของแม่ขี่ชวนให้เข้าใจว่าอย่างนั้น

สำหรับผม แม่ขี่คือนักบัวช แม้จะถือศีลเพียง แปดข้อก็ตาม เวลาผมให้ไว้แม่ขี่ที่ผมไปถวายความรู้ ท่านที่มีมาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ผนรู้สึกในใจ ตลอดเวลาว่าผมกำลังให้นักบัวช เพราะขี่วิเศษของ ท่านอยู่ในอาชาม สำหรับผม นักบัวชมีสองประเภท ประเภทที่หนึ่ง คือคนที่ตัดขาดชีวิตทางโภคนาอยู่ใน อาชามเพื่อบูรณะ นอกจากบูรณะแล้ว อาจจะสอนศาสนาตามจารีตทางศาสนานั้นๆ ประเภทที่สอง ไม่ได้ตัดขาดจากชีวิตทางโภคนา

ขนาคนั้น แต่ก็เหมือนแบบแรกคือมีชีวิตเกี่ยวข้อง กับศาสนามากกว่าคนที่เป็นชาวบ้านธรรมชาติทั่วไป เช่น นักสอนศาสนาในศาสนาอิสลามหรือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ท่านเหล่านี้อาจแต่งงาน มีครอบครัว แต่ผู้ที่ถือว่าเป็นนักบวช พระภิกษุ สามเณรและแม่ชีในพุทธศาสนาเป็นนักบวชใน ความหมายแรก หากเรายอมรับว่าแม่ชีคือนักบวช การเรียกร้องว่าครัวครัวมีพื้นที่สำหรับภิกษุณีสงฆ์ก็คงไม่เกิดขึ้น หรือแม้จะเกิดก็คงไม่เข้มข้นมากขนาดนี้

ข้อเรียกร้องเรื่องภิกษุณีนี้คือไปจากเรื่องใหญ่ และมีคนสองฝ่ายไม่เห็นด้วยกับความคิดของ ขีกฝ่าย สิ่งที่ผู้คนคิดเห็นนี้คือทำอย่างไรสองฝ่ายนี้ จะเรียนรู้จากกันและกันฉันกัลยานมิตร ฝ่ายที่คิดค้านเรื่องภิกษุณีนั้นที่จริงไม่ได้ค้าน แต่บอกว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะมีการชูบูชาภิกษุณีสงฆ์ชื่นนาอีกใน พุทธศาสนาอย่างเดร瓦ท เพราะหลักการค้านกันยัง เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ปิดสนิทลงอย่างสมบูรณ์แล้ว หลักการที่ว่ากันนี้คือ การบวชกุลศรีเป็นภิกษุณี ต้องการสองฝ่ายคือสองฝ่ายภิกษุและภิกษุณีใน นิกายเดียวกัน เวลาใดภิกษุณีสงฆ์อย่างเดร瓦ทไม่ มีในโลกแล้ว การบวชกุลศรีเป็นภิกษุณีจึงไม่มีทาง ทำได้

แต่นิกายมหายานนั้นยังมีภิกษุณีสงฆ์อยู่ ศรีไทยที่ไปบวชเป็นภิกษุณีนั้นบวชในชาติ หมายyan ผนเข้าใจว่าในอนาคตจำนวนภิกษุณีไทย สายยานนี้จะเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีมากขึ้นเราก็คง ต้องมาคิดกันว่าสถานภาพของภิกษุณีเหล่านี้จะเป็น อย่างไร ท่านจะอยู่ตรงไหนในชุมชนพุทธของ ประเทศไทย เรื่องนี้ไม่ง่ายที่จะตอบ แต่ความจำเป็น จะเป็นบังคับให้เราต้องตอบในอนาคตที่ไม่ไกลนักนี้

ตามพระวินัยนั้น ภิกษุณีสงฆ์ไม่สามารถอยู่ เป็นเอกเทศ แต่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสงฆ์โดยรวม หมายความว่าตัดที่มีภิกษุณีพำนักอยู่ไม่สามารถเป็น เอกเทศต่างหากจากสงฆ์ เมื่อจำนวนภิกษุณีใน บ้านเรามีมากขึ้นก็คงมีวัดอย่างเป็นกิจจะลักษณะ

ปัญหาคือภิกษุณีสงฆ์นี้จะสัมพันธ์กับคณะสงฆ์ หมายyanในบ้านเรารอย่างไร เท่าที่ผู้คนทราบคณะสงฆ์ ผ่านจีนนิกายและอันนิกายก็ยังมองเรื่องนี้ไม่ชัด เพราะภิกษุณีไทยแม้จะเป็นสายยาน แต่เป็น หมายyanแบบพลิกจากอก เป็นสิ่งแปลกแยกแม้ กับคณะสงฆ์สายยานในสังคมไทยเอง

ผู้ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอว่าถ้าเป็นอย่างนั้น ต่างคนก็ต่างอยู่ชั่งหมายความว่าต่อไปก็จะมีภิกษุณี สงฆ์แยกเป็นสอง派 มีสังฆะอีกหนึ่งคณะ บ้านเราก็จะมี สังฆะ ๓ คณะคือคณะเดร瓦ท คณะหมายyan และ คณะภิกษุณี คณะสงฆ์สองคณะคือคณะเดร瓦ท และหมายyanในบ้านเรานั้นแม้จะอยู่คุณนิกายแต่ก็ มีความสัมพันธ์แน่น มหาจุฬาลงกรณ์ราช- วิทยาลัยนั้นเป็นมหาลัยสงฆ์ผ่ายเดร瓦ท แต่ก็มี พระสงฆ์หมายyanมาร่วมเรียน และเวลาเดียวกันบ้าน แห่งนี้ก็เปิดสอนหลักสูตรหมายyan โดยที่หลักสูตรนี้ เขียนร่วมกันระหว่างผ่ายเดร瓦ทและหมายyan ทำ ไปทำมาภิกษุณีสงฆ์นั้นแหล่งจะกลับเป็นสิ่งแปลกแยกในสายตาพุทธบริษัทไทย ทำอย่างไรจึงจะไม่ เกิดความแปลกแยกนั้น เรื่องนี้เราต้องช่วยกันคิด

แม้ชื่นนั้นเกิดในชาติพุทธศาสนาเดร瓦ทอย่าง ไทย แม้จะมีข้อเรียกร้องในเชิงน้อยเน้อต่ำใจจาก แม่ชีเกี่ยวกับสถานภาพของตน แต่แม่ชีก็ไม่เคยเป็น สิ่งแปลกแยกในสายตาพุทธบริษัทไทย แม่ชีแบบนี้ หายไปได้ในสังคมพุทธเดร瓦ทอื่น ผนก็ถือว่าเป็นแหล่ง ทรัพยากรที่มีค่าที่สามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับความ ต้องการที่จะมีนักบวชหญิงในสังคมไทย อาจจะง่าย กกว่าวิธีต่อสู้เพื่อให้มีการชูบูชาภิกษุณีสงฆ์ชื่นก็ได้

เราไม่ควรลืมประวัติศาสตร์การเกิดขึ้นของ ภิกษุณีสงฆ์ครั้งแรกตามที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก แม้ว่าเรื่องนี้จะไม่ถูกลบใจประวัติศาสตร์นั้น นัก สำหรับท่านผู้อ่านที่อยู่ห่างวัด ผู้ไม่รู้ขอเรียน ว่าความที่คัมภีร์บันทึกไว้นั้น แรกที่เดียวพระพุทธ- องค์ทรงปฏิเสธที่จะให้สตรีเข้ามาบวชเป็นภิกษุณี แม้ว่าสตรีคนแรกที่มาถูกขอจะเป็นถึงพระนางมหา-

ปชบดีโโคดมี ซึ่งเป็นพระมาเดี้ยงที่ได้ประคบประหงมเดี้ยงคุพพระองค์มาแต่สมัยแบบเบาะกีต้าม แต่สูคห้ายกีทรงผ่อนผันให้บัว โดยได้ทรงวางหลักการที่เข้มงวดมากให้สตรีที่จะเข้ามาบัวชีบปูบีบดี หลักการที่เข้มงวดนี้อาจดูง่ายๆ จากการที่ภิกษุณีต้องถือศีลมากกว่าพระภิกษุและศีลบางข้อสำหรับภิกษุณีนั้นเห็นชัดกว่าพระบัวงก่ำว่าที่ทรงบัญญัติสำหรับพระภิกษุ เช่น พระภิกษุจะต้องอาบดีปาราชิกเก็บกันเรื่องเพศกีต่อเมื่อได้ร่วมประเวณีกับสตรีเท่านั้น แต่สำหรับภิกษุณีแค่เพียงการสัมผัสมีอิมชาบตัวด้วยความเส้นทางที่ต้องอาบดีหันกข้อนี้เสียแล้ว

ชีวิตภิกษุณีถ้าจะครองให้บริสุทธิ์ซึ่งเป็นเรื่องยาก เนื่องจาก แต่อาจจะเสี่ยงเวลาโดยไม่จำเป็น ข้อความหลังนี้เป็นความเห็นของผู้ที่อยากรักษาให้สตรีที่ประสงค์จะเดือดทางเดินสายภิกษุณีนำไปไตร่ตรองด้วย

สิ่งที่ภิกษุณีจะต้องพยายามเมื่อเข้ามาครองของเพศนั้นอย่างสมบูรณ์แบบแล้วกีดี ความรู้สึกชัดแจ้งขันเกิดจากการที่ต้องอยู่ภายนอกให้อ่อนตื้อของพระภิกษุ เรื่องนี้ไม่อาจเดี้ยงได้ เพราะพระวินัยบัญญัติให้อย่างนั้น วินัยข้อหนึ่งที่ภิกษุณีต้องยึดถือคือ แม้จะบัวชามานาน มีความรู้ในพระพุทธศาสนามากมาย ก็ต้องเคารพเชือฟังพระภิกษุที่เพิ่งบัวในวันนั้น ผู้ทรงเครื่องเหลือเกินกว่าภิกษุณีที่มีความคิดความอ่านจะไม่อาจทนต่อภูริธรรมนี้ได้ เมื่อความคิดอ่านมันชัดแจ้งเสียแล้ว ชีวิตสงบในทางศาสนาจะไปหาจากไหนกันล่ะครับ วินัยของสังฆนั้นหากมองตามสายตาคนสมัยใหม่มีจำนวนไม่น้อยที่วางแผนอยู่บนพื้นฐานของการเดือดปูบีบดีในทางเพศ พวกราชีว์เป็นคนสมัยใหม่คุณเคยกับหลักการด้านสิทธิมนุษยชนจะทนเรื่องนี้ได้หรือ พระวินัยเป็นสิ่งที่ทางการสังฆธรรมราษฎรยึดถืออย่างนานเกิน กว่าคริสต์ศักราชเปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ ผู้เป็นห่วงภิกษุณีสมัยใหม่ที่อาจถูกบังคับจากพระภิกษุที่เชี่ยวน

เมื่อเกือบสามพันปีที่แล้วเพื่อใช้กับสตรีอินเดียโบราณที่ไม่เรื่องสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศอยู่ในหัวเดียว

แม้ชีนันดีอย่างคือถือศีลไม่นานทำให้คล่องตัวในการทำงานด้านศาสนา นอกจานนั้น แม้ชีตามความรู้สึกของชาวบ้านที่ไปคืนบ้านว่า ความรู้สึกนี้จะช่วยให้อริค์ตามแต่ที่ผู้เรียกร้องให้มีภิกษุณีต้องการสำเร็จได้โดยไม่ต้องต่อสู้ในทิศทางนั้นในทางพระวินัยแม้ชีสามารถเป็นเอกเทศจากสังฆซึ่งแปลว่าคนที่บัวชีจะเพรียญหนักกับความไม่เท่าเทียมทางเพศภายใต้ร่มเงาพระพุทธศาสนา น้อยกว่าภิกษุณี ชีวิตซึ่งที่สงบอาจหาได้ยากกว่าชีวิตภิกษุณีที่สงบ ซึ่งที่มีความรู้มีความคิดอ่านนั้นมีโอกาสมากกว่าภิกษุณีที่จะพูดอะไรออกไปตามความเชื่อของตน หรือแม้แต่ได้แบ่งพระภิกษุ เพราะไม่มีวินัยข้อใดขอยื่นให้ห้าม ในขณะที่วินัยสำหรับภิกษุณีไม่เปิดทางสำหรับเรื่องนี้เลย

ผมว่าเราน่าจะลองหันมาพิจารณาซ่องทางตั้งเดิมที่มีอยู่แล้วนี้ แม้ชีเก่ง ๆ ที่สังคมยอมรับในบ้านเรามเชื่อว่ามีไม่น้อยและจะมีมากขึ้น และสำหรับผู้ที่ยังอยากรักษาอิสระในทิศทางของภิกษุณี ผมขอเรียกว่าเรื่องความเท่าเทียมทางเพศเป็นคนละเรื่องกับการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งภิกษุณีสังฆ เราไม่เฉลี่ยใจบ้างหรือว่าทำไม่การสังคายนาครั้งแรกหลังพุทธปรินิพพันนั้น ไม่มีภิกษุณีได้รับเชิญให้เข้าร่วมงานสำคัญนี้แม้แต่รูปเดียว สำหรับผู้นี้คือสัญญาณแรกๆ ที่บ่งบอกว่าในอนาคตพื้นที่สำหรับภิกษุณีสังฆจะอยู่ ทดสอบในจารีตเดร瓦ท

นักอย่างนี้กีดแล้วกันครับ เกตานี้มีคุณยืนอยู่หน้าโรงพยาบาลเรียงเป็น列า ชายและหญิงแทบทั้ง โรงพยาบาลนี้เมื่อก่อนไม่เปิดรับคนงานหญิง เรากำลังต่อสู้เพื่อให้เปิดรับคนงานหญิง สิ่งที่ผู้คนอยากรสึให้คิดกีดคืบ ความเท่าเทียมในกรณีนี้อย่างไร แค่เพียงการที่ชายและหญิงสามารถเดินเข้าไปร่วมงานเหมือนกัน ความเท่าเทียมที่สำคัญสำหรับ

ผน坳ูปในโรงงานนั้นต่างหาก งานเข้าใจกันดีแล้วหรือยัง คงจะส่งเสริมความตื่นตัวไม่ประسังค์ให้หงุดงิ้งเข้ามานาบชี้จึงของการเบี่ยบมากมาย ให้หงุดงิ้งถือมากกว่าชาย นี่คือสัญญาเหล็กที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเป็นพระวินัย และอาจตื่นความง่ายเป็นสัญญาที่ไม่ยุติธรรมเดย เพราะปฏิบัติต่อชายและหญิงไม่เท่ากัน ตั้งตัวอย่างที่ผน坳กชั่งตัน

แต่สำหรับผู้ที่มองเห็นคุณค่าทางศาสนาบางประการในกิจธุณิเป็นที่อธิบายไม่ได้ และไม่ได้คิดว่า จะเข้าไปบัวเพื่อหาความเท่าเที่ยบทางเพศ เราถึงคงต้องช่วยกันคิดว่าสังคมเราจะมีที่ทางให้อุปอย่างไร ทั้งในแง่กฎหมายและอื่นๆ สังคมเสรีตามความคิดของผน坳ที่ยืน สำหรับทุกคน ไม่ว่าเขาจะเชื่อหรือคิดอย่างไร และที่ยืนที่ว่านี้ต้องมีเกียรติในความหมายว่า ได้รับการยอมรับอย่างน้อยก็ในทางกฎหมายโดยสังคมและรัฐอย่างมีเหตุผลตามสมควรแก้สุนานรูป ที่ยืนของคนที่ตั้งกันอาจตั้งกันได้ แต่ทุกคนมีที่ยืนที่มีเกียรติเหมือนกัน ๑

น.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
(จาก ตอบปัญหาหัวใจ, ๒๕๕๑)

เหตุที่ผู้หงุดงิ้งบัวไม่ได้ทุกคนนี้ มีใช่ เพราะพระพุทธศาสนาไม่ยกย่องสิทธิของสตรีเท่าเที่ยมกับชาย

เพราะท่านได้เคยอนุญาตมาแล้ว แต่ในวินัยบัญญัตินั้น ท่านกำหนดให้กว่าต้องมีอุปัชฌาย์เป็นกิจธุณิ เช่นเดียวกับที่กิจธุณิต้องมีอุปัชฌาย์เป็นกิจธุณิด้วยกัน แต่บังเอิญกิจธุณินั้นสูญลิ้นวงศ์มานานแล้ว จะเริ่มขึ้นใหม่ก็ไม่อาจทำได้ เพราะไม่มีทางที่จะไปบัวกับใครให้ถูกต้องตามพระวินัยได้ ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องประวัติศาสตร์ สมมุติว่าพระกิจธุณิสูญหายในพระพุทธศาสนาทุกวันนี้จะพากันสึกงานหมด สมมุติว่าจะสูญลิ้นไปเหมือนกัน ต่อไปแม้ผู้ชายคนใดจะอยากบัวเชือก ก็บัวไม่ได้เหมือนกัน คนโบราณท่านจึงถือว่าการบัวจะเป็นการสืบพระศาสนา เพราะมีตัวอย่างความสูญแห่งกิจธุณิปราากนูญแล้ว แต่ธรรมของพระพุทธเจ้านั้นทุกคนสามารถนำมานปฏิบัติให้เป็นประโยชน์แก่ตัวได้ตามสภาพของตน ไม่จำเป็นต้องออกบัว ๑

สุลักษณ์ คิรากษ์

นักวิชาการอิสระ

(จาก พิมพันธุ์ หาญสกุล, สามเณรีชัมมันนท์
ผู้บรรยายคุยกับพลิกพื้นกิจธุณิไทย, ๒๕๕๑)

แต่หากจะประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับคุณสาระ(สามเณรี)กับภารกิจการณ์ปัจจุบันเชื่อว่าแนวโน้ม

ที่จะถูกกระทำเนกเช่นเดียวกันคุณสาระเป็นไปไม่ได้ คณะสังฆ์ทำอะไรไม่ได้นี่ครับ จะเอาตัวเองยังไม่รอด เดย เรื่องธรรมกายนายยังทำอะไรไม่ได้ สันติอโศกก็ไป พ้องแขวนน้ำดื่ม เขาถึงยังอยู่ตามเดิม มันถึงเวลาแล้ว ที่เมืองไทยต้องมีความหลากหลาย ครบจักรสันมัย ราชาริบไทยเราเขียนพระราชบัญญัติบังคับไว้ก่าว่า คณะสังฆ์มีเพียง ๒ นิภัย อย่างอื่นไม่ได้ แต่ เดียวนี้มีอะไรไปหมดเลย แล้วนิภัยเหล่านี้กรรมการ ศาสนา ก็ยอมรับทั้งนั้น

แน่นอนครับ ผู้หญิงเข้าขาดมาก เข้าขาดผู้นำ ไปบวชเข้าพะกีให้ลังจานชามเท่านั้นเอง จะต้อง โടดเด่นขึ้นมาถึงครูบาอาจารย์เดียวนี้ก็มีนะครับ ครูบาอาจารย์ผู้หญิงก็มีหลายคน เข้าสอนไม่เฉพาะ ผู้หญิง สอนผู้ชายด้วย ถึงอย่างไรก็ต้องเป็นที่ ยอมรับ อาจจะมีคนที่หันมามีบ้างเป็นธรรมชาติของ มนุษย์ แต่พอยกให้สามเณรีและภิกษุณีเป็นที่ ยอมรับ เพราะคนธรรมชาติสามารถบวชได้ ความ วิเศษของคณะสังฆของเราก็คือคนส่วนใหญ่ที่มาบวช เป็นลูกสาวบ้าน เป็นลูกคนยากจนทั้งนั้น เพราะคน รายเดียวนี้ไม่ค่อยบวชกันแล้ว บวชอย่างมากก็ ๓ วัน ๕ วันก็ถือ บวชเป็นของเด่นไปแล้ว บวช จริงๆ เป็นคนยากจน คนยากจนได้บวช ผู้หญิงได้บวช จะลดจำนวนโถงนี้ ลดแรงงาน ผู้หญิงไปเยอะ ถ้ามีโอกาสได้บวชตีกกว่าไปทำอย่าง อื่น ถ้าสังคมยอมรับจะเป็นการช่วยผู้หญิง ช่วย สังคม เพราะฉะนั้นผ้ากาสาวพัสตร์ของพระพุทธเจ้า เป็นพระพิเศษที่ต่านประทานให้ ใครได้ห่มผ้านี้สังคม จะให้ความอุดหนุน ช้อเลี้ยคือว่าคนที่ห่มผ้านี้หลาย คนก็เป็นคนชั่ว เพราะผ้านี้ปกป้องความชั่วอยู่ ใน พอกพระมีจำนวนไม่น้อยในเวลาอี๊ แล้วนันนี้เป็น ส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้มีภิกษุณี คนสมัยนี้เป็นพระกัน เยอะ ก็อย่างจะหันมาหาพระผู้หญิงบ้าง

ที่ได้หันตอนี้มีภิกษุณีมากกว่าพระภิกษุอีก แล้วเรื่องเดรร้ายต่างๆ ก็มีเหมือนเมืองไทย แต่พระ ภิกษุณีไม่มีช้ากเลย แสดงว่าผู้หญิงเขาระมัดระวัง ตัวมากกว่าเรา แล้วเรา ก็เขามานานสมควรเปิด โอกาสให้เข้า

ส่วนเรื่องพระราชบัญญัติสังฆจะต้องมีการ ปรับแก้ให้อย่างไรนั้น เรื่องดังกล่าวผมว่าป่าไป สนใจเลย เพราะพระราชบัญญัติทั้งหมดคืออกมา เพื่อชันปักครอง พ.ร.บ. สงฆ์ฉบับนี้ืออกมา ก็ไม่ได้เพื่อคณะสังฆ ออกมาเพื่อที่จะมีผลสุจริตจะ แสดงอำนาจให้นั้นเอง ออกมาโดยแต่จากการทั้งนั้น แต่นี้ก็ยังใช้อัญตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ เกือบ ๔๐ ปี แล้วก็ยังใช้อัญ บันทำงานอะไรไม่ได้เลย เพราะฉบับ นี้ไม่เอาอย่าง ร.ศ. ๑๗๑ ฉบับ ร.ศ. ๑๗๑ ถึงจะ ช้าๆ ถึงอย่างนั้นอยพระเจ้าแผ่นดินปักครองโดยทรง พระเจ้าแผ่นดินท่านรู้เรื่องคณะสังฆตี ถูกแลกันได้ บ้านคุ้ดแล้วด วัดคุ้ดแลบ้าน พระราชาคุ้ดพระราชา คณะชันผู้ใหญ่ แต่เดียวนี้ทำอะไรไม่ได้เลย เดียวนี้ พระราชาคณะชันผู้ใหญ่เป็นลัชชีกันจนตาย ผมว่า ไม่นานหรอกจะมีภิกษุณีในประเทศไทย เพราะพระ ที่เข้าใจพระเดินนี้ก็มีอยู่ มีเฉพาะพวกเด่าล้านปีที่ไม่ เข้าใจ เพราะไม่ได้ศึกษาพระวินัย นึกว่าของเรา เท่านั้นที่บริสุทธิ์ วิเศษ แต่ของคนอื่นไม่บริสุทธิ์ ไม่ วิเศษ ต้องใช้ภาษาบาลีเท่านั้น ใช้ภาษาอื่นไม่ได้ พากนี้ไม่รู้ ภาษาบาลีก็ไม่ใช่ภาษาที่พระพุทธเจ้าตรัส พระท่านกีสูญเสียความเป็นผู้นำไป ไม่รู้จะเรียกกลับ อย่างไร ก็เลยออกมาร่อนล่างค่าหอภิกษุณี ค่าหอ คันชั่งไม่ได้อยู่ในอาณัติของตัว น่าเห็นใจท่าน ๑

บางตอนจาก “เดรีคตา”

หรือ “บทเพลงของภิกขุณีอรหันต์สมัยพุทธกาล”

สีหadeรีคตา

“เมื่อก่อนเรากูภการราคะเบี่ยคเบี่ยน มีจิตฟุ่งช่าวน จึงทำจิตให้อบู่
ในอ่านใจไม่ได้ เพราะไม่บนสิการโดยอุบายนอันแบบกาย เป็นผู้อันกิเลส
ทั้งหลายกลุ่มรุ่มแล้ว เข้าใจกามคุณว่าเป็นสุข
ทกอยู่ในอ่านใจแห่งจิตอันชุ่มโชกคั่ยราคะ จิตใจไม่เคยสงบ
เราจึงเป็นผู้ผอมเหลือง มีผิวพรรณไม่ผ่องใสอยู่ตลอด ๗ ปี
เราเป็นผู้อันทุกข์ครอบงำแล้ว ไม่ได้ความสบายนิจทั้งกลางวันกลางคืน
 เพราะเหตุนั้น เราจึงถือเอาเชือกเข้าไปสู่ร้าป่า คั่ยคิคิว
 จะผูกคอตายเสียในที่นี้ คือว่าที่จะกลับไปสู่ความเป็นคุณสัสดีก
 พอเราทำบ่วงให้มั่นคงผูกที่ก็ไม้แล้ว สมบ่วงที่คอ
 ในทันใจนั้น... จิตของเราก็หลุดพ้น... จากอาสวะกิเลสทั้งหลาย”